

Ministerie van Defensie

Rijksbegroting 2015 x Defensie

Vergaderjaar 2014–2015

34 000 X

Vaststelling van de begrotingsstaten van het Ministerie van Defensie (X) voor het jaar 2015

Nr. 1

VOORSTEL VAN WET

16 september 2014

Wij Willem-Alexander, bij de gratie Gods, Koning der Nederlanden, Prins van Oranje-Nassau, enz. enz. enz.

Allen, die deze zullen zien of horen lezen, saluut! doen te weten:

Alzo Wij in overweging genomen hebben, dat ingevolge artikel 105 van de Grondwet de begroting van de uitgaven en de ontvangsten van het Rijk bij de wet moet worden vastgesteld en dat in artikel 1 van de Comptabiliteitswet 2001 wordt bepaald welke begrotingen tot die van het Rijk behoren;

Zo is het, dat Wij, de Afdeling advisering van de Raad van State gehoord, en met gemeen overleg der Staten-Generaal, hebben goedgevonden en verstaan, gelijk Wij goedvinden en verstaan bij deze:

Artikel 1

De bij deze wet behorende departementale begrotingsstaat van het Ministerie van Defensie (X) voor het jaar 2015 wordt vastgesteld.

Artikel 2

De bij deze wet behorende begrotingsstaat inzake agentschappen:

- Defensie Telematica Organisatie (DTO)
- Dienst Vastgoed Defensie (DVD)
- Paresto

van het Ministerie van Defensie voor het jaar 2015 wordt vastgesteld.

Artikel 3

De vaststelling van de begrotingsstaten geschiedt in duizenden euro's.

Artikel 4

Deze wet treedt in werking met ingang van 1 januari van het onderhavige begrotingsjaar. Indien het Staatsblad waarin deze wet wordt geplaatst, wordt uitgegeven op of na deze datum van 1 januari, treedt zij in werking met ingang van de dag na de datum van uitgifte van dat Staatsblad en werkt zij terug tot en met 1 januari.

Lasten en bevelen dat deze in het Staatsblad zal worden geplaatst en dat alle ministeries, autoriteiten, colleges en ambtenaren wie zulks aangaat, aan de nauwkeurige uitvoering de hand zullen houden.

Gegeven

De Minister van Defensie,

Vaststelling van de begrotingsstaten van het Ministerie van Defensie (X) voor het jaar 2015
 Departementale begrotingsstaat (X) behorende bij de Wet van ....., Stb. ...
 Begroting 2015
 Ministerie van Defensie
 Bedragen x € 1.000

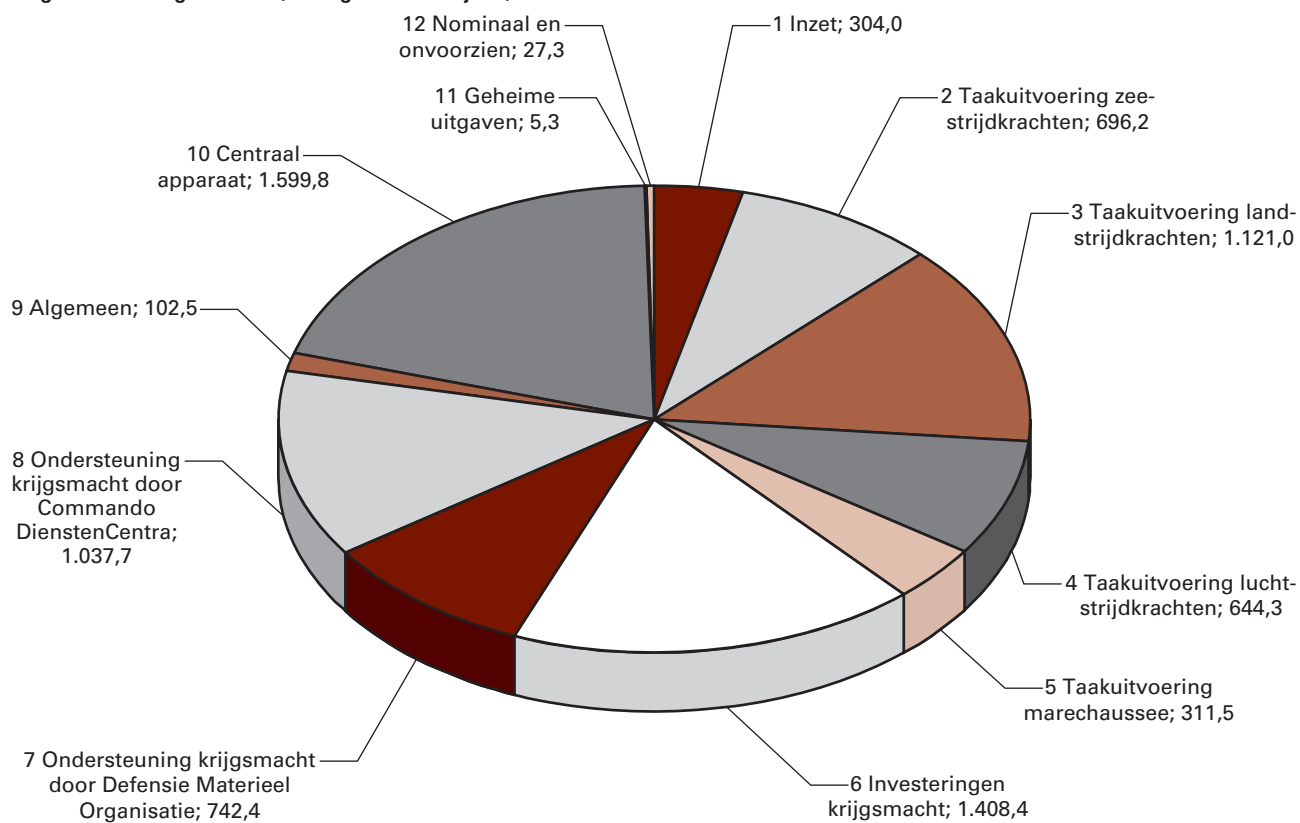
(1)				
Art.nr.	Omschrijving	Oorspronkelijk vastgestelde begroting		
		Verplichtingen	Uitgaven	Ontvangsten
	TOTAAL	8.147.966	8.000.363	323.062
	Beleidsartikelen	6.413.059	6.265.456	316.251
1	Inzet	304.026	304.026	6.707
2	Taakuitvoering zeestrijdkrachten	696.160	696.160	19.951
3	Taakuitvoering landstrijdkrachten	1.121.002	1.121.002	20.523
4	Taakuitvoering luchstrijdkrachten	644.308	644.308	15.227
5	Taakuitvoering marechaussee	311.472	311.472	4.590
6	Investerings krijgsmacht	1.556.041	1.408.438	152.556
7	Ondersteuning krijgsmacht door Defensie			
	Materieel Organisatie	742.400	742.400	42.933
8	Ondersteuning krijgsmacht door Commando			
	DienstenCentra	1.037.650	1.037.650	53.764
	Niet-beleidsartikelen	1.734.907	1.734.907	6.811
9	Algemeen	102.460	102.460	
10	Centraal apparaat	1.599.771	1.599.771	6.811
11	Geheime uitgaven	5.339	5.339	
12	Nominaal en onvoorzien	27.337	27.337	

Begrotingsstaat inzake de baten-lastenagenschappen behorende bij de Wet van ....., Stb. ...
Begroting 2015
Ministerie van Defensie
Bedragen x € 1.000

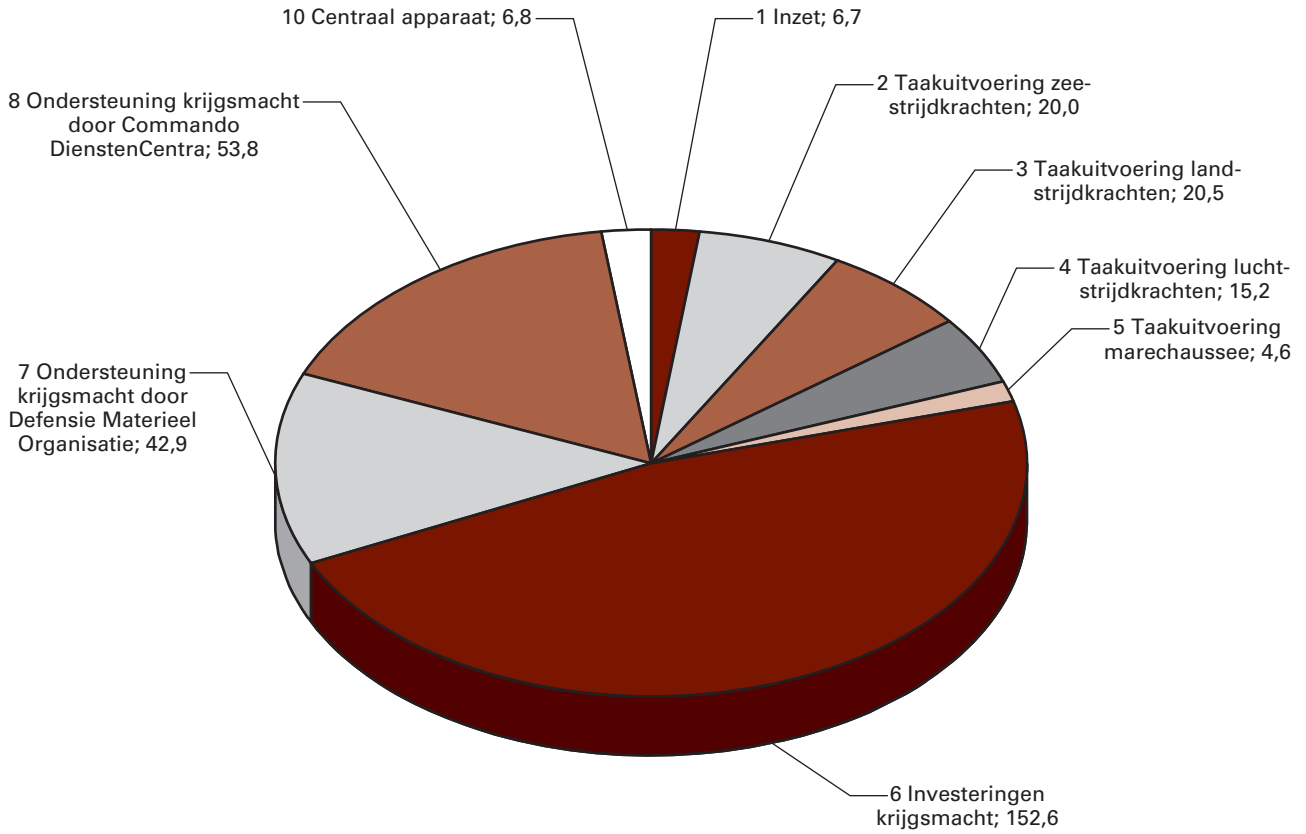
Naam baten-lastenagenschap	Totaal baten	Totaal lasten	Saldo baten en lasten
Defensie Telematica Organisatie	254.722	254.722	0
Dienst Vastgoed Defensie	200.455	200.455	0
Paresto	71.306	71.306	0
Totaal	526.483	526.483	0

Naam baten-lastenagenschap	Totaal kapitaal- uitgaven	Totaal kapitaal- ontvangsten
Defensie Telematica Organisatie	25.000	14.000
Dienst Vastgoed Defensie	12.564	8.426
Paresto	365	0
Totaal	37.929	22.426

Uitgavenverdeling Defensie (bedragen x € 1 miljoen)

Ontvangstenverdeling Defensie (bedragen x € 1 miljoen)

Vergaderjaar 2014–2015

34 000 X

Vaststelling van de begrotingsstaten van het Ministerie van Defensie (X) voor het jaar 2015

Nr. 2

MEMORIE VAN TOELICHTING

Inhoudsopgave

A.	Artikelsgewijze toelichting bij het begrotingswetsvoorstel	3
B.	Begrotingstoelichting	4
1.	Leeswijzer	7
2.	Het beleid	10
2.1	De beleidsagenda 2015	10
2.2	De beleidsartikelen	26
2.2.1.	Beleidsartikel 1 Inzet	26
2.2.2.	Beleidsartikel 2 Taakuitvoering zeestrijdkrachten	34
2.2.3.	Beleidsartikel 3 Taakuitvoering landstrijdkrachten	38
2.2.4.	Beleidsartikel 4 Taakuitvoering luchtmacht	43
2.2.5.	Beleidsartikel 5 Taakuitvoering marechaussee	47
2.2.6.	Beleidsartikel 6 Investeringskrijgsmacht	52
2.2.7.	Beleidsartikel 7 Ondersteuning krijgsmacht door Defensie Materieel Organisatie	67
2.2.8.	Beleidsartikel 8 Ondersteuning krijgsmacht door Commando DienstenCentra	69
2.3	De niet-beleidsartikelen	72
2.3.1.	Niet-beleidsartikel 9 Algemeen	72
2.3.2.	Niet-beleidsartikel 10 Centraal apparaat	73
2.3.3.	Niet-beleidsartikel 11 Geheime uitgaven	79
2.3.4.	Niet-beleidsartikel 12 Nominaal en onvoorzien	80
3.	Baten-lastenagentschappen	81
3.1.	Defensie Telematica Organisatie	81
3.2.	Dienst Vastgoed Defensie	85
3.3.	Paresto	90

4.	Bijlagen	94
4.1.	Verdiepingshoofdstuk	94
4.2.	Financieel overzicht Wapensystemen	106
4.3.	Overzicht Budget Internationale Veiligheid	111
4.4.	Overzicht uitgaven veteranen en uitgaven zorg en nazorg	112
4.5.	Overzicht Cyber	116
4.6.	Overzicht Subsidies	118
4.7.	Overzicht Evaluaties	120
4.8.	Toezichtrelaties en ZBO/RWT's	121
4.9.	Moties en toezeggingen	122
4.10.	Lijst van afkortingen	136

A. ARTIKELSGEWIJZE TOELICHTING BIJ HET BEGROTINGSWETS- VOORSTEL

Wetsartikel 1 (begrotingsstaat ministerie)

De begrotingsstaten die onderdeel zijn van de Rijksbegroting, worden op grond van artikel 1, derde lid, van de Comptabiliteitswet 2001 elk afzonderlijk bij de wet vastgesteld.

Het wetsvoorstel strekt ertoe om de onderhavige begrotingsstaten voor het aangegeven jaar vast te stellen.

Alle voor dit jaar vastgestelde begrotingswetten tezamen vormen de Rijksbegroting voor dat jaar. Een toelichting bij de Rijksbegroting als geheel is opgenomen in de Miljoenennota.

Met de vaststelling van dit wetsartikel worden de uitgaven, verplichtingen en de ontvangsten vastgesteld. De in de begrotingsstaten opgenomen begrotingsartikelen worden in onderdeel B van deze memorie van toelichting toegelicht (de zogenoemde begrotingstoelichting).

Wetsartikel 2 (begrotingsstaat baten-lastenagentschappen)

Met de vaststelling van dit wetsartikel worden de baten en de lasten, het saldo van de baten en de lasten en de kapitaaluitgaven en -ontvangsten van de in de staat opgenomen baten-lastenagentschappen Defensie Telematica Organisatie (DTO), Dienst Vastgoed Defensie (DVD) en Paresto voor het onderhavige jaar vastgesteld. De in die begrotingen opgenomen begrotingsartikelen worden toegelicht in onderdeel B (Begrotingstoelichting) van deze memorie van toelichting en wel in de paragraaf inzake de agentschappen.

De Minister van Defensie,
J.A. Hennis-Plasschaert

B. BEGROTINGSTOELICHTING

1.	LEESWIJZER	7
2.	HET BELEID	10
2.1.	De beleidsagenda 2015	10
	Financiële gevolgen	18
	Inzetbaarheidsdoelstellingen Defensie	19
	Overzicht beleidsdoorlichtingen	21
	Garanties en achterborgstellingen	23
2.2.	De beleidsartikelen	26
2.2.1.	Beleidsartikel 1: Inzet	26
	Algemene doelstelling	26
	Rol en verantwoordelijkheid Minister	26
	Beleidswijzigingen	26
	Budgettaire gevolgen van beleid en budgetflexibiliteit	27
	Toelichting op de financiële instrumenten	27
2.2.2.	Beleidsartikel 2: Taakuitvoering zeestrijdkrachten	34
	Algemene doelstelling	34
	Rol en verantwoordelijkheid Minister	34
	Indicatoren algemene doelstelling	34
	Beleidswijzigingen	34
	Budgettaire gevolgen van beleid en budgetflexibiliteit	35
	Toelichting op de financiële instrumenten	36
2.2.3.	Beleidsartikel 3: Taakuitvoering landstrijdkrachten	38
	Algemene doelstelling	38
	Rol en verantwoordelijkheid Minister	38
	Indicatoren algemene doelstelling	38
	Beleidswijzigingen	40
	Budgettaire gevolgen van beleid en budgetflexibiliteit	41
	Toelichting op de financiële instrumenten	41
2.2.4.	Beleidsartikel 4: Taakuitvoering luchstrijdkrachten	43
	Algemene doelstelling	43
	Rol en verantwoordelijkheid Minister	43
	Indicatoren algemene doelstelling	43
	Beleidswijzigingen	44
	Budgettaire gevolgen van beleid en budgetflexibiliteit	45
	Toelichting op de financiële instrumenten	45
2.2.5.	Beleidsartikel 5: Taakuitvoering marechaussee	47
	Algemene doelstelling	47
	Rol en verantwoordelijkheid Minister	47
	Indicatoren algemene doelstelling	47
	Beleidswijzigingen	49
	Budgettaire gevolgen van beleid en budgetflexibiliteit	50
	Toelichting op de financiële instrumenten	50

2.2.6.	Beleidsartikel 6: Investerings krijgsmacht	52
	Algemene doelstelling	52
	Rol en verantwoordelijkheid Minister	52
	Beleidswijzigingen	52
	Budgettaire gevolgen van beleid en budgetflexibiliteit	54
	Toelichting op de financiële instrumenten	55
2.2.7.	Beleidsartikel 7: Ondersteuning krijgsmacht door Defensie Materieel Organisatie	67
	Algemene doelstelling	67
	Rol en verantwoordelijkheid Minister	67
	Beleidswijzigingen	67
	Budgettaire gevolgen van beleid en budgetflexibiliteit	67
	Toelichting op de financiële instrumenten	68
2.2.8.	Beleidsartikel 8: Ondersteuning krijgsmacht door Commando DienstenCentra	69
	Algemene doelstelling	69
	Rol en verantwoordelijkheid Minister	69
	Beleidswijzigingen	69
	Budgettaire gevolgen van beleid en budgetflexibiliteit	69
	Toelichting op de financiële instrumenten	70
2.3.	De niet-beleidsartikelen	72
2.3.1.	Niet-beleidsartikel 9: Algemeen	72
	Algemene doelstelling	72
	Budgettaire gevolgen	72
	Toelichting op de financiële instrumenten	72
2.3.2.	Niet-beleidsartikel 10: Centraal Apparaat	73
	Algemene doelstelling	73
	Budgettaire gevolgen	73
	Toelichting op de financiële instrumenten	73
2.3.3.	Niet-beleidsartikel 11: Geheime uitgaven	79
2.3.4.	Niet-beleidsartikel 12: Nominaal en onvoorzien	80
3.	BATEN-LASTENAGENTSCHAPPEN	81
3.1.	Defensie Telematica Organisatie (DTO)	81
3.2.	Dienst Vastgoed Defensie (DVD)	85
3.3.	Paresto	90
4.	BIJLAGEN	94
4.1.	Verdiepingshoofdstuk	94
4.2.	Financieel overzicht wapensystemen	106
4.3.	Overzicht Budget Internationale Veiligheid	111
4.4.	Overzichtsconstructie uitgaven veteranen en uitgaven zorg en nazorg	112
4.5.	Overzicht Cyber	116
4.6.	Overzicht Subsidies	118
4.7.	Overzicht Evaluaties	120
4.8.	Toezichtrelaties en ZBO/RWT's	121

4.9.	Moties en toezeggingen	122
4.10.	Lijst van afkortingen	136

1. LEESWIJZER

Op 20 april 2011 is de aanpassing van de presentatie van de Rijksbegroting onder de naam «Verantwoord Begroten» in de Tweede Kamer behandeld (Kamerstukken II, 31 865, nr. 26 (<https://zoek.officielebekendmakingen.nl/kst-31865-26.html>)). De nieuwe presentatie geeft meer inzicht in de financiële informatie, de rol en verantwoordelijkheid van de Minister en laat een duidelijke splitsing tussen apparaat en programma zien. In deze begroting zijn alle begrotingsartikelen ingevuld volgens de nieuwe voorschriften, inclusief de aanpassing van de tabel Budgettaire gevolgen van beleid.

Groeiparaagraaf

De begroting 2015 bevat ten opzichte van de begroting 2014 de volgende wijzigingen:

- Vanaf 2015 is het Budget Internationale Veiligheid (BIV) overgeheveld van de begroting voor Buitenlandse Handel & Ontwikkelingssamenwerking (BH&OS) naar de begroting van Defensie. Vanuit dit budget worden middelen op het terrein van hervorming van de veiligheidssector, bescherming burgers in fragiele staten, rechtstaatontwikkeling en capaciteitsopbouw jaarlijks overgeheveld naar BH&OS en BZ. Besluitvorming wordt interdepartementaal voorbereid en uitgevoerd. Hiermee blijft het geïntegreerde karakter van de inzet van diplomatieke, civiele en/of militaire activiteiten uit het BIV gewaarborgd. Vanwege deze wijziging zijn de toelichtingen per missie verplaatst van het verdiepingshoofdstuk naar beleidsartikel 1 Inzet en is bijlage 3 «Overzicht Budget Internationale Veiligheid» toegevoegd aan de begroting 2015;
- De beleidsartikelen 2, 3, 4, 5, 7 en 8 kregen bij de invoering van «Verantwoord Begroten» de status van «Grote Uitvoerende Dienst». Voor deze status en uitzondering heeft het Ministerie van Financiën toestemming verleend. De reden hiervoor is de wens om de diverse defensieonderdelen herkenbaar te laten terugkomen in de begroting. Tevens is het financiële belang als criterium gehanteerd. Het gevolg hiervan is dat in deze artikelen zowel programma- als apparaatsuitgaven zijn opgenomen. De onderverdeling van de apparaatsuitgaven is in overeenstemming gebracht met de definities uit de Rijksbegrotingsvoorschriften;
- Naar aanleiding van de motie Günal-Gezer/Eijsink (Kamerstuk 33 750-X, nr. 24) is additionele informatie over de CODEMO-regeling (Commissie Defensie Materieel Ontwikkeling) opgenomen in artikel 6 Investerings krijgsmacht;
- De bijlage «Volumes per rang en schaal defensiebreed» is vervallen en deze informatie is verwerkt in een overzicht van de gemiddelde jaarsterkte van militairen en burgers in artikel 10 Centraal apparaat, zoals toegezegd in het wetgevingsoverleg over het jaarverslag van Defensie op 24 juni 2014;
- In Bijlage 4.2 is een Financieel overzicht Wapensystemen toegevoegd. De financiële onderbouwing van de nota «In het belang van Nederland» (Kamerstuk 33 763, nr. 1) beruiste mede op de wapensysteemjablonen met de investeringen, de relevante exploitatie en de ontvangsten van de wapensystemen. Met de brief Inzicht in kosten en uitgaven van wapensystemen en het plan van aanpak daarvoor (Kamerstuk 33 763, nr. 27) is gemeld hoe Defensie haar financiële duurzaamheid op langere termijn structureel zal verankeren in de bedrijfsvoering. Daarbij is toegezegd dat de Ontwerpbegroting 2015 het geactualiseerde inzicht naar wapensystemen zal bieden met

daarbij ook een aansluiting op de bestaande begrotingsindeling. Dat gebeurt met deze bijlage.

Beleidsartikelen

In beleidsartikel 1 Inzet wordt de inzet van de krijgsmacht verantwoord. Dit betreft de bijdragen van Defensie aan crisisbeheersingsoperaties, contributies aan *common funded* Navo en EU-operaties, inzet voor nationale en koninkrijkstaken en overige inzet. Het artikel bevat ook een overzicht voor de structurele inzet die in andere beleidsartikelen is verantwoord, bijvoorbeeld door de Koninklijke Marechaussee, de Explosieven Opruimingsdienst Defensie en de Kustwachten. Tevens worden vanaf 2015 de middelen van BH&OS en BZ in het kader van BIV op dit artikel geraamd.

In de beleidsartikelen 2 tot en met 5 wordt de taakuitvoering geraamd voor zee strijdkrachten (CZSK), land strijdkrachten (CLAS), lucht strijdkrachten (CLSK), de marechaussee (KMar) en de aan hen gemandateerde inzet, voor zover deze niet valt onder artikel 1. In beleidsartikel 6 zijn de investeringen opgenomen voor de krijgsmacht, te weten investeringen voor materieel, infrastructuur, ICT, wetenschappelijk onderzoek en bijdragen aan de Navo-investeringen. Daarnaast zijn de verkoopopbrengsten voor afstoting van materieel en infrastructuur in dit beleidsartikel opgenomen.

In de beleidsartikelen 7 Ondersteuning door Defensie Materieel Organisatie (DMO) en 8 Ondersteuning door Commando DienstenCentra (CDC) zijn de uitgaven, verplichtingen en ontvangsten geraamd voor de ondersteunende en dienstverlenende defensieorganisaties.

Niet-beleidsartikelen

In het niet-beleidsartikel 9 Algemeen worden de niet specifiek aan een defensieonderdeel toe te wijzen programma-uitgaven opgenomen. In het niet-beleidsartikel 10 Centraal apparaat worden de uitgaven ten behoeve van het centrale apparaat van Defensie begroot, waaronder voor de Bestuursstaf en de Militaire Inlichtingen- en Veiligheidsdienst (MIVD), alsmede de niet aan een specifiek artikel toe te wijzen apparaatsuitgaven voor pensioenen en wachtgelden. Ten slotte worden in de niet-beleidsartikelen 11 en 12 de Geheime uitgaven respectievelijk de ramingen voor Nominaal en onvoorzien opgenomen.

Overig

In de begroting worden ook de ramingen voor de baten-lastenagentschappen Defensie Telematica Organisatie, de Dienst Vastgoed Defensie en Paresto weergegeven. Daarnaast is in de bijlagen informatie opgenomen over de mutaties, de wapensystemen, het budget internationale veiligheid, de uitgaven voor veteranen en de uitgaven voor zorg en nazorg, cyber, subsidies, evaluaties, de toezichtrelaties en ZBO/RWT's alsmede moties en toezeggingen.

De begroting van het Ministerie van Defensie is ook digitaal beschikbaar op de website www.rijksbegroting.nl. Om de toegankelijkheid verder te vergroten zijn in de digitale versie, waar mogelijk, hyperlinks aangebracht naar de achterliggende documenten.

Defensie Materieelprojectenoverzicht

Zoals gebruikelijk ontvangt de Kamer op Prinsjesdag het Materieelprojectenoverzicht (MPO). Hierin wordt per project meer gedetailleerde informatie gegeven dan in de begroting. Zo wordt de samenhang met het defensiebeleid en met andere projecten duidelijk gemaakt. In het MPO zijn de lopende en de geplande strategische materieelprojecten opgenomen met een financiële omvang van meer dan € 25 miljoen, evenals de politiek gevoelige projecten. Daarnaast wordt ingegaan op af te stoten materieel. In deze begroting worden daarom alleen de grotere projectwijzigingen verder toegelicht. Defensie werkt momenteel aan een herziening van het Defensie Materieel Proces (DMP).

2. HET BELEID

2.1 DE BELEIDSAGENDA 2015

Inleiding

De internationale veiligheidssituatie is voortdurend aan verandering onderhevig. Zo zijn de conflicten in het Midden-Oosten en Oekraïne evenals de situatie in Noord-Afrika en de Sahel-regio zeer zorgwekkend. Deze ontwikkelingen zijn ook van invloed op de Nederlandse belangen, direct of indirect. Zij onderstrepen de noodzaak van een betrouwbare en slagvaardige krijgsmacht. Het is dan ook van belang dat de Nederlandse krijgsmacht zo goed mogelijk kan omgaan met uiteenlopende dreigingen en risico's, nu en in de toekomst.

Het kabinet heeft besloten om extra geld vrij te maken voor Defensie. Het gaat om € 50 miljoen in 2015, € 150 miljoen in 2016 en vanaf 2017 € 100 miljoen per jaar. De aanwending van de extra middelen berust op de uitgangspunten zoals uiteengezet in de nota *In het belang van Nederland*. Centraal staan operationele en financiële duurzaamheid, toekomstbestendigheid en de verdere intensivering van samenwerkingsverbanden, nationaal en internationaal. Met het extra budget kan het militaire handelingsvermogen worden versterkt.

Personeel is de meest kritische succesfactor van de krijgsmacht. Het personeel moet goed geoefend en met voldoende materieel van goede kwaliteit haar werk kunnen doen. Tegelijkertijd ondergaat Defensie al jarenlang grootscheepse veranderingen. Die veranderingen hebben onmiskenbaar hun weerslag op het personeel en de organisatie gehad. Het merendeel van de reorganisaties, die met de beleidsbrief van 2011 in gang zijn gezet, wordt in 2014 voltooid. Maar ook in 2015 staat er nog het nodige te gebeuren. De inspanningen om de bedrijfsvoering verder te verbeteren, worden de komende jaren onverminderd voortgezet.

Met ingang van 2015 zal het Budget Internationale Veiligheid (BIV) van de begroting van Buitenlandse Handel en Ontwikkelingssamenwerking (BH&OS) naar de begroting van Defensie worden overgedragen. De geïntegreerde benadering blijft onveranderd het uitgangspunt.

Inzetbaarheidsdoelstellingen

De krijgsmacht verdedigt het eigen en het bondgenootschappelijk grondgebied, bevordert de internationale stabiliteit en rechtsorde, voorziet in noodhulp bij rampen en humanitaire crises en beschermt de belangen van het Koninkrijk. Ook in 2015 is de krijgsmacht daarvoor inzetbaar. De inzetbaarheidsdoelstellingen, zoals verwoord in de nota *In het belang van Nederland*, zijn hierbij leidend. In 2015 is er vanzelfsprekend blijvende aandacht voor het op peil brengen van munitie en reservedelen.

Zoals bekend, is de gewenste inzetbaarheid van helikopters de afgelopen jaren niet gerealiseerd. Vooral de vertraagde invoering van de NH-90 springt hierbij in het oog. De vraag naar helikopters overtreft al geruime tijd de beschikbare capaciteit. De verbetering van de helikoptercapaciteit blijft in 2015 dan ook een belangrijk punt van aandacht. De helikopter is immers een kritische capaciteit, die ook in internationaal verband schaars is.

Zoals toegezegd, ontvangt de Kamer bij zowel begroting als jaarverslag een rapportage over de mate waarin Defensie aan de inzetbaarheidsdoelstellingen kan voldoen.

Internationale inzet

In 2015 lopen verschillende mandaten af van Nederlandse bijdragen aan internationale missies. Besluitvorming hierover is in de tweede helft van 2014 of in 2015 voorzien.

De Navo bereidt zich voor op de nieuwe missie *Resolute Support* in Afghanistan. Deze missie ziet per 1 januari 2015 toe op het trainen, adviseren en assisteren om de resultaten van de ISAF-missie te consolideren. Het kabinet heeft tot deelneming besloten. Ontplooiing van de Nederlandse bijdrage zal pas plaatsvinden als Afghanistan een *Bilateral Security Agreement* met de Verenigde Staten heeft gesloten en een *Status of Forces Agreement* met de Navo heeft getekend.

De Patriotmissie in Turkije (*Ballistic Missile Defence Taskforce*) zal niet nogmaals worden verlengd. De Nederlandse Patriot-systemen blijven nog tot eind januari 2015 gestationeerd in Turkije.

Nederland is voornemens actief te blijven op het gebied van piraterijbestrijding. Een besluit over een Nederlandse bijdrage aan de Navo-operatie *Ocean Shield* en de EU-operatie *Atalanta* in 2015 is voorzien voor de tweede helft van 2014. In het kader van de geïntegreerde benadering neemt Nederland ook deel aan andere EU-missies in de Hoorn van Afrika, te weten EUCAP Nestor en EUTM Somalië. Ook blijft Defensie *Vessel Protection Detachments* (VPD's) inzetten ter bescherming van de Koninkrijksgevlagde koopvaardij.

Sinds januari 2014 neemt Nederland deel aan de VN-missie in Mali, MINUSMA. Het belangrijkste doel van de militaire bijdrage is om, binnen MINUSMA, een goede en overdraagbare inlichtingenketen op te zetten. De Nederlandse militaire bijdrage bestaat uit analisten en inlichtingenpersoneel voor de hoofdkwartieren in Bamako en Gao. Ook levert Nederland een verkenningseenheid die vanuit Gao opereert. Op het vliegveld nabij Gao is voorts een helikopterdetachement met vier Apache-gevechtshelikopters gestationeerd. In maart 2014 heeft het kabinet tevens besloten om drie Chinook-transporthelikopters aan het Nederlandse contingent toe te voegen.

In 2015 heeft Nederland een leidende rol in de aansturing van de *Immediate Response Force* (IRF) van de *NATO Response Force* (NRF). Alle operationele commando's leveren een bijdrage. Voor de IRF zal Nederland, gedurende het hele jaar, samen met België, via de organisatie van Admiral Benelux, het commando voeren over de *Standing NATO Mine Counter Measures Group 1* (SNMCMG 1). Daarnaast stelt Defensie twee keer een mijnenjager beschikbaar aan de IRF voor een periode van drie tot vier maanden, te weten vanaf maart en vanaf augustus. Tevens zal worden gezien welke bijdrage Defensie kan leveren aan de *Standing NATO Maritime Group 1* (SNMG 1). Verder vervult het hoofdkwartier van het Duits-Nederlandse legerkorps de rol van *Land Component Command*. Daarnaast neemt Nederland deel met een brigadestaf, een samengestelde bataljonstaakgroep, gevechtsondersteuning, acht F-16's, drie Chinook-helikopters, vier Apaches, een C-130 transportvliegtuig en stafcapaciteit van het Commando Luchtstrijdkrachten (CLSK). In de tweede helft van 2015 is tevens een Nederlandse onderzeeboot beschikbaar voor de

Response Forces Pool (RFP). Het totaaloverzicht van de missies waaraan Nederland in 2015 deelneemt, is opgenomen in Artikel 1.

Nationale inzet

Nationale inzet ter ondersteuning van civiele autoriteiten is één van de hoofdtaken van Defensie. Civiele partners en Defensie weten elkaar steeds beter te vinden. Ook wint de samenwerking, bijvoorbeeld in de voorbereiding op crisissituaties, aan kwaliteit. Ter versterking van de civiel-militaire samenwerking (VCMS) blijven de inspanningen gericht op het verder intensiveren van gezamenlijke opleiden, trainen en oefenen inclusief simulatie. Steeds weer zal worden gekeken naar mogelijkheden om de professionalisering van de crisisbeheersing en rampenbestrijding verder te bevorderen. De samenwerking tussen Defensie en de Nationale Politie verdient bijzondere aandacht. Die samenwerking moet leiden tot een doeltreffende en doelmatige bijdrage aan de nationale veiligheid, waarbij onnodige duplicatie van capaciteiten wordt voorkomen.

Personeel

Zoals gezegd, hebben de veranderingen van de afgelopen jaren onmiskenbaar hun weerslag gehad op het personeel en de organisatie. Het aanhoudende beroep op een kleiner wordende krijgsmacht is voelbaar. Zorg voor het personeel staat dan ook centraal in 2015.

Zo gaat Defensie de personeelszorg verbeteren door P&O-capaciteit op de werklocaties dichterbij de medewerkers te brengen. Hierdoor kunnen medewerkers direct geholpen worden bij specifieke vragen en problemen. Ook andere punten van onvrede worden aangepakt, zoals het verplicht solliciteren in de onderbouw en de maximale functieduur.

Ook worden tekortkomingen in de eerstelijns medische verzorging in overleg met de bonden opgelost en worden de voorzieningen toegankelijker voor het personeel. Hierbij gaat het onder andere om de introductie van de mobiele tandheelkundige zorg en het oprichten van een afdeling bedrijfsgeneeskundige zorg bij het Coördinatiecentrum Expertise Arbeidsomstandigheden en Gezondheid.

Beperkingen in de oefenmogelijkheden dragen niet bepaald bij aan de motivatie. Een aantal van de voorgestelde materiële intensiveringen is dan ook gericht op het ondervangen van deze tekortkomingen, zoals het reactiveren van extra Cougar-helikopters en de aanschaf van extra Bushmasters. Defensie investeert voorts in specialistische functies voor de verwerving van materieel.

De agenda voor de toekomst van het personeelsbeleid komt in het najaar van 2014 beschikbaar. Zoals beschreven in de nota *In het belang van Nederland* berust het personeelsbeleid van de toekomst op de pijlers aanpassingsvermogen, samenwerking, vulling en betaalbaarheid. Deze pijlers worden ondersteund met toekomstbestendige arbeidsvoorwaarden. Defensie sluit, waar mogelijk, aan bij het rijksbrede P&O-beleid.

Door onder meer de verdere ontwikkeling van het flexibel personeelsstelsel en een intensievere inzet van reservisten, beoogt Defensie haar aanpassingsvermogen verder te vergroten. Ook versterkt Defensie de samenwerking met andere overheidsdiensten, het bedrijfsleven, onderwijsinstellingen en internationale partners. Die samenwerking richt zich vooral op opleidingen en de door- dan wel uitstroom van personeel.

Met de inwerkingtreding van het Veteranenbesluit is ook de Veteranenwet van kracht geworden. Tevens is het Veteranenloket geopend. Dit zijn belangrijke impulsen voor de bijzondere zorg voor veteranen.

Het personeelsbudget van Defensie berust op de gemiddelde jaarsterkte van het personeel bij de defensieonderdelen. Zoals toegezegd in het wetgevingsoverleg over het jaarverslag op 24 juni jl., is een overzicht van deze gemiddelde jaarsterkten opgenomen bij beleidsartikel 10.

Verbetering slagkracht krijgsmacht

De nota *In het belang van Nederland* beoogt meer evenwicht te bereiken tussen ambities, capaciteiten, activiteiten en de beschikbare financiële middelen. Met het extra geld dat vanaf 2015 beschikbaar komt, wordt Defensie in staat gesteld verdere maatregelen te treffen om de inzetbaarheid en het voortzettingsvermogen, en daarmee de slagkracht, van de krijgsmacht te verbeteren.

- Helikoptercapaciteit is schaars, zowel in Nederland als daarbuiten. Vanwege het achterblijven van de NH90-capaciteit neemt Defensie voor de transporttaken extra Cougar-helikopters opnieuw in gebruik. Dit in aanvulling op de huidige acht Cougar-toestellen. Ook breidt Defensie de Chinook-capaciteit uit. Voorts investeert Defensie in een multidisciplinaire helikoptersimulator waarmee, voor alle Nederlandse helikoptertypen, complexe missies kunnen worden geoefend.
- Defensie schaft twintig extra Bushmaster-pantservoertuigen aan voor de verbetering van het voortzettingsvermogen van het Commando Landstrijdkrachten, het Korps Commando Troepen en het Korps Mariniers. Met de extra Bushmasters kunnen eenheden beter worden getraind voor missies en zijn meer eenheden inzetbaar met hetzelfde voertuigtype.
- De informatie die wordt vergaard met onbemande systemen is van grote waarde voor de commandant te velde. Daarom investeert Defensie in de nieuwste generatie tactische onbemande luchtsystemen. Hiermee beschikken grondtroepen over betere en *real time* informatie.
- Cyberaanvallen en -spionage leiden tot ernstige verstoringen van onze samenleving. Defensie investeert dan ook verder in de kennis en deskundigheid van haar personeel en in capaciteit ten behoeve van datavergaring en analyse.
- Goede bescherming tegen gevaarlijke stoffen (CBRN) verbetert de inzetbaarheid van militairen in een missiegebied of ten behoeve van de nationale veiligheid. Met een nieuwe generatie CBRN-uitrusting voor de individuele militair blijft slagvaardig optreden mogelijk.
- De munitievoorraad voor inzet is en blijft een belangrijk punt van aandacht. Er wordt gewerkt aan een Beleidskader Inzetnormen. De munitievoorraden voor belangrijke zee-, land- en luchtwapensystemen worden verder aangevuld.
- De inzet van eenheden bij missies leidt tot een verhoogd verbruik van reservedelen. Het hanteren van een minimale voorraad leidt tot tekorten bij de niet-ingezette eenheden. Dit gaat ten koste van de geoefendheid en de reactietijd en daarmee ten koste van het voortzettingsvermogen. De reservedelenvoorraad wordt daarom verder aangevuld. Voor 2016 zijn bovendien incidenteel extra middelen gereserveerd voor munitie en reservedelen.
- Het is van cruciaal belang om over specialistische kennis te beschikken voor de verwerving van materieel. Defensie investeert in specialistische functies op relevante plekken (*smart buyers/specifiers*).

- Moderne wapensystemen verzamelen en verwerken grote hoeveelheden informatie. Ook in de toekomst moet Defensie in staat blijven de informatie van uiteenlopende systemen bijeen te brengen, te verwerken en te analyseren. Defensie investeert daarom in de benodigde personele deskundigheid evenals systemen die dergelijke analyses mogelijk maken.
- Om aan de toenemende vraag naar informatie over risicogebieden en (potentiële) inzetgebieden te kunnen voldoen, is het essentieel dat Defensie zelf inlichtingen kan vergaren en verwerken. De MIVD wordt versterkt met relevante personele capaciteit. Ook wordt er geïnvesteerd in specialistische IV/ICT.
- Samenwerking, nationaal en internationaal, is essentieel in een operationele omgeving. Met uiteenlopende ICT-systemen en softwarepakketen moet bij voorkeur worden gebruikgemaakt van een gestandaardiseerde structuur waarmee naadloos kan worden voorzien in de uitwisseling van data en informatie. Dit maakt een volledig geïntegreerde en eenvoudiger commandovoering, evenals betere ondersteuning van de logistiek, mogelijk. Daarom investeert Defensie in meer en betere middelen die de mogelijkheden van «genetwerkt optreden» (*Network Enabled Capabilities*) vergroten.
- Een beperkt deel van het extra budget wordt vrijgemaakt om enkele knelpunten weg te nemen die het personeel ervaart in de bedrijfsvoering. Dit betreft verbeteringen op het gebied van infrastructuur, zoals legering, en IV/ICT-ondersteuning zoals *selfservice* faciliteiten.

Innovatie

Defensie heeft nu en in de toekomst behoefte aan modern, kwalitatief hoogwaardig en betaalbaar materieel. Het materieel moet voorts breed toepasbaar zijn en over een groot aanpassingsvermogen beschikken. Het op de voet volgen van ontwikkelingen, om risico's en bedreigingen een stap voor te blijven, is essentieel. Defensie wil dan ook verder investeren in kennisopbouw en technologieontwikkeling. De geactualiseerde Strategie Kennis- en Innovatieagenda (SKIA), die begin 2015 beschikbaar komt, geeft daar richting aan.

Een intensiever gebruik van de mogelijkheden die *Concept Development and Experimentation* (CD&E) biedt, zorgt ervoor dat nieuwe capaciteiten en concepten beter voldoen aan de wensen van de gebruiker. Defensie versterkt de CD&E-capaciteit om technologische toepassingen, gekoppeld aan operationele behoeften, in een vroeg stadium te kunnen testen. Dit komt tevens ten goede aan het concurrentievermogen van de Nederlandse industrie. Hiermee geeft Defensie tevens gestalte aan een belangrijke doelstelling van de geactualiseerde Defensie Industrie Strategie (DIS).

Ook de CODEMO-regeling (Commissie Defensie Materieel Ontwikkeling) is in dat kader een aansprekend instrument. Deze regeling wordt vooral ingezet voor innovatieve productontwikkeling met het Midden- en Kleinbedrijf (MKB).

Om het innovatieve vermogen van Defensie verder te vergroten, werkt Defensie vanzelfsprekend nauw samen met kennisinstellingen en het bedrijfsleven.

Investeringsen

Defensie investeert in de toekomstbestendigheid van de krijgsmacht. Hiervoor worden instandhoudingsprogramma's gehanteerd, vervangingsinvesteringen gedaan en nieuwe technieken en wapensystemen aangeschaft. Het is de bedoeling dat het investeringspercentage vanaf 2016 weer de streefwaarde van 20 zal benaderen. In de brief over de ontwikkeling van het investeringspercentage van 2 juli jl. zijn de initiatieven daartoe uiteengezet (Kamerstuk [33 750-X, nr. 68](#)).

Voorbeelden van investeringsprojecten die in 2015 de aandacht hebben:

- Defensie bereidt de instroom voor (vanaf 2019) van de F-35. Daartoe zal Defensie in 2015 aan het F-35 *Joint Program Office* (JPO) melden voor welk aantal toestellen de eerste financiële verplichtingen kunnen worden aangegaan. De Kamer wordt daarover begin 2015 geïnformeerd.
- In 2014 is het proces gestart voor de verwerving van een MALE UAV-systeem. Dit proces zal in 2015 worden voortgezet.
- Defensie investeert in raketverdediging door de SMART-L radars aan boord van de Luchtverdedigings- en Commandofregatten te moderniseren. Hierdoor beschikt Defensie vanaf 2018 over capaciteit om ook ballistische raketten op zeer grote afstand te detecteren en ze gedurende de hele baan – ook buiten de atmosfeer – te kunnen volgen.
- Zoals bekend, wordt het Defensie Cyber Commando (DCC) versneld opgericht. Het DCC moet eind 2015 operationeel zijn. De werving en opleiding van personeel zijn in volle gang.
- Defensie verbetert de bescherming van personeel en materieel door Counter-IED maatregelen een structurele plek in de organisatie te geven.
- Ook het Verbeterd Operationeel Soldaat Systeem (VOSS) heeft tot doel de overlevingskansen van de militair te laten toenemen. Tevens wordt hiermee de commandovoering versterkt. De mobiliteit, de effectiviteit en het voortzettingsvermogen van de individuele militair nemen daarmee toe.
- Vanwege hun specifieke eigenschappen zijn de onderzeeboten van de Walrusklasse een waardevolle nichecapaciteit voor de Navo en de EU. Defensie werkt aan een visie op de toekomst van de onderzeedienst.

Joint

Defensie blijft zoeken naar mogelijkheden om de samenwerking en integratie van capaciteiten, middelen en eenheden verder te intensiveren. Zo beoogt de krijgsmacht een *joint* aansturing van speciale eenheden, zowel bij opleiding en training als bij inzet. Op deze wijze kunnen schaarse middelen doelmatiger worden gebruikt. Tevens wordt gewerkt aan een *command and control* capaciteit die eenvoudiger te koppelen is aan systemen van partnerlanden.

De MIVD en de AIVD werken aan de verdere ontwikkeling van de *Joint Sigint Cyber Unit*, de vorming van een gezamenlijke eenheid voor veiligheidsonderzoeken en het optimaliseren van de operationele samenwerking. Ook bezien zij de mogelijkheden van gezamenlijke huisvesting. De samenwerking in het nationale en internationale inlichtingen- en veiligheidsnetwerk wordt verder geïntensiveerd. Nationaal gaat het om het gehele netwerk van inlichtingen- en veiligheidsorganisaties, zoals JISTARC, de AIVD, de NCTV en het NCSC. Internationaal worden contacten met partnerdiensten, waar mogelijk, versterkt. De organisatie van de MIVD zal verder worden aangepast om de informatiestromen, die beschikbaar komen met de introductie van nieuwe sensoren

en onbemande systemen, aan te kunnen. Meer in het algemeen geldt dat het informatie-gestuurd optreden in rap tempo terrein wint. Zonder inlichtingen is een militaire operatie niet mogelijk.

Internationale defensiesamenwerking

Onze belangen zijn verknoot met de wereld om ons heen. Om dreigingen en risico's het hoofd te kunnen blijven bieden, is verdere verdieping van de defensiesamenwerking noodzakelijk. Hiermee kunnen de inzetbaarheid en het voortzettingsvermogen worden versterkt en kunnen ontbrekende capaciteiten worden gecompenseerd. Wel moet duidelijk zijn dat internationale samenwerking een proces is dat tijd vergt. Ook moeten de partners elkaar voldoende te bieden hebben. Voorts gaat de kost niet zelden voor de baat uit.

De Navo en de EU vormen het voornaamste multilaterale raamwerk voor zowel de inrichting als de inzet van de krijgsmacht.

De Navo richt zich in 2015 op de versterking van capaciteiten en zal daartoe initiatieven zoals *Smart Defence*, het *Connected Forces Initiative* (CFI) en het *Framework Nations Concept* voortzetten en verder ontwikkelen. Nederland zal daarin een zeer actieve rol blijven spelen. En dat geldt ook voor de versterking van het Navo-defensieplanningsproces. Dit proces kan nog veel meer worden toegesneden op een multinationale aanpak van de militaire tekorten.

Midden 2015 zal de Europese Raad de voortgang beoordelen van de afspraken die zijn gemaakt op het gebied van veiligheid en defensie. Dit betreft onder meer de vergroting van de effectiviteit van het Gemeenschappelijk Veiligheids- en Defensiebeleid (GVDB), de capaciteitenversterking en de bevordering van een goed functionerende defensiemarkt en industrie. De capaciteitenversterking, gericht op het bundelen van de krachten en schaalvoordelen, verdient bijzondere aandacht. Ook de harmonisering van beleid en planning ten behoeve van de ontwikkeling en de verwerving van capaciteiten (*Policy Framework*) heeft de volle aandacht.

Bilaterale samenwerking is evenzeer van groot belang. Zo zal de samenwerking met Duitsland zich onder meer richten op de verdere ontwikkeling van het Duits-Nederlandse Legerkorps hoofdkwartier tot een *Joint Task Force* (land) hoofdkwartier voor de Navo. Daarnaast zullen stappen worden gezet voor de integratie van de Grondgebonden Lucht- en Raketverdediging en de vuursteeneenheden. De inbedding van de luchtmobiele brigade in de *Division Schnelle Kräfte* (DSK) zal verder vorm krijgen. Ook met België en Luxemburg zal Defensie de samenwerking verder uitbouwen. In 2015 kunnen de parlementen van België en Nederland zich buigen over een verdrag dat voorziet in de gezamenlijke luchtruimbewaking. De samenwerking met het Verenigd Koninkrijk wordt verder geïntensiveerd door Nederlandse deelname aan de *Joint Expeditionary Force*. Hiertoe is in september 2014 een *Letter of Intent* ondertekend. Ook de samenwerking met onder meer Denemarken, Frankrijk, Noorwegen en de Verenigde Staten zal worden voortgezet.

Mede met het oog op de (mogelijke) besluitvorming over de gezamenlijke (snelle) inzet van militaire eenheden en capaciteiten, wordt de betrokkenheid van de nationale parlementen cruciaal geacht. Dit onderwerp wordt dan ook betrokken bij de voorbereidingen voor het Nederlandse EU-voorzitterschap in de eerste helft van 2016.

Eind 2015 zal duidelijkheid worden geboden over de mogelijkheden van gezamenlijk gebruik van het *Joint Support Ship* (JSS) en de hiervoor benodigde internationale partner(s).

Verbeteringen en veranderingen in de bedrijfsvoering

Met de nota *In het belang van Nederland* zijn maatregelen aangekondigd die decentraal worden uitgevoerd, in de begroting zijn verwerkt en elk een eigen planning hebben. Over de voortgang van de maatregelen wordt u geïnformeerd in een afzonderlijke brief.

Zoals bekend, werkt Defensie langs verschillende lijnen aan verbeteringen en veranderingen in de bedrijfsvoering. In overeenstemming met het advies van de Algemene Rekenkamer richt Defensie zich op een gedoseerde en consistente aanpak. De trajecten kennen een eigen planning en dynamiek. Soms is sprake van beïnvloeding of afhankelijkheid, vaak ook niet. Waar trajecten onafhankelijk van elkaar en op verschillende plekken in de organisatie kunnen worden uitgevoerd, gebeurt dat. Waar dat niet kan, geldt de onderstaande prioritering.

• IV/ICT

De effectiviteit van de bedrijfsvoering en de operationele inzet is afhankelijk van tijdige en betrouwbare informatie. Defensie heeft onderzoek laten doen naar de staat van de IV/ICT. Maatregelen zijn nodig. Het verbetertraject omvat de modernisering en het robuuster maken van de ICT-infrastructuur, de herijking van het sourcingtraject, de opstelling van een toekomstvisie IV/ICT en de herziening van de besturing. De dekking voor het oplossen van de problemen is gereserveerd op artikel 6: Investerings Krijgsmacht onder *Opdracht voorzien in ICT*.

• Enterprise Resource Planning

ERP ondersteunt de bedrijfsvoering. De basisvoorzieningen zullen in 2015 worden voltooid. ERP is gebaat bij een goede werking van de IV/ICT-infrastructuur. Aanvullende activiteiten voor ERP zullen in samenhang met het plan van aanpak IV/ICT worden gezien.

• Financiële duurzaamheid

Defensie werkt in 2015 verder aan de financiële duurzaamheid. Dit is van belang om het evenwicht tussen ambities en middelen te kunnen handhaven. Een belangrijk element daarvan is *life cycle costing* (LCC). In bijlage 4.2 bij deze begroting is het geactualiseerde financieel overzicht wapensystemen opgenomen, conform de bijlage bij de nota *In het belang van Nederland*. Daarbij wordt tevens de aansluiting op de bestaande begrotingsindeling weergegeven. De inbedding in de bedrijfsvoering (processen en systemen) vergt de komende jaren een niet aflatende inspanning. Dit is eerder uiteengezet in de brief *Inzicht in kosten en uitgaven van wapensystemen en plan van aanpak daarvoor* van 1 november 2013 (Kamerstuk **33 763, nr. 27**).

• Verwervingsketen

Defensie verbetert de verwervingsketen. Het doel is verwervingstrajecten sneller te doorlopen en de regeldruk te verminderen. Het aantal raamovereenkomsten wordt uitgebreid en de samenwerking en informatievoorziening worden verbeterd.

• *Technisch personeel*

Defensie blijft zich inspannen om voldoende technisch personeel te werven. Vertrouwen is daarbij van groot belang, mede omdat dit segment van de arbeidsmarkt gespannen blijft.

• *Reservedelen*

Per wapensysteem doen zich verschillende problemen met reservedelen voor. Defensie vult de voorraden reservedelen verder aan om knelpunten op te lossen. Hiertoe zijn, en worden, contracten met leveranciers gesloten.

• *Financieel beheer*

Door de reorganisatie van het financiële controleveld, waaronder de vorming van het Financieel Administratie en Beheer Kantoor (FABK), is de kwaliteit van het financieel beheer tijdelijk verminderd. De reorganisatie is inmiddels voltooid en Defensie verwacht in 2015 een structurele verbetering.

• *Vastgoed*

Defensie heeft samen met de Algemene Rekenkamer een review uitgevoerd van het vastgoedbeleid en -management bij Defensie. Defensie wil toe naar een realistisch, overkoepelend vastgoedbeleid waarbij rekening wordt gehouden met rijksbrede ontwikkelingen, zoals de vorming van het Rijksvastgoedbedrijf (RVB). Op basis van de bevindingen van de review werkt Defensie een nieuwe visie op vastgoed uit, die eind 2014 gereed zal zijn. Op 1 juli 2014 is het startsein gegeven voor het Rijksvastgoedbedrijf, waarin de Dienst Vastgoed Defensie grotendeels zal opgaan. Het personeel gaat formeel begin 2015 over naar het Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties.

Financiële gevolgen

In de onderstaande tabel staan de mutaties ten opzichte van de vastgestelde begroting 2014:

TOTAAL DEFENSIE (bedragen x € 1 miljoen)							
	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Standen ontwerpbegroting 2014 inclusief NvW	7.702,1	7.602,0	7.476,1	7.449,1	7.458,0	7.409,2	7.427,9
Mutaties 1e suppletoire begroting 2014	0,0	285,1	146,4	106,0	101,5	97,0	97,4
Stand voorjaarsnota 2014	7.702,1	7.887,1	7.622,5	7.555,1	7.559,6	7.506,2	7.525,3
<i>Belangrijkste mutaties</i>							
1 Doorwerking ontvangsten NCIA en inzet VPD's			6,2	6,4	5,8	5,3	5,3
2 Doorwerking verkoopopbrengsten			28,3	35,3	46,1	60,1	10,9
3 Financiering vanuit het BIV			293,4	250,0	250,0	250,0	250,0
4 Begrotingsoverleg augustus 2014			50,0	150,0	100,0	100,0	100,0
Standen ontwerpbegroting 2015	7.702,1	7.887,1	8.000,4	7996,8	7.961,5	7.921,6	7.891,5

1. Doorwerking ontvangsten NCIA en inzet VPD's

De doorwerking van ontvangsten op de uitgaven heeft betrekking op de bijgestelde ontvangsten door de bijdrage van de gemeente Den Haag voor de uitbreiding van het *NATO Communications and Information Agency* (NCIA) en de bijdrage vanuit de rederijen voor de inzet van *Vessel Protection Detachments* (VPD's).

2. Doorwerking verkoopopbrengsten

Door een aantal recente ontwikkelingen laten de verkoopopbrengsten een positief resultaat zien ten opzichte van de conservatief geraamde opbrengsten. Deze ontvangsten verhogen het kader van investeringen. In deze ramingen zijn onder meer de Zr. Ms. Amsterdam en CV-90 als zekere (100 procent) opbrengst geraamd gezien de status van de contractonderhandelingen.

3. Financiering vanuit BIV

Het Budget voor Internationale Veiligheid (BIV) wordt vanaf 2015 structureel overgeheveld van de begroting voor Buitenlandse Handel & Ontwikkelingssamenwerking (BH&OS) naar de begroting van Defensie. Het budget bedraagt € 293 miljoen in 2015 en € 250 miljoen structureel vanaf 2016. Het budget is onder meer bestemd voor crisisbeheersingsoperaties, de bescherming van burgers in fragiele staten, opleiding en training, hervorming van de veiligheidssector, rechtsstaatontwikkeling, capaciteitsopbouw, oefeningen en luchttransport. Jaarlijks wordt bij Voorjaarsnota de inzet voor de hervorming van de veiligheidssector, de bescherming van burgers in fragiele staten, rechtsstaatontwikkeling en capaciteitsopbouw overgeheveld (€ 60 miljoen) naar het Ministerie van Buitenlandse Zaken en BH&OS. Tevens worden op dat moment de middelen vanuit artikel 1 Inzet beschikbaar gesteld bij de operationele commando's voor de geplande activiteiten in het kader van het BIV (€ 59,5 miljoen in 2015). In bijlage 4.3 Budget Internationale Veiligheid is een overzicht opgenomen.

4. Begrotingsoverleg augustus 2014

Het kabinet heeft besloten om extra geld vrij te maken voor Defensie. Het gaat om € 50 miljoen in 2015, € 150 miljoen in 2016 en vanaf 2017 € 100 miljoen per jaar. Het extra geld stelt Defensie in staat maatregelen te nemen om de inzetbaarheid en het voortzettingsvermogen van de krijgsmacht te verbeteren. Het grootste deel van het extra geld wordt gebruikt voor maatregelen om de gevechtskracht van de krijgsmacht te versterken. Een ander deel wordt geïnvesteerd in de informatieverwerking, een cruciale capaciteit. De maatregelen zijn verder uitgewerkt in het verdiepingshoofdstuk (bijlage 4.1).

Inzetbaarheidsdoelstellingen Defensie

Vanaf 2015 is de krijgsmacht inzetbaar voor:

1. De verdediging van het eigen en het bondgenootschappelijke grondgebied, inclusief de Caribische delen van het Koninkrijk, zo nodig met alle beschikbare middelen. Deze taak wordt in bondgenootschappelijk verband uitgevoerd. In dat kader kan ook de Navo een beroep doen op Nederland.
2. De deelneming aan operaties wereldwijd ter bevordering van de internationale stabiliteit en rechtsorde, voor noodhulp bij rampen en humanitaire crises en voor de bescherming van de belangen van het Koninkrijk. Deze operaties worden meestal in internationaal verband uitgevoerd, waarbij bijdragen van verschillende partners in samengestelde eenheden worden geïntegreerd. In dat kader kan de krijgsmacht de volgende bijdragen leveren:
  - Op land: Eenmalig een samengestelde taakgroep van brigadeomvang of langdurig een samengestelde taakgroep van bataljonsomvang. Naast de langdurige inzet van een

bataljonstaakgroep kunnen gedurende kortere tijd een tweede bataljonstaakgroep en langere tijd kleinere bijdragen worden ingezet (inclusief de presentie in het Caribisch gebied).

- Op en vanaf zee: Eenmalig een maritieme taakgroep van vijf schepen of langdurig twee schepen afzonderlijk, waarbij vloot en mariniers geïntegreerd optreden.
- In de lucht: Tot de vervanging van de F-16 – voorzien in 2023 – eenmalig een groep van acht jachtvliegtuigen of langdurig een groep van vier jachtvliegtuigen. Na de vervanging van de F-16 – voorzien in 2023 – eenmalig of langdurig een groep van vier jachtvliegtuigen. Helikopters ondersteunen het optreden op land en zee.
- Speciale operaties: Langdurige deelneming van compagnies-omvang aan een *joint* taakgroep *Special Forces*.
- Cyberoperaties: defensieve en offensieve cybertaken evenals inlichtingenvergaring.
- Nichecapaciteiten (naast *Special Forces* en offensieve cybercapaciteit): onderzeeboten, het Duits-Nederlandse Legerkorps hoofdkwartier, Luchttransport, *Air-to-Air Refuelling*, Patriots en het *Civil-Military Interaction* commando.

Al deze vormen van inzet zijn inclusief ondersteunende eenheden, zowel de gevechtsondersteuning (*combat support*) als de logistieke ondersteuning (*combat service support*). Vooral voor logistieke ondersteuning kan een beroep worden gedaan op internationale partners. Andersom is de ondersteuning van internationale partners door onze krijgsmacht eveneens mogelijk. De inzet van afzonderlijke modules van ondersteunende capaciteiten is ook een optie.

3. Het bijdragen aan de nationale veiligheid onder civiel gezag. In dat kader levert de krijgsmacht de in wettelijke en interdepartementale afspraken vastgelegde bijdragen. Het gaat hierbij om:
  - De uitvoering van structurele nationale taken zoals de politietaken van de Koninklijke Marechaussee, de beveiliging van het Nederlandse luchtruim met jachtvliegtuigen, de coördinatie van en de bijdrage aan de Kustwacht Nederland evenals de hydrografische taak;
  - Het samen met veiligheidspartners kunnen optreden tegen digitale bedreigingen en aanvallen (cybercapaciteit);
  - Militaire bijstand en steunverlening bij handhaving van de rechtsorde, de openbare orde en veiligheid, in het bijzonder met de in de ICMS-catalogus gegarandeerde capaciteiten;
  - Militaire bijstand bij de bestrijding van terrorisme, rampen en crises – zo nodig met alle op dat moment beschikbare eenheden.
4. Een permanente militaire presentie in het Caribisch gebied, zowel voor de verdedigingstaak (zie doelstelling 1) als voor de ondersteuning van lokale en regionale civiele autoriteiten (zie doelstelling 3, in het bijzonder de ondersteuning van de Kustwacht, de regionale drugsbestrijding, de politietaken van de Marechaussee en het beteugelen van woelingen). De permanente presentie bestaat uit een vaste ¹ compagnie van het CZSK

¹ Het behoud van de vaste compagnie mariniers, wat mogelijk werd door de begrotingsafspraken 2013, leidt in het Caribisch gebied tot aanwezigheid van één vaste compagnie van CZSK.

en een roulerende compagnie van het CLAS, een bootpeloton, een groot bovenwaterschip, een ondersteuningsschip en een brigade Marechaussee. Als de situatie dit vereist, kan de militaire presentie in het Caribisch gebied worden vergroot. Dit zal dan wel ten koste gaan van de overige inzetmogelijkheden.

Interdepartementaal Beleidsonderzoek (IBO)

In 2014 en 2015 wordt een Interdepartementaal Beleidsonderzoek (IBO) uitgevoerd naar wapensystemen. Onderzocht wordt of er mogelijkheden zijn om verwerving, beheer en onderhoud van wapensystemen efficiënter te organiseren. Daarbij wordt onder andere gekeken naar internationale samenwerking en de mogelijkheid van geïntegreerde contracten bij de aanschaf en onderhoud van wapensystemen. Dit IBO moet in het voorjaar van 2015 gereed zijn.

Overzicht beleidsdoorlichtingen

Op verzoek van de Tweede Kamer is de defensiebegroting ingericht naar organisatieonderdelen in plaats van beleidsartikelen. Beleidsartikelen zijn normaal gesproken het aanknopingspunt voor beleidsdoorlichtingen. Beleid heeft bij Defensie vaak betrekking op meer organisatieonderdelen. Een beleidsdoorlichting van een beleidsthema kan derhalve delen van de verschillende begrotingsartikelen bevatten. Zo worden per beleidsdoorlichting alle gerelateerde defensie-uitgaven verantwoord. De programmering van de beleidsdoorlichtingen is ondanks de afwijkende ordening van de begroting – conform de Regeling Periodiek Evaluatieonderzoek – dekkend. Dat wil zeggen dat beleidsdoorlichtingen voor alle beleidsthema's binnen de gestelde termijn van zeven jaar zijn gepland.

In elke beleidsdoorlichting wordt aandacht besteed aan de behaalde (maatschappelijke) effecten. Verantwoording van verrichte activiteiten en geleverde prestaties staat centraal. Indien hierbij de causale relatie tussen de defensie-inzet en de beoogde effecten niet kan worden aangetoond, wordt zo mogelijk ingegaan op de plausibiliteit van een relatie tussen defensie-inzet en de beoogde effecten. Ten slotte wordt in de beleidsdoorlichting op meer jaren teruggekeken, waarbij periodieke en tussentijdse evaluaties als bouwstenen kunnen worden gebruikt.

Beleidsdoorlichtingen							
Planning	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Artikel / Operationele doelstelling							
<i>Artikel 1; Inzet</i>							
Bescherming kwetsbare schepen nabij Somalië	V			X			
Budget Internationale Veiligheid				X			
Digitale weerbaarheid en <i>cyber operations</i>					X		
<i>Artikel 2; CZSK</i>							
Wijziging samenstelling Koninklijke marine (2005)			X				
<i>Artikel 3; CLAS</i>							
Civiel-militaire samenwerking					X		
<i>Artikel 4; CLSK</i>							
Vorming joint Defensie Helikopter Commando						X	
<i>Artikel 5; CKmar</i>							
Informatiegestuurd optreden							X
<i>Artikel 6; Investerings krijgsmacht</i>							
Defensie Materieel Proces NH90 of sourcing			X			X	
<i>Artikel 7; Ondersteuning krijgsmacht door DMO</i>							
Basisimplementatie ERP (SPEER)				X			
<i>Artikel 8; Ondersteuning krijgsmacht door CDC</i>							
Flexibel Personeelssysteem		X					
Integriteit				X			
Veteranenzorg					X		

Toelichting op bovenstaande tabel:

Omdat de begroting van Defensie is ingedeeld op grond van organisatiedelen en niet, zoals gebruikelijk bij andere ministeries, naar beleidsmatige thema's, richt Defensie zich in de verantwoording van het gevoerde beleid op specifieke beleidsonderwerpen of op de verrichte activiteiten. Wijzigingen in de door te lichten onderwerpen leiden daarmee tot wijzigingen van de programmering van de beleidsdoorlichtingen. Wijzigingen kunnen daarnaast het gevolg zijn van een andere prioritering. Vertragingen van doorlichtingen worden in een afzonderlijke brief aan de Kamer gemeld.

De volgende beleidsdoorlichtingen voor 2014 en 2015 zijn gewijzigd ten opzichte van de begroting 2014:

- Voor beleidsartikel 6 (Investerings krijgsmacht) was nog geen beleidsdoorlichting opgenomen. Daarvoor is nu de evaluatie van het Defensie Materieel Proces in 2015 opgenomen;
- De beleidsdoorlichting «Wijziging samenstelling Koninklijke Marine (2005)» zal vanwege een gewijzigde prioritering niet in 2014 worden voltooid, maar in 2015. Dit houdt verband met de nieuwe evaluatie van het Defensie Materieel Proces en de introductie van een Interdepartementaal Beleidsonderzoek (IBO) naar wapensystemen;
- De eindevaluatie SPEER zal aanvangen na voltooiing van de basisimplementatie ERP. Sinds de begroting 2014 is dit met een half jaar

- vertraagd tot midden 2015. Het gevolg hiervan is dat de eindevaluatie niet in 2015 maar in 2016 gereed zal zijn;
- De evaluatie van de veteranenzorg en de ondersteuning van het defilé Wageningen zal op andere wijze gebeuren. Dit hangt samen met de Veteranenwet die per 1 juli 2014 in werking is getreden, tezamen met het Veteranenbesluit en de regeling voor volledige schadevergoeding en de ereschuld. In 2016 zal het veteranenbeleid voor zover mogelijk aan de hand van effecten, doelstellingen en meetbare resultaten worden beschreven in de Veteranennota. Op grond hiervan kan het veteranenbeleid in 2017 worden geëvalueerd. De ontwikkelingen m.b.t. de ondersteuning van het defilé Wageningen zullen worden verwerkt in de Veteranennota van 2016.
  - Met de overheveling van het Budget Internationale Veiligheid naar de defensiebegroting in 2015 zal Defensie ook de evaluatie uitvoeren. De evaluatie wordt opgesteld in samenwerking met het Ministerie van Buitenlandse Zaken en de Inspectie Ontwikkelingssamenwerking en Beleidsevaluatie.

Voor 2018 en 2019 zijn doorlichtingen opgenomen die de KMar, het CLSK en de investeringen betreffen. Met deze toevoegingen wordt voldaan aan de eis om beleidsthema's binnen de gestelde termijn van zeven jaar door te lichten.

V   *afgehandeld*
X   *= in uitvoering of in planning*

Garanties en achterborgstellingen

Defensie heeft sinds 2003 een overeenkomst met de Vereniging Verbond van Verzekeraars over de verzekeraarbaarheid van defensiepersoneel voor personeel dat deelneemt aan vredes- en humanitaire operaties. De overeenkomst regelt de verhouding tussen het Ministerie van Defensie en de Vereniging. Het doel hiervan is de belemmeringen weg te nemen die defensieambtenaren in het maatschappelijk verkeer ondervinden als gevolg van uitsluitingsclausules bij levensverzekeringen die zijn gekoppeld aan de financiering van een woning.

Bij het sluiten van levensverzekeringen in het algemeen en de vaststelling van de hoogte van de premie is geen rekening gehouden met het verhoogde risico op overlijden in geval van deelname aan vredes- en humanitaire missies. Zodra defensiepersoneel met een dergelijke levensverzekering bij een bij de Vereniging aangesloten verzekeraar tijdens deelname aan vredes- en humanitaire missies komt te overlijden, zal binnen de kaders van de overeenkomst – ondanks een eventuele molestclausule – tot uitkering worden gekomen. Dit is van toepassing als de aan de woningfinanciering gekoppelde levensverzekeringen kleiner is dan € 400.000 per situatie. Defensie vergoedt de verzekeraar de helft, zodra die tot uitkering overgaat.

Defensie geeft invulling aan zorg voor personeel dat op uitzending is in het kader van vredes- en humanitaire operaties. Daartoe behoort het treffen van adequate veiligheidsvoorzieningen tijdens de uitvoering van dergelijke operaties, zoals passende bewapening, uitrusting en faciliteiten zoals huisvesting. Met de overeenkomst wordt mede invulling gegeven aan een zorgaspect dat daaraan gerelateerd is.

Er wordt uitgegaan van een nulraming. De overeenkomst is potentieel van toepassing op een kleine groep, waarvan de omvang vooraf niet te bepalen is. Er wordt geen aanvullende premie gevraagd aan de uitgezonden defensieambtenaren, er bestaat geen begrotingsreserve. Mocht een beroep worden gedaan op de regeling, dan komt dit ten laste van de defensiebegroting.

De duur van de overeenkomst is vijf jaar met een stilzwijgende verlenging voor onbepaalde tijd met een opzegtermijn van een jaar. De regeling wordt periodiek geëvalueerd. De overeenkomst kent geen plafond.

De afgelopen vijf jaar is eenmalig sprake geweest van een uitkering.

Garantieregeling «vredes- en humanitaire operaties 2003»										
Artikel (Bedragen x € 1.000)	Omschrijving	Uitstaande garantie 2013	Geraamd te verlenen 2014	Geraamd te vervallen 2014	Geraamd te verlenen 2015	Geraamd te vervallen 2015	Uitstaande te garanties 2015	Garantie plafond 2015	Totaal plafond	
Artikel 8 – Onder- steuning krijgsmacht door Commando DienstenCentra	Garantie overeen- komst vredes- en humanitaire operaties	0	0	0	0	0	0	0	n.v.t.	
	Totaal	0	0	0	0	0	0	0	0	

2.2 DE BELEIDSARTIKELN

2.2.1. Beleidsartikel 1: Inzet

Algemene doelstelling

De krijgsmacht is er voor de verdediging en bescherming van de belangen van het Koninkrijk, alsmede voor de handhaving en de bevordering van de internationale rechtsorde. Tevens ondersteunt de krijgsmacht civiele autoriteiten bij rechtshandhaving, rampenbestrijding en humanitaire hulp, zowel nationaal als internationaal. Om deze taken te kunnen uitvoeren stelt Defensie militaire eenheden gereed die daarvoor kunnen worden ingezet.

Rol en verantwoordelijkheid Minister

De Minister is verantwoordelijk voor de beschikbaarstelling en inzet van eenheden om de veiligheid van het eigen en bondgenootschappelijk grondgebied te handhaven. Verder is de Minister in samenwerking met bondgenoten verantwoordelijk voor de uitvoering van bijdragen aan missies voor conflictpreventie, crisisbeheersing en vredesopbouw, zowel in Europa als daarbuiten. Het Koninkrijk der Nederlanden draagt daarmee bij aan de handhaving en bevordering van de internationale rechtsorde. De eenheden kunnen ook worden ingezet voor nationale taken en het verlenen van (internationale) noodhulp.

Beleidswijzigingen

In het begrotingsjaar 2014 zijn Nederlandse bijdragen aan de volgende missies aangevangen dan wel verlengd:

- KFOR (verlenging);
- EULEX Kosovo (verlenging);
- EUFOR Althea (verlenging);
- UNDOF (verlenging);
- Operatie *Active Fence* (Patriot-inzet in Turkije; verlenging);
- MFO (Multinational Force of Observers; verlenging);
- EUBAM Rafah (verlenging);
- ISAF (bijdrage stafofficieren aan staf ISAF HQ en IJC; verlenging);
- EUNAVFOR Atalanta (antipiraterij; verlenging);
- Operatie Ocean Shield (antipiraterij; verlenging);
- EUTM Somalië (verlenging);
- MINUSMA (Multidimensional Integrated Stabilization Mission Mali; nieuwe missie);
- EUTM Mali (verlenging);
- UNMISS (United Nations Mission in the republic of South Sudan, verlenging);
- EUFOR RCA (European Union Force Republique Centrafricaine, nieuwe missie);
- UNAMA (United Nations Assistance Mission in Afghanistan, verlenging).

Voor 2015 worden nog besluiten voorzien over de verlenging van de lopende missies of de aanvang van nieuwe missies. Vanaf 2015 wordt het Budget voor Internationale Veiligheid (BIV) opgenomen op de begroting van Defensie. Jaarlijks wordt de inzet voor veiligheidssectorhervormingen en vredes- en capaciteitsopbouw overgeheveld naar het Ministerie van Buitenlandse Zaken en Buitenlandse Handel en Ontwikkelingssamenwerking.

Budgettaire gevolgen van beleid en budgetflexibiliteit

Artikel 1 Inzet (Bedragen x € 1.000)							
	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Verplichtingen	153.728	248.374	304.026	257.632	257.632	257.632	257.631
Uitgaven waarvan juridisch verplicht	177.246	248.374	304.026 5%	257.632	257.632	257.632	257.631
<i>Uitgaven na uitdelen vanuit het BIV</i>			<i>252.526</i>	<i>206.132</i>	<i>206.132</i>	<i>206.132</i>	<i>206.131</i>
Programma uitgaven	177.246	248.374	304.026	257.632	257.632	257.632	257.631
Opdracht Inzet							
– Crisisbeheersingsoperaties (HGIS)	170.420	232.674	293.350	250.000	250.000	250.000	250.000
– Crisisbeheersingsoperaties (HGIS); <i>Waarvan nog uit te delen vanuit BIV tbv geplande activiteiten bij de defensieonderdelen¹</i>			<i>59.500</i>	<i>59.500</i>	<i>59.500</i>	<i>59.500</i>	<i>59.500</i>
– Financiering nationale inzet krijgsmacht	2.581	2.300	2.376	2.332	2.332	2.332	2.331
– Overige inzet	4.245	13.400	16.300	13.300	13.300	13.300	13.300
– <i>Correctie Overige inzet i.v.m. nog te ontvangen bijdrage vanuit het BIV t.b.v. oefeningen¹</i>			<i>-8.000</i>	<i>-8.000</i>	<i>-8.000</i>	<i>-8.000</i>	<i>-8.000</i>
Ontvangsten	4.807	6.707	6.707	32.207	32.207	6.707	6.707
Programma ontvangsten							
– Crisisbeheersingsoperaties (HGIS)	1.603	1.407	1.407	26.907	26.907	1.407	1.407
– Overige inzet	3.204	5.300	5.300	5.300	5.300	5.300	5.300

¹ Jaarlijks wordt besloten over de beschikbare middelen vanuit het BIV.

Het aandeel «juridisch verplicht» heeft betrekking op overeenkomsten voor lopende missies en inzet. Voor 2015 gaat het om 5 procent.

Toelichting op de instrumenten

Toelichting algemeen

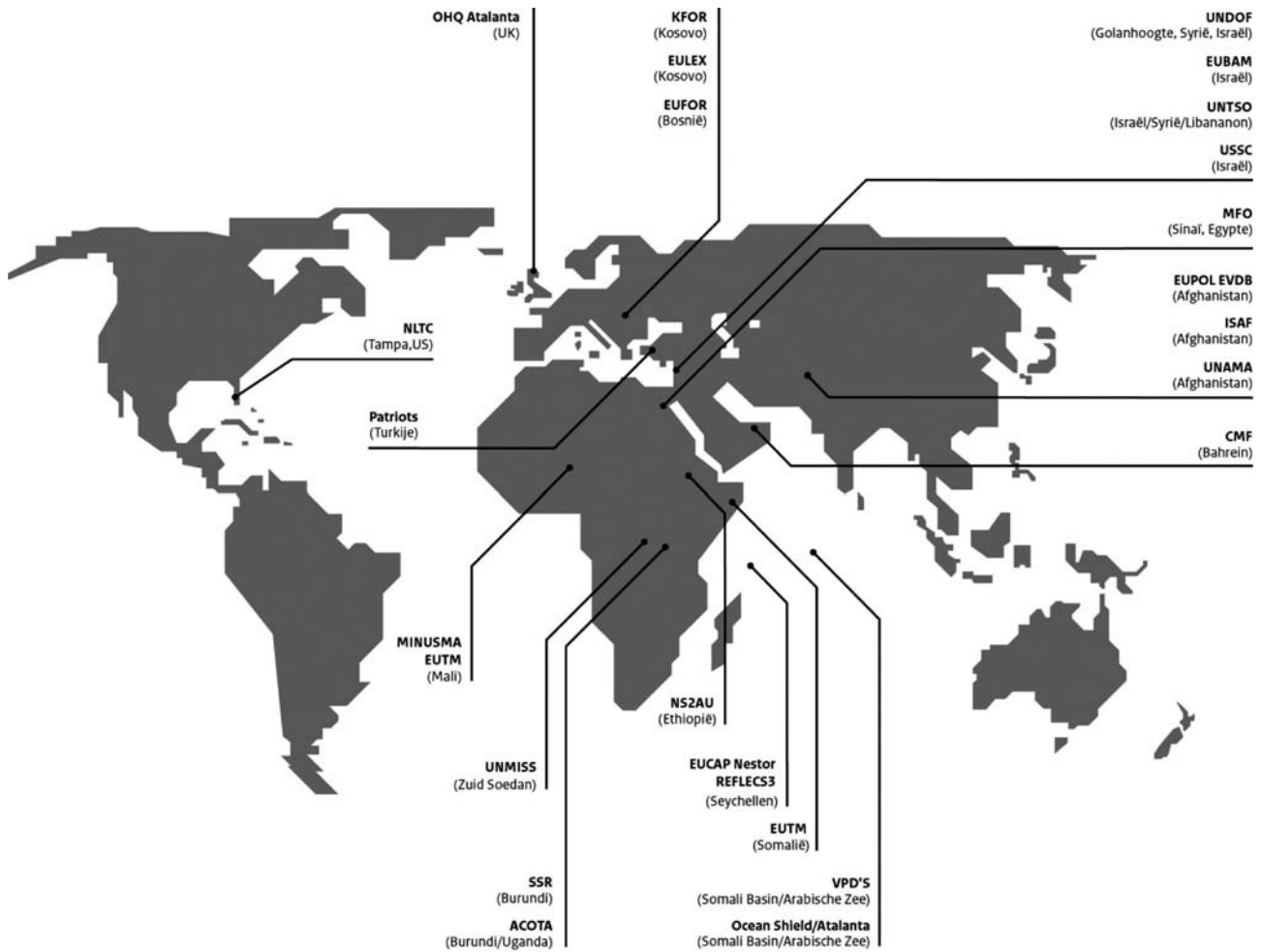
Binnen artikel 1 Inzet worden de defensie-uitgaven voor inzet voor internationale veiligheid verantwoord en de uitgaven voor nationale inzet begroot en verantwoord.

Toelichting op inzet voor internationale veiligheid

De inzet van Defensie voor internationale veiligheid wordt met ingang van 2014 gefinancierd vanuit het BIV. Uit het budget kunnen zowel activiteiten in het kader van officiële ontwikkelingshulp (Official Development Assistance; ODA) als non-ODA activiteiten, militair of civiel, worden gefinancierd. Alle middelen blijven deel uitmaken van de Homogene groep Internationale Samenwerking (HGIS) en vallen met ingang van deze begroting onder de begrotingsverantwoordelijkheid van de Minister van Defensie. Na de jaarlijkse interdepartementale besluitvorming worden de middelen gefaseerd toegekend aan andere begrotingsartikelen binnen de HGIS. Tevens worden de middelen van BH&OS en BZ in het kader van BIV (€ 60 miljoen) op dit artikel geraamd. Dit wordt gemeld aan de Kamer bij eerste of tweede suppletore begroting of in de slotwet.

De post «correctie Overige inzet i.v.m. nog te ontvangen bijdrage vanuit het BIV t.b.v. oefeningen» is opgenomen, omdat in de planning al rekening wordt gehouden met uit te voeren activiteiten voor de inzet van VPD's, maar de middelen hiervoor zijn nog niet beschikbaar gesteld vanuit het BIV. Dit is afhankelijk van de jaarlijkse besluitvorming.

Overzicht missies

Toelichting uitgaven per missie					
(bedragen x € 1.000)	2015	2016	2017	2018	2019
Overzicht crisisbeheersingsoperaties					
Afghanistan (inclusief redeployment PTG)	10.400	5.000			
Combined Maritime Forces (CMF)	250				
Netherlands Liaison Team CENTCOM (NLTC)	175				
United Nations Disengagement Observer Force (UNDOF)	80				
United Nations Truce Supervision Organisation (UNTSO)	600	600	600	600	600
Missies Algemeen	5.500	5.500	5.500	5.500	5.500
Multinational Force & Observers (MFO)	10				
Active Fence (Patriots Turkije)	10.500	5.000			
European Union Training Mission Somalië (EUTM Somalië)	300				
United Nations Multidimensional Integrated Stabilization Mission in Mali (MINUSMA)	80.850	16.000	10.000		
Contributies	33.000	33.000	33.000	33.000	33.000
Totaal	141.540	65.100	49.100	39.100	39.100

Specifieke toelichting per missie

Afghanistan

International Security Assistance Force (ISAF) heeft een VN-mandaat om de Afghaanse regering te assisteren bij het handhaven en verbeteren van de veiligheid, zodat de Afghaanse regering en ontwikkelingsorganisaties in een veilige omgeving kunnen opereren. De Nederlandse bijdrage aan ISAF is in 2014 deels beëindigd. Op 1 juli 2014 is begonnen met de *redeployment* van de *Air Task Force (ATF)* uit Mazar-e-Sharif.

Daarnaast levert Nederland een personele bijdrage aan de hoofdkwartieren van ISAF, het daaronder geplaatste operationeel hoofdkwartier (ISAF Joint Command – IJC) en aan de trainingsmissie NATO Training Mission Afghanistan (NTM-A).

Combined Maritime Forces (CMF)

De CMF richten zich op de strijd tegen het internationale terrorisme en op piraterijbestrijding. Nederland levert twee militairen aan de staf van het hoofdkwartier van de CMF in Bahrein. Deze deelneming is gekoppeld aan de Nederlandse deelname aan Navo operatie Ocean Shield en EUNAVFOR Atalanta.

Netherlands Liaison Team CENTCOM (NLTC)

In verband met de coördinatie en het volgen van de ontwikkelingen in de Verenigde Staten in de strijd tegen het internationale terrorisme en de operaties, die worden uitgevoerd onder CENTCOM, levert Nederland vier militairen aan NLTC in Tampa (Verenigde Staten). Deze capaciteit wordt periodiek geëvalueerd.

United Nations Disengagement Observer Force (UNDOF)

UNDOF is een VN-waarnemingsmissie die sinds 1974 op de Golan toeziet op de handhaving van het staakt-het-vuren tussen Syrië en Israël (VNVR-resolutie 350). Daarnaast levert UNDOF bescherming aan de UNTSO missie waaraan Nederland waarnemers levert. Nederland levert sinds september 2013 twee stafofficieren aan UNDOF. Het Nederlands mandaat is verlengd tot 1 september 2015.

United Nations Truce Supervision Organisation (UNTSO)

UNTSO ziet toe op de naleving van de bestaande bestandsafspraken tussen de landen in de regio rond Israël. Nederland levert in 2015 twaalf officieren voor verschillende waarnemersgroepen in Syrië, Israël, en Libanon en op het hoofdkwartier van UNTSO te Jeruzalem. Er is geen einddatum voor deze bijdrage voorzien.

Multinational Forces and Observers (MFO)

MFO is een onafhankelijke organisatie die in de Sinai toezicht houdt op de naleving van de Camp David vredesakkoorden tussen Israël en Egypte uit 1979. De missie kent geen mandaat van de Verenigde Naties, maar komt overeen met een artikel 6 *peacekeeping* operatie. De Nederlandse bijdrage bestaat uit vier militairen. Het mandaat voor deze bijdrage is verlengd tot 1 februari 2015.

Operation Active Fence (inzet Patriots Turkije)

De inzet van de Patriot-eenheden ter bescherming van de bevolking en het grondgebied van Navo-bondgenoot Turkije en de-escalatie van de crisis langs de zuidoostelijke grenzen van het bondgenootschap loopt tot eind januari 2015. Het budget van € 15,5 miljoen is nodig voor de

redeployment en het weer inzetbaar maken van het materieel na terugkeer van de missies.

European Union Training Mission Somalië

Met EUTM Somalië levert de EU een bijdrage aan de ontwikkeling van de veiligheidssector van Somalië door middel van training, mentor- en adviescapaciteit ter versterking van de *Somali Federal Government* (SFG). De Nederlandse bijdrage aan EUTM bestaat uit maximaal 15 militairen. De EU heeft naar aanleiding van de *Strategic Review* besloten om de EU trainingsmissie in Somalië (EUTM) te verlengen tot en met 31 maart 2015.

United Nations Multidimensional Integrated Stabilization Mission in Mali (MINUSMA)

Met de VN-missie MINUSMA begeleidt de VN Mali naar een functionerende overheid die veiligheid en andere diensten aan de bevolking levert in het hele land. De Nederlandse bijdrage van bijna 450 militairen is gericht op een militaire niche-capaciteit, namelijk inlichtingen en verkenningen. Daarnaast draagt Nederland bij aan de VN-missie met drie Chinook helikopters voor transport en medische evacuatie. Hiermee voorziet Nederland de VN van kritieke behoeftes in de missie. Het Nederlands mandaat loopt tot eind december 2015.

European Union Training Mission Mali (EUTM Mali)

Met EUTM Mali levert de EU een bijdrage aan de bevordering van de capaciteit van operationele eenheden en de hervorming van de commandostructuur van het Malinese leger. Het mandaat van de missie loopt tot en met 18 mei 2016. Nederland levert een militair aan het Belgische detachement dat aan de trainingsmissie deelneemt. De Nederlandse bijdrage staat gepland tot het einde van het mandaat van de missie.

Opbouw regionale vredeshandhavingscapaciteit

Security Sector Development (SSD) Burundi

Nederland heeft in april 2009 een *Memorandum of Understanding* (MoU) gesloten met de Burundese regering met afspraken over de samenwerking op het gebied van de hervorming van de veiligheidssector voor een periode van acht jaar. Het programma richt zich op de verdere professionalisering van het Burundese leger. Nederland heeft daartoe drie functionarissen in Burundi geplaatst die samenwerken met een Burundees projectteam. Deze bijdrage heeft een doorlopend mandaat.

Africa Contingency Operations Training and Assistance (ACOTA)

ACOTA is een door de Verenigde Staten geleid programma ter versterking van de capaciteit van Afrikaanse partnerlanden om VN/Afrikaanse Unie-gemandateerde vredesmissies in Afrika uit te voeren. Nederland ondersteunt het programma financieel en sinds 2008 ook militair. Defensie levert jaarlijks 10 tot 15 personele bijdragen aan ACOTA-trainingen in Burundi, Oeganda, Rwanda en Niger.

Regional Fusion and Law Enforcement Center Safety and Security at Sea (REFLECS3)

REFLECS3, voorheen het *Regional Anti-Piracy Prosecution and Intelligence Center* (RAPPICC) op de Seychellen, is een multidisciplinair en multinationaal samenwerkingsverband op Brits initiatief dat uitvoering geeft aan de *United Nations Convention on Transnational Crime*, artikel 19 (*joint investigative bodies*). Begin 2012 heeft Nederland een overeenkomst gesloten over deelneming aan dit samenwerkingsverband, waaronder het

leveren van opsporingsambtenaren met een specialisatie in piraterij. Hierdoor is het mogelijk Nederlandse operationele en strafrechtelijke informatie eenvoudiger met andere landen te delen. Eén militair van de Koninklijke Marechaussee is werkzaam in het REFLECS3.

European Union Border Assistance Mission Rafah (EUBAM RAFAH)

EUBAM Rafah heeft als taak om de grensbewaking van het Rafah Crossing Point door de Palestijnse Autoriteit (PA) te monitoren en te begeleiden. Sinds de machtsovername door Hamas in de Gaza-strook in juni 2007 is de missie opgeschort. Nederland heeft drie marechaussees op *stand-by* staan die kunnen worden uitgezonden in het geval van reactivering van de missie.

United States Security Coordinator (USSC)

USSC beoogt de Palestijnse veiligheidssector te professionaliseren, als basisvoorwaarde voor een levensvatbare toekomstige Palestijnse staat en om een veilige leefomgeving voor de Palestijnse burgers en de regio te creëren. Nederland leverde vijf militairen. Het Nederlands mandaat loopt tot 31 december 2015.

Contributies

Nederland draagt bij aan de gemeenschappelijke uitgaven voor crisisbeheersings-operaties van de Navo en de EU. Dit staat los van een eventuele Nederlandse deelneming aan een specifieke missie van de Navo of de EU. Tevens is hierin opgenomen de jaarlijkse bijdrage aan de *Strategic Airlift Capability (SAC) C-17*, gehuisvest op Papa Air Base te Hongarije. Dit is een internationaal samenwerkingsverband van tien Navo-lidstaten en twee EU-partners die samen drie C-17 transportvliegtuigen beheren.

Toelichting op nationale inzet

De ministers van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties, Veiligheid en Justitie en Defensie hebben bestuursafspraken gemaakt over de gegarandeerde beschikbaarheid van militaire (specialistische) capaciteiten voor nationale veiligheid, crisisbeheersing en de operationele aansturing daarvan onder civiel gezag (Bestuursafspraken inzake intensivering civiel militaire samenwerking).

Defensie levert de volgende vormen van ondersteuning aan de civiele autoriteiten, zowel in Nederland als in het Caribisch deel van het Koninkrijk:

- Structurele nationale taken:
  - Inzet van de Koninklijke Marechaussee voor politietaken zoals beschreven in artikel 4 van de Politiewet 2012;
  - Beveiliging Koninklijk Huis;
  - Politietak ten behoeve van Defensie;
  - Politietak op Schiphol en andere aangewezen luchthavens;
  - Beveiliging burgerluchtvaart;
  - Verlening van bijstand aan en samenwerking met de politie alsmede assistentieverlening bij grensoverschrijdende criminaliteit;
  - Politietak op plaatsen onder beheer van de Minister van Defensie, op aangewezen verboden plaatsen en de ambtswoning van de Minister-President;
  - Uitvoering van vreemdelingentaken op basis van de **Vreemdelingenwet 2000**;
  - Bestrijding van mensensmokkel en van fraude met reis- en identiteitsdocumenten;

- Beveiligingswerkzaamheden voor De Nederlandsche Bank N.V.
- Kustwacht Nederland;
- Kustwacht Caribisch gebied;
- Explosievenopruiming;
- Luchtruimbewaking/bestrijding luchtvaartterrorisme, waaronder de *Quick Reaction Alert* (QRA) van twee bewapende F-16's;
- Bijzondere bijstandseenheden, waaronder de Unit Interventie Mariniers (UIM), een Aanhoudings- en Ondersteuningseenheid van de Koninklijke Marechaussee en een personele bijdrage aan de Dienst Speciale Interventies (DSI) van de Landelijke Eenheid van de Nationale Politie;
- Calamiteitenhospitaal;
- Patiëntenvervoer van en naar de Waddeneilanden ²;
- Hydrografische opneming van de zeebodem en de verwerking daarvan tot zeekaarten.
- Incidentele nationale taken:
  - Militaire bijstand op grond van de Politiewet 2012;
  - Ondersteuning van de handhaving van de openbare orde;
  - Ondersteuning van de strafrechtelijke handhaving van de rechtsorde.
  - Militaire bijstand op grond van de Wet Veiligheidsregio's;
  - Militaire steunverlening in het openbaar belang.

Naast de uitvoering van de structurele taken worden op hoofdlijnen de volgende incidentele inzetten verwacht die vallen onder de uitvoering van Militaire Bijstand en Militaire Steunverlening.

Indicatieve inzet in 2015	betreft	aantal	artikel
Explosieven opruiming	Aantal ruiming	1.900	CLAS/FNIK
Explosieven opruiming Noordzee	Aantal ruiming	40	CZSK
Duikassistentie	Aantal aanvragen	10	CZSK/FNIK
Strafrechtelijke handhaving rechtsorde	Aantal aanvragen	30	CZSK/FNIK
Patiëntenvervoer	Aantal uitgevoerde transporten	100 ¹	CLSK
Onderscheppingen luchtruim	Aantal onderscheppingen	5	CLSK
Strafrechtelijke handhaving rechtsorde	Aantal aanvragen	100	KMAR/CLAS/FNIK
Handhaving openbare orde en veiligheid	Aantal aanvragen	30	KMAR/FNIK
Wet veiligheidsregio	Aantal aanvragen	10	KMAR/CLAS/FNIK
Militaire steunverlening in het openbaar belang	Aantal aanvragen	40	Alle krijgsmachtdelen/FNIK
Bijstand Caribisch gebied	Aantal aanvragen	10	CZSK/FNIK

¹ Aantal is gehalveerd ten opzichte van het langjarig gemiddelde in verband met de beleidswijziging patiëntenvervoer, zie Beleidsartikel 4 Taakuitvoering luchtmacht / beleidswijzigingen.

Toelichting: In de rechter kolom staat het artikel dat de uitgaven draagt die worden gemaakt om de taken te kunnen uitvoeren. Indien de inzet voldoet aan de criteria, worden de additionele uitgaven met FNIK verrekend. Soms zijn er meer krijgsmachtdelen die de taken kunnen uitvoeren.

De additionele uitgaven die het gevolg zijn van de uitvoering van militaire bijstand en militaire steunverlening worden gefinancierd uit het budget Financiering Nationale Inzet Krijgsmacht (FNIK). Hiervoor hebben het Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties, het Ministerie van Veiligheid en Justitie en het Gemeentefonds gezamenlijk structureel

² De Kamer is geïnformeerd over het besluit om de civiele SAR en patiëntenvervoertaak niet langer door Defensie te laten uitvoeren (Kamerstuk 33 750, nr. 62). Defensie komt haar verplichtingen uit het convenant na tot een alternatieve oplossing is gevonden die voor alle partijen aanvaardbaar is. Defensie acht het mogelijk binnen een jaar een alternatieve oplossing te vinden, waardoor Defensie in de eerste helft van 2015 kan stoppen met deze taak.

€ 2,3 miljoen overgeheveld naar de defensiebegroting. Deze bijdrage is bedoeld voor routinematige incidentele inzetten. Indien er sprake is van uitzonderlijke inzet die niet binnen de voorziening kan worden opgevangen, zoals in 2014 de ondersteuning door Defensie aan de NSS, worden met de betrokken partijen afzonderlijke afspraken gemaakt over de verrekening.

Toelichting op overige inzet

Nederland organiseert in 2015 een internationale Cyberconferentie. Voor de voorbereiding kan gebouwd worden op de ervaringen die zijn opgedaan bij de organisatie van andere grootschalige internationale conferenties, waaronder de *Nuclear Security Summit*. In de ministerraad is besloten dat de Cyber conferentie een sober karakter krijgt. De kosten van de conferentie worden verdeeld over de betrokken departementen: het Ministerie van Buitenlandse Zaken draagt 50 procent van de kosten en de ministeries van Veiligheid en Justitie, Defensie en Economische Zaken nemen de overige 50 procent voor hun rekening. Het benodigde bedrag voor Defensie is via een claim ten laste gebracht van HGIS en toegevoegd aan artikel 1 Inzet.

Vessel Protection Detachments (VPD's)

In overleg met reders is de maximaal beschikbare VPD-capaciteit in 2012 uitgebreid tot 175 inzetten. In de begroting is dekking zeker gesteld voor dit volume. De veiligheids-situatie in het operatiegebied waar de VPD's worden ingezet bepaalt mede wat de definitieve vraag van de reders wordt. Op basis van de huidige veiligheidssituatie en de daaraan gekoppelde vraag wordt verwacht dat in 2015 tussen de 75 en 100 VPD's worden ingezet. De additionele uitgaven bestaan hoofdzakelijk uit toelagen, reis- en verblijfskosten alsmede de kosten van de opslag van materieelpakketten in de regio. De Nederlandse reders dragen bij aan de uitgaven voor de VPD's.

Toelichting op ontvangsten

Ontvangsten crisisbeheersingsoperaties (HGIS)

De ontvangsten hebben voornamelijk betrekking op de verrekening met de EU, de Navo en VN-partners van de door Nederland in het verleden (incidenteel) geleverde diensten, goederen of ingezette personele en materiële middelen.

Ontvangsten overige inzet

Dit betreft de bijdrage van de reders voor de inzet van VPD's (€ 5,3 miljoen).

2.2.2. Beleidsartikel 2: Taakuitvoering zeestrijdkrachten

Algemene doelstelling

De zeestrijdkrachten leveren operationeel gereede maritieme expeditie-naire capaciteit, zowel vloot als mariniers, voor nationale en internationale operaties.

Rol en verantwoordelijkheid Minister

De Minister is verantwoordelijk voor de vaststelling van de omvang en samenstelling van de zeestrijdkrachten en van de mate van gereedheid van maritieme eenheden. Voor de maritieme capaciteit van de krijgsmacht is het Commando Zeestrijdkrachten (CZSK) verantwoordelijk voor het operationeel gereedstellen en in stand houden van de eenheden. De zeestrijdkrachten zijn inzetbaar voor zowel expeditie-naire als voor nationale taken.

Indicatoren algemene doelstelling

In de onderstaande tabel staan de operationeel gereede eenheden en het voortzettingsvermogen van het CZSK voor 2015 tot en met 2019. De genoemde gereedheidsdoelstellingen worden permanent gerealiseerd.

Doelstellingenmatrix CZSK 2015 – 2019						
Groep	Organieke component	Totaal aantal	Operationeel gereed	Voortzettingsvermogen		
Staf Vlooteenheden	NLMARFOR	1	1	0		
	Fregatten	LC-fregat	4	2	2	
		M-fregat	2	1	1	
	Patrouilleschepen	4	2	2		
	Bevoorradingsschip ¹	0->1	0->1	0		
	Landing Platform Docks	2	1	1		
	Onderzeeboten	4	1	3		
	Ondersteuningsvaartuig OZD	1	0,2 ²	0,8		
	Mijnenbestrijdingsvaartuigen	6	3	3		
	Hydrografische opnemingsvaartuigen	2	1	1		
Marinierseenheden	Marines Combat Group	2	1	1		
	Surface Assault & Training Group ³	1	0,5	0,5		
	Sea-based Support Group	1	1	0		
	Squadron NLMARSOF	2	1,5	0,5		
Commandant der Zeemacht in het Caribisch gebied (CZMCARIB)	Infanteriecompagnie Curaçao	1	1	0		
	Marinierscompagnie Caribisch gebied	1	1	0		
	Infanteriepeloton Sint Maarten	1	1	0		
	Boottroop Caribisch gebied	1	1	0		
Ondersteuningsvaartuig Caribisch gebied	1	0,7 ²	0,3			
Overige eenheden	Defensie Duikgroep	1	1	0		

¹ Zr.Ms. Amsterdam is in 2014 verkocht, JSS is volgens planning eind 2015 operationeel gereed;

² Deze waarden betreffen een gemiddelde gereedheid over het jaar, omdat dit unieke, ondeelbare eenheden betreft.

³ Een Surface Assault & Training Group bestaat uit twee Landing Craft & Control Teams, waarvan er een Operationeel Gereed is en een tot het voortzettingsvermogen behoort.

Toelichting: De gereedheidsdoelstellingen per operationeel commando worden weergegeven in de doelstellingenmatrix. In de kolom «Totaal aantal» staat vermeld hoeveel eenheden er zijn. Deze eenheden zijn daarnaast verdeeld over de kolommen «Operationeel gereed» en «Voortzettingsvermogen». In de kolom «Operationeel gereed» is weergegeven hoeveel eenheden permanent beschikbaar zijn als directe bijdrage aan de inzetbaarheidsdoelstellingen. In de kolom «Voortzettingsvermogen» zijn de overige eenheden weergegeven. Deze eenheden zijn weliswaar aan het opwerken, maar zijn inzetbaar afhankelijk van de aard, duur en ambitie van de opdracht.

Beleidswijzigingen

De volgende beleidswijzigingen zijn opgetreden na het uitkomen van de nota *In het belang van Nederland*:

Marinierscompagnie Aruba

De extra middelen uit het begrotingsakkoord 2013 hebben het mogelijk gemaakt de voorgenomen maatregel terug te draaien om eenheden van het CLAS en het CZSK te laten rouleren op Aruba. De permanente aanwezigheid op Aruba is een taak van het Korps Mariniers.

Joint Support Ship (JSS)

Na oplevering wordt het JSS in dienst gesteld met het oog op internationale samenwerking. In eerste instantie wordt het schip vanaf eind 2015 ingezet voor de maritieme bevoorradingsfunctie. Zr.Ms. Amsterdam is in 2014 verkocht.

Behoud van de Marinierskazerne Rotterdam

Op grond van de uitkomsten van de *business case* van de Van Ghentkazerne, waarvan andere overheidsdiensten eveneens gebruik gaan maken, is besloten dat de Van Ghentkazerne behouden blijft.

Budgettaire gevolgen van het beleid en budgetflexibiliteit

Artikel 2 Taakuitvoering Zeestrijdkrachten (bedragen x € 1.000)							
	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Verplichtingen	697.563	721.334	696.160	675.413	670.782	663.370	663.243
Uitgaven	711.618	721.334	696.160	675.413	670.782	663.370	663.243
<i>Waarvan juridisch verplicht</i>			84%				
<i>Uitgaven incl. nog te ontvangen bijdrage vanuit BIV</i>			700.610	676.863	675.232	667.820	667.693
Programma uitgaven	155.982	133.137	124.517	121.080	118.879	114.886	114.801
Opdracht Gereedstelling en instandhouding Commando ZSK	155.982	133.137	124.517	121.080	118.879	114.886	114.801
– Gereedstelling	59.002	20.609	18.877	18.721	18.715	14.071	14.060
– <i>Correctie Gereedstelling i.v.m. nog te ontvangen bijdrage vanuit het BIV t.b.v. oefeningen</i> ¹			– 4.450	– 4.450	– 4.450	– 4.450	– 4.450
– Instandhouding	96.980	99.028	93.292	96.828	91.633	92.284	92.210
– Bijdrage aan agentschap		13.500	16.798	12.981	12.981	12.981	12.981
– <i>waarvan bijdrage RWS</i>		13.500	16.798	12.981	12.981	12.981	12.981
Apparaatsuitgaven	555.636	588.197	571.643	551.333	551.903	548.484	548.442
Personele uitgaven	491.414	529.641	509.112	489.997	490.715	487.687	488.173
– <i>waarvan eigen personeel</i>	491.414	525.941	509.112	489.997	490.715	487.687	488.173
– <i>waarvan externe inhuur</i>		3.700					
Materiële uitgaven	64.222	58.556	62.531	61.336	61.188	60.797	60.269
– <i>waarvan ICT</i>	2.139	3.018	3.214	2.657	2.656	2.656	2.656
– <i>waarvan overige exploitatie</i>	57.376	52.738	55.989	55.512	55.365	54.974	54.446
– <i>waarvan bijdrage aan SSO Paresto</i>		2.800	3.328	3.167	3.167	3.167	3.167
Apparaatsontvangsten	18.882	19.951	19.951	19.951	19.951	19.951	19.951

¹ Jaarlijks wordt besloten over de beschikbare middelen vanuit het BIV.

Het aandeel «juridisch verplicht» heeft betrekking op programma-uitgaven voor levering van goederen en/of diensten waarvoor Defensie een overeenkomst is aangegaan en op de apparaatsuitgaven die voor het grootste deel bestaan uit personele uitgaven. Voor 2015 gaat het om 84 procent. Het betreft verplichtingen die zijn aangegaan voor de apparaatsuitgaven, de instandhouding van de zeewapensystemen, inzet en de verplichtingen voor het oefenprogramma.

Toelichting op de instrumenten

Programma-uitgaven

Inzet en gereedstelling

De geraamde uitgaven voor inzet zijn gerelateerd aan de vliegreuen en de vaardagen van de kustwacht in Nederland en de kustwacht in het Caribisch gebied. De overige inzet wordt verantwoord in beleidsartikel 1 Inzet. De jaarplannen en jaarverslagen van de kustwachten bevatten nadere informatie over hun activiteiten en middelen.

De geraamde uitgaven voor gereedstelling worden gedaan voor opwerk- en oefenactiviteiten.

Bijdrage aan agentschap (onder programma-uitgaven)

Binnen de programma-uitgaven maakt de post «Bijdrage aan agentschap» een onderdeel uit van het instrument Opdracht Gereedstelling en instandhouding Commando ZSK. Het betreft hier de uitgaven aan Rijkswaterstaat (RWS), voor de Rijksbrede Civiele Rederij (RCR). Dit is een baten-lastenagentschap van het Ministerie van Infrastructuur en Milieu (€ 16,4 miljoen voor 2015). De activiteiten die zij verrichten voor het CZSK hebben betrekking op gereedstelling.

Instandhouding

De geraamde uitgaven voor de instandhouding van materieel betreffen het onderhoud van wapensystemen (wapensysteemlogistiek), walinstellingen en procesgebonden installaties en de herbevoorrading van operationele en ondersteunende eenheden (ketenlogistiek).

De post «Correctie Gereedstelling i.v.m. nog te ontvangen bijdrage vanuit het BIV t.b.v. oefeningen» is opgenomen, omdat in het oefenprogramma al rekening wordt gehouden met trainingen en oefeningen ter voorbereiding op de inzet, maar de middelen hiervoor zijn nog niet beschikbaar gesteld vanuit het BIV.

Apparaatsuitgaven

De apparaatsuitgaven bevatten vooral personele uitgaven. Deze uitgaven bestaan hoofdzakelijk uit salarissen, sociale lasten en uitgaven voor toelagen en reiskosten woon-werkverkeer. De personele uitgaven worden besteed aan de volgende aantallen personeel (gemiddelde jaarsterktes):

2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
10.236	10.192	9.913	9.632	9.613	9.583	9.583

De uitgaven voor huisvesting en ICT zijn met ingang van 2013 overgeheveld naar CDC en DMO. De resterende uitgaven worden gedaan voor de kustwacht.

De overige exploitatie is voor het grootste deel personeelsgebonden. Deze uitgaven bestaan voornamelijk uit opleidingen, dienstreizen en overige materiële uitgaven.

Bijdragen aan SSO's (onder apparaatsuitgaven)

Om de apparaatsuitgaven binnen de baten-lastenagentschappen beter te laten aansluiten bij de uitgavenbegroting, worden Rijksbreed de betalingen aan de baten-lastenagentschappen zichtbaar gemaakt in de uitgavenbegroting, onder de noemer «waarvan bijdragen aan SSO's» (*Shared Service Organisations*). Het betreft hier de uitgaven aan Paresto (€ 3,3 miljoen voor 2015).

Voor een nadere toelichting op de apparaatsuitgaven wordt verwezen naar de personeelsrapportage die periodiek aan de Tweede Kamer wordt aangeboden en het niet-beleidsartikel 10 Centraal apparaat.

2.2.3. Beleidsartikel 3: Taakuitvoering landstrijdkrachten

Algemene doelstelling

De landstrijdkrachten leveren operationeel gereede grondgebonden expeditionaire capaciteit voor nationale en internationale operaties.

Rol en verantwoordelijkheid Minister

De Minister is verantwoordelijk voor de vaststelling van de omvang en samenstelling van de landstrijdkrachten en van de mate van gereedheid van de grondgebonden eenheden. Voor de grondgebonden capaciteit van de krijgsmacht is het Commando Landstrijdkrachten (CLAS) verantwoordelijk voor het operationeel gereedstellen en in stand houden van de eenheden. De landstrijdkrachten zijn inzetbaar voor zowel expeditionaire als voor nationale taken.

Indicatoren algemene doelstelling

In de volgende tabel staan de operationeel gereede eenheden en het voortzettingsvermogen van het CLAS voor 2015 tot en met 2019. De genoemde gereedheidsdoelstellingen worden permanent gerealiseerd.

Doelstellingenmatrix CLAS 2015 – 2019				
Groep	Organieke component	Totaal aantal	Operationeel gereed	Voortzetting-vermogen
High Readiness Forces (Land) Headquarters	NLD deel staf HRF HQ	1	1	0
	NLD deel CIS Battalion	1	1	0
	NLD deel Staff Support Battalion	1	1	0
Brigade Hoofdkwartier	Staf	3	1	2
	Verkenningeskadron	3	1	2
	ISTAR Module	5	2	3
	CIMIC Support Element	4	2	2
	Psyops Support Element	4	2	2
(Re)Deployment Taskforce HQ	Hoofdkwartier OOCL	1	1	0
Defensie Grondgebonden Luchtverdedigingscommando	Staf	1	1	0
	Patriot Fire Unit	3	1	2
	AMRAAM-Peloton	2	1	1
	Stinger-Peloton	3	2	1
Korps Commandotroepen	Commandotroepencompagnie	4	2	2
Bataljonstaakgroep	Gemechaniseerd bataljon/gemotoriseerd bataljon	4	1	3
	Luchtmobiel bataljon	3	1	2
	Pantserhouwitser /Mortier batterij	3	2	1
	Pantsergeniecompagnie	4	1	3
	Luchtmobiel Geniepeloton	3	1	2
	CIS-Compagnie	3	1	2
	ROLE 1 Medical Treatment Facility	22	9	13
Cybercommando	Cybercommando	1	0,5 ¹	0,5 ¹
Combat Support Elements	Staf Vuursteuncommando	1	1	0
	Staf Geniebataljon	3	1	2
	Constructiecompagnie	2	1	1
	Brugmodule	2	1	1
	CBRN-Compagnie	2	1	1
	EODD Ploeg	48	20	28
Combat Service Support Elements	Bataljonsstaf National Support Element	1	1	0
	Bataljonsstaf Geneeskundig bataljon	1	0,25 ¹	0,75 ¹
	Compagniestaf NSE	8	3	5
	Transportcompagnie	3	1,5 ¹	1,5 ¹
	Zware Transportcompagnie	1	0,5 ¹	0,5 ¹
	Clustercompagnie	2	1	1
	Dienstencompagnie	1	0,5 ¹	0,5 ¹
	Bevoorradingpeloton	3	1	2
	Herstelpeloton	11	5	6
ROLE 2 Medical Treatment Facility	4	2	2	
Nationale Reserve	Bataljon	3	3	0

¹ De «afgebroken» getallen geven delen van c.q. capaciteiten van (organieke) eenheden waar die operationeel gereedgesteld worden. Dit kunnen subeenheden (pelotons of compagnieën) zijn, dan wel functionaliteiten zoals (staf)adviseurs.

Toelichting: De gereedheidsdoelstellingen per operationeel commando worden weergegeven in de doelstellingenmatrix. In de kolom «Totaal aantal» staat vermeld hoeveel eenheden er zijn. Deze eenheden zijn daarnaast verdeeld over de kolommen «Operationeel gereed» en «Voortzettingvermogen». In de kolom «Operationeel gereed» is weergegeven hoeveel eenheden permanent beschikbaar zijn als directe bijdrage aan de inzetbaarheidsdoelstellingen. In de kolom «Voortzettingvermogen» zijn de overige eenheden weergegeven. Deze eenheden zijn weliswaar aan het opwerken, maar kunnen ingezet worden, afhankelijk van de aard, duur en ambitie van de opdracht.

Beleidswijzigingen

Omvorming 13 Gemechaniseerde Brigade naar gemotoriseerde brigade
13 Gemechaniseerde Brigade in Oirschot begint in 2015 met de omvorming naar een gemotoriseerde brigade. Dit betekent dat de CV-90 pantservoertuigen van de twee gemechaniseerde bataljons in deze brigade worden vervangen door een combinatie van wielvoertuigen (Bushmaster, Mercedes-Benz terreinwagen, Fennek en Boxer) waarover Defensie reeds beschikt of die binnenkort bij Defensie instromen. De helft van deze CV-90's (44 stuks) wordt afgestoten, de andere helft wordt aangehouden voor opleiding en training, als logistieke reserve en voor reservedelen.

In de nieuwe opzet bestaat de operationele kern van het Commando Landstrijdkrachten uit drie capaciteiten waarmee het in alle inzetscenario's een bijdrage kan leveren: een luchtmobiele brigade, een gemechaniseerde brigade en een gemotoriseerde brigade. De luchtmobiele brigade blijft een belangrijke *initial entry*³ capaciteit van de landstrijdkrachten, al dan niet samen met het Korps Commandotroepen. Deze samenwerking, die in het bijzonder het derde luchtmobiele bataljon betreft, is momenteel onderwerp van studie. Het derde bataljon luchtmobiel wordt beperkt opgeleid voor de uitvoering van *Air Assault* taken.

Inlichtingen

Bij het *Joint Intelligence Surveillance, Target Acquisition and Reconnaissance Commando* (JISTARC) wordt één verkenningseskadron omgevormd naar een inlichtingenverkenningeskadron dat specialistische verkenningstaken kan uitvoeren. Het tweede verkenningseskadron van JISTARC wordt in 2015 opgeheven en de activiteiten daarvan worden voortgezet door het nieuwe Brigade Verkenningseskadron van 11 Luchtmobiele Brigade. Hierdoor beschikken zowel 11 Luchtmobiele Brigade, de huidige 13 Gemechaniseerde Brigade als 43 Gemechaniseerde Brigade over een Brigade Verkenningseskadron.

Bevoorrading en transport

Het CLAS voert een herschikking uit van de bevoorrading- en transportcapaciteit. Na de overname van de goederenvervoerstaak, als gevolg van de in 2011 in gang gezette reorganisatie, worden deze taak geïntegreerd en wordt de gehele bevoorrading- en transportcapaciteit heringericht en aangepast aan de nieuwe landmachtorganisatie. Hiertoe worden verschillende capaciteiten of subeenheden uit de bevoorrading- en transporteenheden geclusterd in één eenheid, namelijk het Bevoorrading- en Transport (B&T)-commando.

³ Initial entry: snel inzetbaar binnen het volledige spectrum van Navo-missies, waarbij zij optreden als voorste eenheden om voorwaarden te creëren voor opvolgende eenheden, dan wel tijdelijk als «stand-alone» eenheid opdrachten kunnen uitvoeren.

Budgettaire gevolgen van het beleid en budgetflexibiliteit

Artikel 3 Taakuitvoering Landstrijdkrachten (bedragen x € 1.000)							
	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Verplichtingen	1.175.948	1.163.728	1.121.002	1.096.057	1.093.592	1.095.340	1.097.114
Uitgaven	1.155.056	1.163.728	1.121.002	1.096.057	1.093.592	1.095.340	1.097.114
<i>Waarvan juridisch verplicht</i>			87%				
<i>Uitgaven incl. nog te ontvangen bijdrage vanuit BIV</i>			1.131.452	1.106.507	1.104.042	1.105.790	1.107.564
Programma uitgaven	154.992	132.959	151.062	165.031	167.582	171.162	171.044
Opdracht Gereedstelling en instandhouding Commando LAS	154.992	132.959	151.062	165.031	167.582	171.162	171.044
– Gereedstelling	87.150	54.123	51.003	51.261	51.266	51.265	51.265
<i>Correctie Gereedstelling i.v.m. nog te ontvangen bijdrage vanuit het BIV t.b.v. oefeningen¹</i>			– 4.450	– 4.450	– 4.450	– 4.450	– 4.450
– Instandhouding	67.842	78.836	104.509	118.220	120.766	124.347	124.229
Apparaatsuitgaven	1.000.064	1.030.769	969.940	931.026	926.010	924.178	926.070
Personele uitgaven	931.372	944.274	901.595	864.552	859.237	855.608	856.372
– waarvan eigen personeel	931.372	939.695	907.095	870.552	865.237	861.608	862.372
<i>Correctie personele uitgaven i.v.m. nog te ontvangen bijdrage vanuit het BIV t.b.v. civiele militaire capaciteiten¹</i>			– 6.000	– 6.000	– 6.000	– 6.000	– 6.000
– waarvan externe inhuur		4.579	500				
Materiële uitgaven	68.692	86.495	68.345	66.474	66.773	68.570	69.698
– waarvan overige exploitatie	68.692	78.095	58.489	57.065	57.364	59.161	60.289
– waarvan bijdrage aan SSO Paresto		8.400	9.856	9.409	9.409	9.409	9.409
Apparaatsontvangsten	26.772	20.523	20.523	20.523	20.523	20.523	20.523

¹ Jaarlijks wordt besloten over de beschikbare middelen vanuit het BIV.

Het aandeel «juridisch verplicht» heeft betrekking op programma-uitgaven voor levering van goederen en/of diensten waarvoor Defensie een overeenkomst is aangegaan en op de apparaatsuitgaven die voor het grootste deel bestaan uit personele uitgaven. Voor 2015 gaat het om 87 procent. Het betreft verplichtingen die zijn aangegaan voor de apparaatsuitgaven, de instandhouding van de landwapensystemen en voor het oefenprogramma.

Toelichting op de instrumenten

Programma-uitgaven

Inzet

De inzet wordt verantwoord in beleidsartikel 1 Inzet.

Gereedstelling

De geraamde uitgaven voor gereedstelling worden gedaan voor oefenactiviteiten.

Instandhouding

De geraamde uitgaven voor de instandhouding van materieel betreffen het onderhoud van wapensystemen (wapensysteemlogistiek) en bevoorrading van operationele en ondersteunende eenheden door het Defensie Bedrijf Grondgebonden Systemen (systeemlogistiek bedrijf).

De post «*Correctie Gereedstelling i.v.m. nog te ontvangen bijdrage vanuit het BIV t.b.v. oefeningen*» is opgenomen, omdat in het oefenprogramma al rekening wordt gehouden met trainingen en oefeningen ter voorbereiding op de inzet, maar de middelen hiervoor zijn nog niet beschikbaar gesteld vanuit het BIV. Dit is afhankelijk van de jaarlijkse besluitvorming.

Apparaatsuitgaven

De apparaatsuitgaven bevatten vooral personele uitgaven. Deze uitgaven bestaan hoofdzakelijk uit salarissen, sociale lasten en uitgaven voor toelagen en reiskosten woon-werkverkeer. De personele uitgaven worden besteed aan de volgende aantallen personeel (gemiddelde jaarsterktes):

2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
20.014	19.823	19.179	19.076	18.990	18.986	18.986

De overige exploitatie is voor het grootste deel personeelsgebonden. Deze uitgaven bestaan voornamelijk uit opleidingen, werving, dienstreizen en overige materiële uitgaven.

Bijdragen aan SSO's

Om de apparaatsuitgaven binnen de baten-lastenagentschappen beter te laten aansluiten bij de uitgavenbegroting, worden Rijksbreed de betalingen aan de baten-lastenagentschappen zichtbaar gemaakt in de uitgavenbegroting onder de noemer «*waarvan bijdragen aan SSO's*» (*Shared Service Organisations*). Het betreft hier de uitgaven voor Paresto (€ 9,9 miljoen voor 2015).

De post «*Correctie personele uitgaven i.v.m. nog te ontvangen bijdrage vanuit het BIV t.b.v. civiele militaire capaciteiten*» is opgenomen, omdat in de planning rekening wordt gehouden met het beschikbaar stellen van personeel voor het leveren van civiele militaire capaciteiten, maar de middelen hiervoor zijn nog niet beschikbaar gesteld vanuit het BIV. Dit is afhankelijk van de jaarlijkse besluitvorming.

Voor een nadere toelichting op de apparaatsuitgaven wordt verwezen naar de personeelsrapportage die periodiek aan de Tweede Kamer wordt aangeboden en het niet-beleidsartikel 10 Centraal apparaat.

2.2.4. Beleidsartikel 4: Taakuitvoering luchtstrijdkrachten

Algemene doelstelling

De luchtstrijdkrachten leveren lucht- en grondgebonden capaciteit voor nationale en internationale operaties.

Rol en verantwoordelijkheid Minister

De Minister is verantwoordelijk voor de vaststelling van de omvang en de samenstelling van de luchtstrijdkrachten en van de mate van gereedheid van de luchtstrijdkrachten.

Voor de lucht- en grondgebonden capaciteit van de krijgsmacht is het Commando Luchtstrijdkrachten (CLSK) verantwoordelijk voor het operationeel gereedstellen en in stand houden van de eenheden. De luchtstrijdkrachten zijn inzetbaar voor zowel expeditionaire taken als voor nationale taken.

Indicatoren algemene doelstelling

In de onderstaande tabel staan de operationeel gereede eenheden en het voortzettingsvermogen van het CLSK voor 2015 tot en met 2019. De genoemde gereedheidsdoelstellingen worden permanent gerealiseerd.

Doelstellingenmatrix CLSK 2015 – 2019				
Groep	Organieke component	Totaal aantal	Operationeel gereed	Voortzettingsvermogen
Jachtvliegtuigen	F-16	61	11	50
Helikopters	AH-64D Apache	29	10 ¹	19
	CH-47 Chinook	17	6 ¹	11
	AS-532 Cougar	12 ²	6	6
	NH-90	13 -> 20	2 -> 5 ³	11 -> 15
Transportvliegtuigen	KDC-10	2	1	1
	C-130H Hercules	4	2	2
Kustwacht Nederland	Dornier DO-228 ⁴	2	1	1
Unmanned Aerial Systems (UAS)	MALE UAV eenheid	1	0 ⁵	1
Force Protection	OGRV eenheden	4	2	2
	C2 element	2	1	1
Air C4ISR	Air Operations Control Station (AOCS)	1	1	–
	Nationale Datalink Managementcel (NDMC)	1	1	–

¹ Toelichting Apache en Chinook: Voor Apache en Chinook worden bemanningen opgeleid tot Deployable Combat Ready. Dit betekent dat voor missies in de hoogste geweldscenario's, waarbij de tegenstander nog over een werkend luchtverdedigingssysteem beschikt, additionele training benodigd is.

² Toelichting Cougar. Met Kamerbrief 2014Z12237 d.d. 27 juni 2014 is aangegeven dat de Cougar meer en langer wordt ingezet om de gevolgen van de introductie vertraging NH-90 te beperken.

³ Toelichting NH-90: Met Kamerbrief 2014Z12237 d.d. 27 juni 2014 is aangegeven dat de introductie van de NH-90 helikopter vertraging oploopt. Vanaf 1 januari 2015 worden de SAR-taken voor Kustwacht Nederland voor vijf jaar uitbesteed. Ten behoeve van het vlootoptreden is vanaf 1 januari 2015 één NH-90 helikopter beschikbaar.

⁴ Toelichting Dornier: Defensie treedt tot november 2017 op als eigenaar, operator en toezichthouder van de Dornier, waarbij een verdere positiebepaling van Kustwacht Nederland noodzakelijk is om de rol van Defensie vanaf november 2017 in te kunnen vullen.

⁵ Toelichting MALE UAV eenheid: Het Unmanned Aerial System wordt ingevoerd vanaf 2015. Fully Operational Capability wordt in 2017 bereikt.

Toelichting: De gereedheidsdoelstellingen per operationeel commando worden weergegeven in de doelstellingenmatrix. In de kolom «Totaal aantal» staat vermeld hoeveel eenheden er zijn. Deze eenheden zijn daarnaast verdeeld over de kolommen «Operationeel gereed» en «Voortzettingsvermogen». In de kolom «Operationeel gereed» is weergegeven hoeveel eenheden permanent beschikbaar zijn als directe bijdrage aan de inzetbaarheidsdoelstellingen. In de kolom «Voortzettingsvermogen» zijn de overige eenheden weergegeven. Deze eenheden zijn weliswaar

aan het opwerken, maar kunnen ingezet worden, afhankelijk van de aard, duur en ambitie van de opdracht. Ook de permanent in de Verenigde Staten gestationeerde toestellen van het CLSK zijn opgenomen in de doelstellingenmatrix. Het betreft tien F-16's, acht Apaches en drie Chinooks. Deze zijn permanent in gebruik voor opleidingen en training, maar hebben een operationele configuratie. Het (niet-operationele) F-16 testtoestel wordt voortaan meegeteld in het voortzettingsvermogen.

Beleidswijzigingen

Omvorming vliegbasis Leeuwarden.

Een deel van de intensivering in de begrotingsafspraken 2013 komt ten goede aan het exploitatiebudget van het Commando Luchtstrijdkrachten (CLSK). Hierdoor komt de maatregel om de vliegbasis Leeuwarden vooruitlopend op de invoering van de F-35 om te vormen van *Main Operating Base* (MOB) naar een kleinere *Deployable Operating Base* (DOB) te vervallen. De toekomstige inrichting van de vliegbasis Leeuwarden wordt in de transitieplannen voor de invoering van de F-35 en de MALE UAV opgenomen.

Search and Rescue (SAR) en Patiëntenvervoer ten behoeve van de Waddeneilanden

Op 27 juni 2014 is de Kamer geïnformeerd over de voortgang van het NH-90 project (Kamerstuk [2014Z12237](#)). Zoals daarin geschreven staat tijdens de introductieperiode van de NH-90 de uitvoering van de *Search and Rescue* (SAR) taken door Defensie onder druk. Om die reden heeft Defensie al eerder besloten tot de tijdelijke uitbesteding van de SAR-taken gedurende de nachtelijke uren. Overleg met het beleidsverantwoordelijke Ministerie van Infrastructuur en Milieu heeft tot de conclusie geleid dat algehele uitbesteding van deze taken voor de komende jaren noodzakelijk is, zo lang de NH-90 nog niet volledig operationeel is. Dit heeft geresulteerd in een aanbesteding van de SAR taken met helikopters tot tenminste 31 december 2019.

Op 4 juni 2014 is de Kamer geïnformeerd over het besluit om de patiëntenvervoertaak niet langer door Defensie te laten uitvoeren (Kamerstuk [33 750, nr. 62](#)). Defensie zal haar verplichtingen uit het convenant nakomen tot een alternatieve oplossing is gevonden die voor alle partijen aanvaardbaar is. Defensie acht het mogelijk binnen een jaar een alternatieve oplossing te vinden waardoor Defensie in de eerste helft van 2015 kan stoppen met deze taak.

Invulling «capability gap» helikopters

Op 27 juni 2014 is de Kamer geïnformeerd over de voortgang van het NH-90 project (Kamerstuk [2014Z12237](#)). Door de vertraagde invoering van de NH-90 ontstaat een *capability gap*. De Cougar helikopter zal meer en langer worden ingezet om het capaciteitstekort op korte tot middellange termijn te verminderen.

Bovenop de acht helikopters die in 2011 zijn aangehouden, worden extra Cougar-helikopters ingezet. Deze worden onttrokken aan de pool van te verkopen toestellen. De Cougar-helikopter kan echter niet alle taken van de NH-90 uitvoeren, zoals een belangrijk deel van de maritieme taken. De uitfasering van de Cougars zal gelijke tred moeten houden met de introductie van de NH-90 helikopters.

Gulfstream

Defensie behoudt behoefte aan snel en flexibel transport naar missiegebieden. De Gulfstream wordt daarom later afgestoten. Tot die tijd kan de Gulfstream, net als in de huidige situatie, ook voor regeringsvluchten worden ingezet.

Budgettaire gevolgen van het beleid en budgetflexibiliteit

Artikel 4 Taakuitvoering Luchtmacht (bedragen x € 1.000)							
	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Verplichtingen	857.262	649.527	644.308	636.517	626.342	631.743	628.011
Uitgaven	651.319	649.527	644.308	636.517	626.342	631.743	628.011
<i>Waarvan juridisch verplicht</i>			82%				
<i>Uitgaven incl. nog te ontvangen bijdrage vanuit BIV</i>			666.308	658.517	648.342	653.743	650.011
Programma uitgaven	149.516	138.559	149.533	155.472	146.887	154.541	148.661
Opdracht Gereedstelling en instandhouding							
Commando LSK	149.516	138.559	149.533	151.472	146.887	154.541	148.661
– Gereedstelling	20.538	13.138	13.252	13.245	13.240	13.230	13.272
– Instandhouding	128.978	125.421	158.281	164.227	155.647	163.311	157.389
<i>Correctie Instandhouding i.v.m. nog te ontvangen bijdrage vanuit het BIV t.b.v. luchttransport¹</i>			– 22.000	– 22.000	– 22.000	– 22.000	– 22.000
Apparaatsuitgaven	501.803	510.968	494.775	481.045	479.455	477.202	479.350
Personele uitgaven	401.910	403.163	388.274	373.176	372.003	374.495	374.613
– waarvan eigen personeel	401.910	402.163	387.274	372.176	371.003	374.495	374.613
– waarvan externe inhuur		1.000	1.000	1.000	1.000		
Materiële uitgaven	99.893	107.805	106.501	107.869	107.452	102.707	104.737
– waarvan overige exploitatie	99.893	105.955	105.477	106.904	106.487	101.742	103.772
– waarvan bijdrage aan SSO Paresto		1.850	1.024	965	965	965	965
Apparaatsontvangsten	15.256	15.227	15.227	15.227	15.227	15.227	15.227

¹ Jaarlijks wordt besloten over de beschikbare middelen vanuit het BIV.

Het aandeel «juridisch verplicht» heeft betrekking op programma-uitgaven voor levering van goederen en/of diensten waarvoor Defensie een overeenkomst is aangegaan en op de apparaatsuitgaven die voor het grootste deel bestaan uit personele uitgaven. Voor 2015 gaat het om 82 procent. Het betreft verplichtingen die zijn aangegaan voor de apparaatsuitgaven, de instandhouding van de luchtwapensystemen en voor het oefenprogramma.

Toelichting op de instrumenten

Programma-uitgaven

Inzet

De inzet wordt verantwoord in beleidsartikel 1 Inzet.

Gereedstelling

De geraamde uitgaven voor gereedstelling worden gedaan voor oefenactiviteiten.

Instandhouding

De geraamde uitgaven voor de instandhouding van materieel betreffen het onderhoud van de wapensystemen. De instandhoudingsuitgaven van het Logistiek Centrum Woensdrecht zijn hierin opgenomen. Naast uitgaven voor de diverse ondersteunende installaties gaat het om uitgaven voor de instandhouding van de wapensystemen die in de doelstellingenmatrix zijn genoemd.

De post «*Correctie Instandhouding i.v.m. nog te ontvangen bijdrage vanuit het BIV t.b.v. luchttransport*» is opgenomen, omdat in de planning rekening wordt gehouden met het beschikbaar stellen van luchttransportcapaciteit, maar de middelen hiervoor zijn nog niet beschikbaar gesteld vanuit het BIV. Dit is afhankelijk van de jaarlijkse besluitvorming.

Apparaatsuitgaven

De apparaatsuitgaven bevatten vooral personele uitgaven. Deze uitgaven bestaan hoofdzakelijk uit salarissen, sociale lasten en uitgaven voor toelagen en reiskosten woon-werkverkeer. De personele uitgaven worden besteed aan de volgende aantallen personeel (gemiddelde jaarsterktes):

2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
7.471	7.522	7.384	7.336	7.332	7.297	7.297

Bijdragen aan SSO's

Om de apparaatsuitgaven binnen de baten-lastenagenschappen beter te laten aansluiten bij de uitgavenbegroting, worden Rijksbreed de betalingen aan de baten-lastenagenschappen zichtbaar gemaakt in de uitgavenbegroting onder de noemer «*waarvan bijdragen aan SSO's*» (*Shared Service Organisations*). Het betreft hier de uitgaven aan Paresto (€ 1,0 miljoen voor 2015).

De overige exploitatie is voor het grootste deel personeelsgebonden. Deze uitgaven bestaan voornamelijk uit (vlieger)opleidingen, werving, dienstreizen en overige materiële uitgaven.

Voor een nadere toelichting op de apparaatsuitgaven wordt verwezen naar de personeelsrapportage die periodiek aan de Tweede Kamer wordt aangeboden en het niet-beleidsartikel 10 Centraal apparaat.

2.2.5. Beleidsartikel 5: Taakuitvoering Marechaussee

Algemene doelstelling

Het Commando Koninklijke marechaussee (CKMar) voert politietaken uit op grond van de Politiewet 2012 (PW). Deze taak wordt zowel nationaal als internationaal en tijdens missies uitgevoerd. Daarnaast levert het CKMar capaciteit aan de CDS voor deelname aan (militaire) missies waarbij het CKMar andere taken uitvoert dan die in de PW zijn opgedragen.

Rol en verantwoordelijkheid Minister

De Minister is beheersverantwoordelijk en verantwoordelijk voor de vaststelling van de omvang, samenstelling en de vereiste mate van gereedheid van de KMar. De uitvoering is opgedragen aan het Commando Koninklijke Marechaussee (CKMar). Het gezag over de Koninklijke Marechaussee berust bij meerdere ministeries. Afhankelijk van de betreffende taak zijn dat de ministeries van Veiligheid en Justitie (inclusief het Openbaar Ministerie en de Nationaal Coördinator Terrorismebestrijding en Veiligheid); Buitenlandse Zaken; Binnenlandse Zaken en Koninkrijkrelaties en het Ministerie van Defensie.

Het CKMar heeft een takenpakket in binnen- en buitenland, zij houdt zich bezig met:

- Bewaken en beveiligen van Koninklijke paleizen, ambassades in risicogebieden, de Nederlandse Bank en personen;
- Handhaving van de Vreemdelingenwetgeving waaronder grenstoezicht en bestrijding van identiteit- en documentfraude, mensenhandel en mensensmokkel;
- Handhaving openbare orde ten behoeve van Defensie en opsporing van strafbare feiten;
- Bijdrage aan de opbouw van veiligheidssector in missiegebieden;
- Politietaken en beveiliging van burgerluchtvaartterreinen;
- Samenwerking met en bijstand aan de politie.

Naast het reguliere takenpakket fungeert het CKMar als strategische reserve voor de Nederlandse politie. Hiermee levert het CKMar direct of indirect een bijdrage aan de veiligheid van de Staat door optreden in binnen- en buitenland.

Indicatoren algemene doelstelling

In onderstaande tabel staan de operationeel gerede eenheden en het voortzettingsvermogen van het CKMar voor 2015 tot en met 2019. De gereedstelling voor onderstaande taken wordt onder beheersverantwoordelijkheid van de Minister van Defensie uitgevoerd. De genoemde gereedheidsdoelstellingen worden permanent gerealiseerd.

Doelstellingenmatrix CKMar 2015–2019				
Groep	Organieke component	Totaal aantal	Operationeel gereed	Voortzetting-vermogen
District Landelijke en Buitenlandse Eenheden/ Brigade Buitenland Missies en districten	Vte'n voor expeditionaire inzet	306	153	153
Landelijke bijstandorganisatie KMar	Peloton voor <i>Crowd Riot Control</i> (CRC)	1	1	–
District Landelijke en Buitenlandse Eenheden/ Brigade Speciale Beveiligingsopdrachten	Vte'n voor <i>Close Protection Team</i> (CPT) ter begeleiding van VIP's in buitenland.	26	13	13

Toelichting: De gereedheidsdoelstellingen per operationeel commando worden weergegeven in de doelstellingenmatrix. In de kolom «Totaal aantal» staat vermeld hoeveel eenheden er zijn. Deze eenheden zijn daarnaast verdeeld over de kolommen «Operationeel gereed» en «Voortzettingvermogen». In de kolom «Operationeel gereed» is weergegeven hoeveel eenheden permanent beschikbaar zijn als directe bijdrage aan de inzetbaarheidsdoelstellingen. In de kolom «Voortzettingvermogen» zijn de overige eenheden weergegeven.

Geplande inzet

Het takenpakket van het CKMar is gericht op de veiligheid van de Staat en kent drie operationele speerpunten: bewaken en beveiligen, de grenspolitietaak en internationale en militaire politietaken.

Bewaken en Beveiligen

Het CKMar draagt zorg voor de bewaking en beveiliging van bepaalde vitale objecten en personen. Het CKMar doet dit in samenwerking met nationale en internationale publieke en private partners.

Kengetallen	Prognose 2015
Het percentage uitvoering Toezichtprogramma Beveiliging burgerluchtvaart	100%
Het aantal permanent te bewaken objecten	7
Het servicepercentage beveiligde waardetransporten voor De Nederlandsche Bank	100%
Beschikbare operationele KMar-eenheden voor expeditionaire beveiligingsopdrachten	(zie indicatoren algemene doelstelling)

Grenspolitietaak

Het CKMar richt zich op de bestrijding van illegale migratie, grensoverschrijdende criminaliteit en terrorisme. Deze taak wordt doelmatig en flexibel, en zo mogelijk risicogestuurd, uitgevoerd met informatie van zowel het CKMar als van ketenpartners. Als grenspolitie wendt het CKMar bedreigingen af voor Nederland en het Schengengebied bij en voor de grens.

Kengetallen	Prognose 2015
Aantal luchthavens waar grensbewaking wordt uitgevoerd	8
waarvan permanent	6
Aantal prioriteitsmeldingen (op luchthavens waar politietaken worden uitgevoerd)	12.000
Aantal verwijderingen (directe verwijderingen zonder tussenkomst Dienst Terugkeer & Vertrek (DT&V) en verwijderingen na aanlevering van DT&V)	6.000
waarvan begeleid	2.000

Internationale taken en politietaak ten behoeve van Defensie

Het CKMar is als één van de vier operationele commando's van Defensie mede verantwoordelijk voor de uitvoering van het buitenland- en veiligheidsbeleid van Nederland. Het CKMar voert op grond van de PW politietaken uit in Nederland (incl. Caribisch Nederland). Bij inzet van Nederlandse militairen in het binnen- en buitenland wordt aan hen politiezorg verleend door het CKMar, onder meer door strafrechtelijke handhaving van de rechtsorde. Daarnaast zorgt het CKMar voor de bewaking van de integriteit van de krijgsmacht. Vanwege de specifieke organisatiekenmerken kan het CKMar met de andere krijgsmachtsonderdelen en als zelfstandige (politie)organisatie in binnen- en buitenland optreden. Daarbij kan capaciteit ook worden ingezet in instabiele landen, bijvoorbeeld door deelname aan opbouwoperaties.

Kengetallen	Prognose 2015
Aantal misdrijfdoossiers (aangeleverd aan OM Arnhem)	725
Beschikbare operationele KMar-eenheden voor internationale crisis- en humanitaire operaties	(zie indicatoren algemene doelstelling)

Beleidswijzigingen

Er zijn geen significante beleidswijzigingen ten opzichte van de begroting 2014.

Budgettaire gevolgen van het beleid en budgetflexibiliteit

Artikel 5 Taakuitvoering Koninklijke Marechaussee (bedragen x € 1.000)							
	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Verplichtingen	329.085	328.518	311.472	301.679	300.798	298.355	298.732
Uitgaven	328.658	328.518	311.472	301.679	300.798	298.355	298.732
<i>Waarvan juridisch verplicht</i>			99%				
<i>Uitgaven incl. nog te ontvangen bijdrage vanuit BIV</i>			316.072	306.279	305.398	302.955	302.332
Programma uitgaven	2.252	2.282	97	97	97	97	97
Opdracht Inzet KMAR	2.252	2.282	97	97	97	97	97
– Gereedstelling	2.252	2.282	97	97	97	97	97
Apparaatsuitgaven	326.406	326.236	311.375	301.582	300.701	298.258	298.635
Personele uitgaven	288.490	291.516	281.575	273.020	272.862	270.618	270.988
– waarvan eigen personeel	288.490	291.516	281.575	273.020	272.862	270.618	270.988
– waarvan externe inhuur							
Materiële uitgaven	37.916	34.720	29.800	28.562	27.839	27.640	27.647
– waarvan overige exploitatie	37.916	34.420	34.011	32.796	32.073	31.874	31.881
– waarvan bijdrage aan SSO Paresto		300	389	366	366	366	366
Correctie exploitatie i.v.m. nog te ontvangen bijdrage vanuit het BIV t.b.v. Kmar-Pool ¹			– 4.600	– 4.600	– 4.600	– 4.600	– 4.600
Apparaatsontvangsten	7.154	4.590	4.590	4.590	4.590	4.590	4.590

¹ Jaarlijks wordt besloten over de beschikbare middelen vanuit het BIV.

Het aandeel «juridisch verplicht» heeft betrekking op programma-uitgaven voor levering van goederen en/of diensten waarvoor Defensie een overeenkomst is aangegaan en op de apparaatsuitgaven die voor het merendeel uit personele uitgaven bestaan. Voor 2015 gaat het om 99 procent. Deze verplichtingen hebben volledig betrekking op de apparaats-uitgaven.

Toelichting op de instrumenten

Programma uitgaven

Gereedstelling

De uitgaven voor gereedstelling betreffen vooral de uitgaven voor meerdaagse (oefen) activiteiten (ongeveer 600.000 oefenuren). Voor 2015 zijn hiervan 50.700 oefenuren geraamd voor de bijstandsorganisatie.

Apparaatsuitgaven

De apparaatsuitgaven bevatten vooral personele uitgaven. Deze uitgaven bestaan hoofdzakelijk uit salarissen, sociale lasten en uitgaven voor toelagen en reiskosten woon-werkverkeer. De personele uitgaven worden besteed aan de volgende aantallen personeel (gemiddelde jaarsterktes):

2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
6.107	6.068	6.001	5.980	5.953	5.935	5.935

Bijdragen aan SSO's

Om de apparaatsuitgaven binnen de baten-lastenagentschappen beter te laten aansluiten bij de uitgavenbegroting, worden Rijksbreed de betalingen aan de baten-lastenagentschappen zichtbaar gemaakt in de

uitgavenbegroting onder de noemer «waarvan bijdragen aan SSO's» (*Shared Service Organisations*). Het betreft hier de uitgaven voor Paresto (€ 0,4 miljoen voor 2015).

De overige exploitatie is voor het grootste deel personeelsgebonden. Deze uitgaven bestaan voornamelijk uit opleidingen, werving, dienstreizen en overige materiële uitgaven.

De post «*Correctie exploitatie i.v.m. nog te ontvangen bijdrage vanuit het BIV t.b.v. Kmar-Pool*» is opgenomen, omdat in de planning rekening wordt gehouden met het beschikbaar stellen van personeel voor het leveren van politietaken, maar de middelen hiervoor zijn nog niet beschikbaar gesteld vanuit het BIV. Dit is afhankelijk van de jaarlijkse besluitvorming.

Voor een nadere toelichting op de apparaatsuitgaven wordt verwezen naar de personeelsrapportage die periodiek aan de Tweede Kamer wordt aangeboden en het niet-beleidsartikel 10 Centraal apparaat.

2.2.6. Beleidsartikel 6: Investerings krijgsmacht

Algemene doelstelling

Defensie voorziet in nieuw materieel, infrastructuur en ICT-middelen en zij verkoopt, indien aan de orde, groot materieel en infrastructuur.

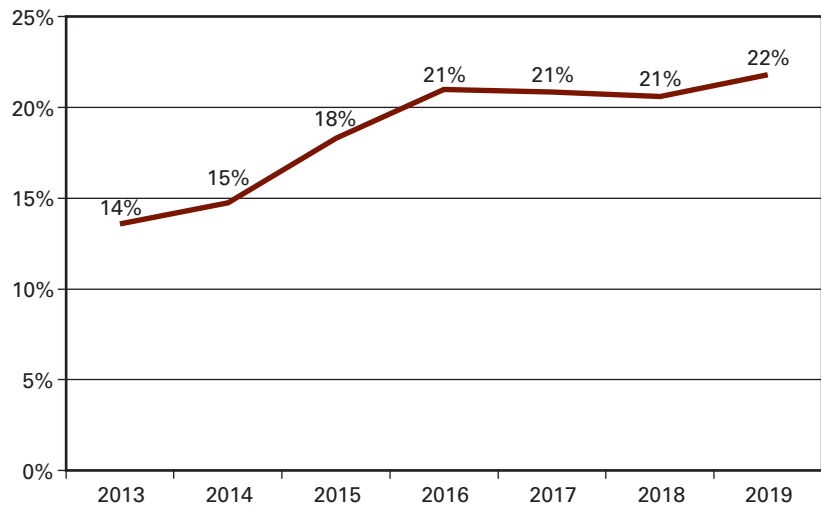
Rol en verantwoordelijkheid Minister

De Minister van Defensie is verantwoordelijk voor het tijdig voorzien in nieuw materieel, infrastructuur en ICT-middelen en voor de afstoting van overtollig groot materieel en infrastructuur.

Investeringsquote

De investeringsquote is het percentage van de investeringen ten opzichte van het gecorrigeerde defensiebudget (gecorrigeerd met HGIS). De investeringsquote van Defensie is in onderstaande grafiek weergegeven, waarbij het percentage voor 2013 is gerealiseerd, het percentage 2014 berust op de eerste suppletoire begroting 2014 en de percentages voor de overige jaren zijn geraamd conform de begroting 2015. De voorspellende waarde van de grafiek is overigens betrekkelijk, omdat zich in de praktijk onder invloed van uiteenlopende factoren fluctuaties zullen voordoen.

Investeringsquote

Beleidswijzigingen

Investeringsquote (IQ)

Defensie streeft ernaar om op termijn tenminste 20 procent van haar uitgavenbudget te besteden aan investeringen. Dit percentage komt voort uit het besef dat een moderne krijgsmacht voldoende investeringsruimte moet hebben om haar hoofdwapensystemen te vervangen of te moderniseren ter bestendiging van haar relevantie in de toekomst. De Navo hanteert dit percentage als richtlijn. De gerealiseerde percentages zullen overigens altijd fluctueren. Het laat zich namelijk vaak moeilijk voorspellen wanneer de kasuitgaven precies zullen worden gedaan. Dit is ook de reden voor de onbeperkte eindejaarsmarge die Defensie sinds 2013 heeft verkregen voor de investeringen.

De financiële taakstellingen sinds de beleidsbrief 2011 zijn op de korte termijn behaald door het investeringsbudget te verlagen, omdat de structurele maatregelen, zoals de reorganisaties, pas op langere termijn

tot besparingen leiden. Op de korte termijn leidt een terugval in de investeringen niet direct tot beperkingen in de gereedstelling of inzet, zelfs niet als de terugval enige jaren duurt. De bestaande wapensystemen worden namelijk in stand gehouden vanuit het exploitatiebudget (onderhoud, gereedstellingsactiviteiten en de aanschaf van brandstof en niet-kapitale munitie).

Op de langere termijn zou een laag investeringspercentage wel een negatieve invloed op de gereedstelling, de inzet en innovatie hebben. De wapensystemen verouderen, krijgen meer last van storingen en hebben meer onderhoud nodig. Dit kan leiden tot extra kosten, een lagere beschikbaarheid of verminderde inzetbaarheid of operationele relevantie. Ook kunnen noodzakelijk geachte operationele vernieuwingen niet of pas later worden gerealiseerd. Het is daarom van belang de balans tussen investeringen en exploitatie te bewaren. De door te voeren *life cycle costing* (LCC) benadering zal hierbij behulpzaam zijn. In het kader van financiële duurzaamheid zal Defensie de komende jaren meer op basis hiervan gaan werken om investeringen en exploitatie beter in samenhang te kunnen beoordelen. Daarom kan het investeringspercentage als gevolg van veranderende verwervingsstrategieën, onderhoudsprincipes of internationale samenwerking in de toekomst anders uitkomen. Uiteindelijk gaat het om de meest effectieve en efficiënte wijze van samenstellen van de benodigde capaciteiten. De LCC benadering zal Defensie helpen die keuzes te maken. In de brief over de ontwikkeling van het investeringspercentage van 2 juli jl. (Kamerstuk [33 750-X, nr. 68](#)) wordt nader op de investeringsquote ingegaan.

Om de investeringsprojecten werkelijk te realiseren, wordt de verwervingsketen versterkt. Stabiliteit in de organisatie en een consistent toekomstbeeld zijn hierbij van belang. Na het besluitvormingstraject over de nota *In het belang van Nederland* en de uitwerking van de reorganisaties, inclusief de verkleining van de staven, zijn alle ketens opnieuw ingericht. Het geheel komt geleidelijk in de komende jaren weer in rustiger vaarwater. Vervolgens zijn de lage personele vulling van de DMO-organisatie en de daarmee samenhangende capaciteitsproblemen in de gehele verwervingsketen onderzocht. Er zijn diverse maatregelen getroffen om het capaciteitstekort te beperken. Onderdeel daarvan is het op korte termijn vullen van de DMO-organisatie, zo nodig door middel van inhuur. De effecten van de maatregelen moeten de komende jaren zichtbaar worden.

Voor zover er beleidswijzigingen zijn, betreffen dat wijzigingen in projecten. De belangrijkste wijzigingen worden per project toegelicht.

Budgettaire gevolgen van het beleid en budgetflexibiliteit

Artikel 6 Investerings Krijgsmacht (bedragen x € 1.000)							
	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Verplichtingen	633.007	1.147.372	1.556.041	1.672.644	1.605.934	1.580.537	1.669.015
Opdracht Voorzien in nieuw materieel	318.071	866.817	1.197.713	1.329.738	1.230.159	1.244.141	1.333.403
Opdracht Voorzien in infrastructuur	183.028	141.551	194.194	167.741	167.731	139.548	142.164
Opdracht Voorzien in ICT	47.153	44.801	75.297	89.697	122.797	111.597	108.197
Bekostiging Wetenschappelijk onderzoek	55.641	62.800	59.445	57.175	56.954	56.957	56.957
Bijdrage aan de Navo	29.114	31.403	29.392	28.293	28.293	28.294	28.294
Uitgaven	1.019.656	1.122.806	1.408.438	1.525.769	1.603.634	1.578.237	1.663.815
<i>Waarvan juridisch verplicht</i>			66%				
Programma uitgaven	1.019.656	1.122.806	1.408.438	1.590.769	1.603.634	1.578.237	1.663.815
Opdracht Voorzien in nieuw materieel	739.145	762.258	1.015.200	1.153.642	1.227.859	1.241.841	1.328.203
Opdracht Voorzien in infrastructuur	142.451	172.477	191.483	228.362	167.731	139.548	142.164
– <i>waarvan bijdragen SSO (DVD)</i>		27.143	26.100	26.600	27.000	26.100	25.900
Opdracht Voorzien in ICT	47.460	93.868	112.918	123.297	122.797	111.597	108.197
– <i>waarvan bijdragen SSO (DTO)</i>		51.735	52.462	48.718	51.570	51.560	51.570
Bekostiging Wetenschappelijk onderzoek	59.166	62.800	59.445	57.175	56.954	56.957	56.957
Bijdrage aan de Navo	31.434	31.403	29.392	28.293	28.293	28.294	28.294
Programma ontvangsten	118.077	133.788	152.556	128.336	139.436	167.956	136.856
– Verkoopopbrengsten groot materieel	98.603	116.218	117.386	111.686	122.186	150.586	126.986
– Verkoopopbrengsten infrastructuur	13.736	15.700	33.300	14.780	15.380	15.500	8.000
– Overige ontvangsten	5.738	1.870	1.870	1.870	1.870	1.870	1.870

Het aandeel «juridisch verplicht» heeft betrekking op programma-uitgaven voor levering van goederen of diensten waarvoor Defensie een overeenkomst is aangegaan. Voor 2015 betreft het 66 procent.

Met de eerste supplettoire begroting 2014 is de verplichtingenbegroting voor «Voorzien in nieuw materieel» in 2014 verlaagd. De verplichtingenbegroting kwam daarmee op een bedrag van € 867 miljoen. Deze verlaging kwam voort uit een actualisering van de verplichtingenraming, waaruit bleek dat de verplichtingenraming voor 2014 te hoog was. Dit was een gevolg van het terughoudend aangaan van verplichtingen ten tijde van de nota *In het belang van Nederland* en de beperkte verwervingscapaciteit als gevolg van de reorganisaties in 2013. Ook de meerjarige doorwerking van de geactualiseerde raming is verwerkt in deze begroting. De meerjarige verplichtingenbegroting «Voorzien in nieuw materieel» voor de jaren 2015 en 2016 is verhoogd tot € 1.198 miljoen in 2015 en tot € 1.308 miljoen in 2016.

Verplichtingen leiden niet onmiddellijk tot betalingen. Zeker bij grote projecten worden verplichtingen in een bepaald jaar aangegaan, maar worden de uitgaven verspreid over latere jaren. De brief over de ontwikkeling van het investeringspercentage (Kamerstuk 33 750-X, nr. 68) gaat hier nader op in.

Bijdragen aan SSO's

Om de apparaatuitgaven binnen de baten-lastenagentschappen beter te laten aansluiten bij de uitgavenbegroting, worden Rijksbreed de betalingen aan de baten-lastenagentschappen zichtbaar gemaakt in de uitgavenbegroting, onder de noemer «waarvan bijdragen aan SSO's» (*Shared Service Organisations*). Het betreft voor 2015 de uitgaven voor de Defensie Vastgoed Dienst (DVD, € 26,1 miljoen voor 2015) en DTO (€ 44,1 miljoen voor 2015).

Toelichting op de instrumenten

Voorzien in nieuw materieel

Alle projecten in realisatie met een financiële omvang van meer dan € 25 miljoen zijn opgenomen in de onderstaande tabellen. De projecten in realisatie waarvan de financiële omvang met meer dan € 10 miljoen of de planning met meer dan een jaar is gewijzigd, worden onderaan de tabellen nader toegelicht. Tevens worden de projecten in planning opgesomd waarvan wordt verwacht dat deze in 2015 tot uitgaven leiden, waarbij wezenlijke veranderingen ten opzichte van de begroting 2014 worden toegelicht.

In het Materieelprojectenoverzicht (MPO) worden alle strategische materieelprojecten met een financiële omvang van meer dan € 25 miljoen uitgebreid toegelicht. Daarbij wordt voor de projecten in planning bovendien de verwachte fasering in het Defensie Materieel Proces (DMP) vermeld.

Projecten Zeestrijdkrachten

Projecten in realisatie zeestrijdkrachten (bedragen x € 1 miljoen)								
Projectomschrijving	Project volume	Raming uitgaven					Fasering Tot	
		t/m 2014	2015	2016	2017	2018 2019		
<i>Evolved Sea Sparrow Missile Block II: deelneming internationaal ontwikkelingstraject</i>	37,2	35,5	1,7					2015
Instandhouding M-fregatten	58,7	53,2	2,8	2,7				2016
Instandhouding Walrusklasse onderzeeboten	96,0	42,2	15,6	9,1	7,6	8,1	6,8	2020
Instandhouding Goalkeeper	34,5	20,5	7,7	6,2				2016
Low Frequency Active Sonar (LFAS)	27,4	22,6	2,5	2,3				2016
Luchtverdedigings- en Commandofregatten	1.560,3	1.553,8	6,5					2015
<i>Maritime Ballistic Missile Defence (MBMD)</i>	124,6	60,4	22,9	13,0	15,6	6,4	6,3	2021
Patrouilleschepen	529,9	522,7	7,2					2015
Verbetering MK 48 torpedo	71,8	24,0	15,8	16,1	15,9			2017
Verwerving <i>Joint</i> Logistiek Ondersteuningsschip (JSS)	409,3	379,9	29,4					2015

JSS

De JSS wordt na afbouw in de vaart genomen. De voorgenomen afstoting is hierdoor niet meer van toepassing.

Bij de overige projecten zijn er geen significante veranderingen.

Project in planning met verwachte uitgaven in 2015

Instandhoudingsprogramma Luchtverdedigings- en Commandofregatten
Zoals toegelicht in Kamerbrief 27 830, nr. 123, is het financieel projectvolume toegenomen als gevolg van onder anderen het opnemen van uitstaande restpunten uit het nieuwbouwprogramma LC-fregatten en aanvullende instandhoudingsactiviteiten. Daarnaast is door de reorganisaties bij de betrokken organisatiedelen veel capaciteit verdwenen, waardoor de noodzaak tot aanvullende inhuur van personeel en/of uitbesteding van deelprojecten is toegenomen.

Midlife upgrade BV206D

Naar aanleiding van een optimalisatiestudie zijn de eisen en het aantal te modificeren BV206D's aangepast. Hierdoor is het projectbudget met € 4,3 miljoen toegenomen.

Mid Life Upgrade Landing Craft Utility

Het project, voorheen Vervangende capaciteit *Landing Craft Utility*, bevindt zich in de A-fase van het DMP-proces en zal handelen over het aanpassen van de bestaande vaartuigen en niet de aankoop van nieuwe.

Projecten Landstrijdkrachten

Projecten in realisatie landstrijdkrachten (bedragen x € 1 miljoen)								
Projectomschrijving	Project volume	Raming uitgaven					Fasering Tot	
		t/m 2014	2015	2016	2017	2018 2019		
Datacommunicatie Mobiel Optreden (DCMO)	43,0	39,2	2,0	1,8				2016
Patriot vervanging COMPATRIOT	30,8	17,0	13,8					2017
Groot Pantserwielvoertuig (GPW, Boxer) (productie)	794,4	470,7	132,3	126,9	53,4	11,1		2018
Infanterie Gevechtsvoertuig (IGV), productie en training	1.118,1	1.116,6	1,5					2015
Vervanging genie- en doorbraaktank	90,5	85,1	5,4					2015

Bij deze projecten zijn er geen significante veranderingen.

Project in planning met verwachte uitgaven in 2015

Verwerving CE-Pakketten Infanterie Gevechtsvoertuig (IGV)

In verband met onder anderen de implementatie van de nieuwe aanbestedingswet voor Defensie, de afstemming met de leveranciers van de CV9035NL en de harmonisatie van ambitie en middelen heeft er een herijking plaatsgevonden. Deze herijking heeft geleid tot een aangepast tijdschema waardoor het project in 2019 wordt gerealiseerd.

Daarnaast is het project in twee delen gesplitst, te weten de studie- en testfase (2015) en de selectieprocedure en de volledige integratie van het bestaande systeem met de CV-90 (2016). Het daadwerkelijk seriematig aanschaffen en instromen van de pakketten staat nu gepland in de jaren 2017 tot en met 2019.

Bij de projecten C-RAM- en CLASS 1-UAV-detectiecapaciteit en Levensduurverlenging zwaar bergingsvoertuig (voorheen Vervanging zware bergingscapaciteit) zijn geen significante wijzigingen opgetreden.

Projecten Luchtstrijdkrachten

Projecten in realisatie luchtstrijdkrachten (bedragen x € 1 miljoen)								
Projectomschrijving	Project volume	Raming uitgaven						Fasering Tot
		t/m 2014	2015	2016	2017	2018	2019	
AH-64D <i>Block II upgrade</i>	120,0	41,5	32,5	41,0	5,0			2017
AH-64D verbetering bewapening	25,9	2,7	9,6	12,0	1,6			2017
AH-64D zelfbescherming (ASE)	76,1	12,4	25,3	34,4	3,9			2017
Chinook uitbreiding en versterking (vier + twee)	356,2	351,5	4,7					2015
F-16 Infrarood geleide lucht-lucht raket	31,9	2,3	15,3	14,3				2016
F-16 <i>mode 5 IFF</i>	39,7	26,4	4,0	9,3				2016
F-16 M5 modificatie	38,8	36,1	2,7					2015
F-16 verbetering lucht-grond bewapening, fase 1	59,1	52,7	6,4					2015
F-16 zelfbescherming (ASE)	82,0	32,5	25,5	24,0				2016
Langer doorvliegen F-16 – vliegveiligheid & luchtwaardigheid	37,0	2,4	6,7	7,6	7,3	6,5	3,5	2021

Nieuw in realisatie zijn de projecten AH-64 zelfbescherming (ASE), F-16 Infrarood geleide lucht-lucht raket en Langer doorvliegen F-16 vliegveiligheid & luchtwaardigheid.

Project in planning met verwachte uitgaven in 2015

Verwerving F-35

Raming uitgaven (bedragen x € 1 miljoen)									
Projectomschrijving	Projectvolume	Raming uitgaven							Fasering tot
		t/m 2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020 en verder	
Budget verwerving F-35	4.628,2	488,3	38,3	73,0	314,7	594,1	822,0	2.297,8	2023
Raming verwerving F-35	4.617,6	488,3	38,3	73,0	314,7	594,2	822,0	2.286,9	2023
Waarvan verwerving 2 toestellen (inclusief bijkomende middelen)	283,2	283,2	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	2013
Waarvan verwerving toestellen (inclusief bijkomende middelen)	3.864,8	205,1	38,3	73,0	314,7	500,5	728,3	2.004,8	2023
Waarvan PSFD MoU	165,6	120,1	7,6	8,6	7,7	6,1	4,1	11,4	2023
Waarvan deelname IOT&E (inclusief exploitatie testtoestellen t/m 2019)	79,0	17,4	14,4	14,2	15,1	16,7	1,2	0,0	2019
Waarvan risicoreservering investeringen	469,6	0,0	0,0	0,0	0,0	93,7	93,7	282,2	2023

In bovenstaande tabel is weergegeven hoe het investeringsbudget en de kosten van het project F-35 zich ontwikkelen. De Nederlandse prijsbijstelling wordt aan het projectbudget toegevoegd. Het project F-35 wordt geconfronteerd met een, in vergelijking met Nederland, hogere inflatie in de Verenigde Staten. Deze hogere inflatie kan dit jaar binnen het projectbudget worden gedekt vanwege een ramingsmeevaller en een wisselkoersmeevaller. Het saldo van het projectbudget is naar het huidige inzicht en op grond van de meest actuele kostenraming van het F-35 *Joint Program Office* voldoende voor de aanschaf van 37 toestellen van de F-35.

In onderstaande tabel is de ontwikkeling van het beschikbare budget voor de verwerving F-35 weergegeven.

Aanpassing taakstellend budget investeringen (bedragen x € 1 miljoen)	
	Bedrag
Budget verwerving F-35 in prijspeil 2012	4.520,6
Bijstelling budget o.b.v. Nederlandse prijsindexatie	107,6
Budget verwerving F-35 in prijspeil 2014	4.628,2

Bij de volgende projecten zijn geen significante wijzigingen opgetreden:

- Langer doorvliegen F-16 vanwege vliegveiligheid en luchtwaardigheid;
- Vervanging Medium Power Radars Wier en Nieuw Milligen.

Projecten Marechaussee

Dit betreft de investeringsprojecten – voor zover niet in infrastructuur en informatievoorziening – ten behoeve van de Koninklijke Marechaussee. Geen van de projecten heeft een investeringsbudget van meer dan € 25 miljoen.

Projecten Defensiebreed

Projecten in realisatie defensiebreed (bedragen x € 1 miljoen)								
Projectomschrijving	Project volume	Raming uitgaven					Fasering Tot	
		t/m 2014	2015	2016	2017	2018		2019
<i>Counter Improvised Explosive Devices (C-IED) blok 1 & 2</i>	29,6	27,4	2,2					2015
Counter Improvised Explosive Devices (C-IED) Blok 3	53,6	6,6	13,7	11,1	5,1	6,6	8,1	2022
Militaire Satelliet Communicatie lange termijn defensiebreed (MILSATCOM)	132,1	121,0	9,0	1,8	0,3			2017
Militaire Satelliet Capaciteit (MILSATCAP)	31,4	16,1	7,5	5,3	1,4	1,1		2018
Modernisering navigatiesystemen	39,0	20,9	3,4	2,5	6,0	2,2	4,0	2019
NH-90	1.197,4	964,8	70,9	72,1	64,1	25,5		2018
Uitbreiding Chemische Biologische Radiologische en Nucleaire (CBRN)-capaciteit in het kader van de Intensivering Civiel Militaire Samenwerking (ICMS), materieel	60,3	21,3	20,8	18,2				2016

NH-90

De recente ontwikkelingen op het gebied van de technische inzetbaarheid van de NH-90 naar aanleiding van corrosie- en slijtageproblematiek, leidt mogelijk tot vertraging van de huidige transitieplanning. Er zijn momenteel dertien toestellen geleverd. De afname van de laatste zeven helikopters is opgeschort. Defensie is in gesprek met de fabrikant om passende oplossingen te vinden en onderzoekt de gevolgen voor de lange termijn. De consequenties voor inzet vanaf 2018 moeten nader worden onderzocht.

Het project *Counter Improvised Explosive Devices (C-IED) Blok 3* is nieuw in realisatie.

Bij de overige projecten zijn er geen significante veranderingen.

Projecten in planning met verwachte uitgaven in 2015

Bij de defensiebrede projecten in planning zijn geen significante wijzigingen opgetreden:

- Defensiebrede vervanging operationele wielvoertuigen;
- MALE UAV;
- Nieuwe generatie identificatiesystemen (*IFF mode 5/mode S*) (NGIS);
- Verbeterd Operationeel Soldaat Systeem (VOSS);
- Vernieuwing TITAAN;

- Verwerving HV-brillen;
- Defensiebrede vervanging handgedragen warmtebeeldkijker;
- Joint Fires;
- Defensie Operationeel Kledingsysteem (DOKS);
- Defensie Bewakings- en Beveiligingssysteem (DBBS); uitvoering van dit project ligt bij het CDC;
- Vervanging ondersteunende wapens KKW-familie.

Voorzien in infrastructuur

Grote infrastructuurprojecten in realisatie (bedragen x € 1 miljoen)									
Project-omschrijving	Defensie-onderdeel	Project volume	t/m 2014	2015	2016	2017	2018	2019 e.v.	Fasering t/m
Hoger onderhoud Woensdrecht	CLSK	77,6	38,8	2,0	21,6	15,2			2017
Nieuwbouw Schiphol	KMar	136,5	136,5						2014
Nieuwbouw OTCKMar	KMar	85,4	47,2	6,3	19,2	12,7			2017
Strategisch vastgoedplan KMar	KMar	26,3	22,4	3,8					2015
EPA Maatregelen	Algemeen	65,3	30,1	6,0	6,0	11,6	11,6		2018
Bouwtechnische verbetermaatregelen brandveiligheid	Algemeen	43,7	15,5	12,4	15,8				2017
Deelproject 1.3.7.1 HVD: Schuifplan Ermelo (GSK, JPK, PMK en VHK)	CLAS	65,6	46,6	7,8	1,6	1,6	0,0	8,0	2023
Deelproject 1.3.7.4 HVD: Herbeleggen ORK Schaarsbergen	CLAS	27,7	4,9	0,1	0,0	0,0	1,9	20,8	2020
Deelproject 1.3.7.5 HVD: Herbeleggen RVS Oirschot	CLAS	60,2	19,9	10,6	2,7	5	15,8	6,2	2019
Deelproject 2a.6 HVD: Belegging Breda (KvB, TvZ, Seelig)	CDC	35,7	5,4	8,1	8,6	8,1	0,0	5,5	2021
Deelproject 2b.3 CLAS Reorganisatie Materieellogistieke Eenheden	CLAS	25,8	11,6	9,0	5,1				2016

Hoger onderhoud Woensdrecht

Het project betreft de totale behoefte aan infrastructuur om het Logistiek Centrum Woensdrecht (LCW) op Vliegbasis Woensdrecht te kunnen huisvesten. Hiermee kunnen defensielocaties LCW Rhenen en LCW Dongen worden afgestoten. De nieuwbouw legering is opgeleverd, evenals het werkcentrum Avionica en het Logistiek Complex. Nieuwbouw voor het squadron Technologie en Missieondersteuning is in ontwikkeling. De behoefte voor een nieuw stafgebouw is als gevolg van de LCW-reorganisatie in heroverweging. Het LCW Rhenen is begin 2014 voor afstoting overgedragen aan het Rijksvastgoed en Ontwikkelingsbedrijf (RVOB).

Nieuwbouw Schiphol

In de nabijheid van de luchthaven Schiphol wordt voor het District Schiphol van de KMar een nieuw complex gerealiseerd ter vervanging van de gehuurde en verspreid liggende accommodaties. De Koningin Maximakazerne is in 2013 in gebruik genomen. Een aantal deelprojecten wordt nu nog voltooid.

Nieuwbouw OTCKMar (Opleidings- en Trainings Centrum KMar)

Het OTCKMar wordt ondergebracht op het complex Koning Willem III/Frank van Bijnenkazerne in Apeldoorn. De realisatieperiode duurt naar verwachting tot en met 2017.

Strategisch Vastgoedplan KMar

Dit project betreft de herindeling van de districten van de KMar, verdeeld in vier projecten. Twee projecten zijn inmiddels gerealiseerd, twee zijn nog in uitvoering. De herindeling van de districten houdt onder andere in dat een aantal districten wordt samengevoegd.

Energie Prestatie Adviezen (EPA) Maatregelen

Dit project betreft een verzameling van energiebesparende maatregelen voor de bestaande infrastructuur. De kasgeldreëks is iets naar voren gehaald met het doel besparingen in de exploitatiesfeer eerder te kunnen realiseren.

Bouwtechnische verbetermaatregelen brandveiligheid

Met de uitvoering van verbetermaatregelen brengt Defensie de brandveiligheid van de meest risicovolle gebouwen op orde en biedt ze haar personeel een veilige woon- (legering) en werkomgeving (onder meer ook de kinderdagverblijven). De planning is in lijn met de nalevingsafpraak die is overeengekomen met de Inspectie Leefomgeving en Transport van het Ministerie van Infrastructuur & Milieu.

Deelproject 1.3.7.1. HVD Schuifplan Ermelo

Het schuifplan Ermelo zorgt ervoor dat de verhuizing en sluiting van de KMS in Weert mogelijk wordt. Daarvoor moet eerst ruimte worden gemaakt door eenheden na elkaar te verhuizen van Havelte naar Wezep, van Ermelo naar Havelte en tot slot van Weert naar Ermelo. De KMS zal volgens planning eind 2014 verhuizen.

Deelproject 1.3.7.4. HVD Herbeleggen Oranjekazerne Schaarsbergen

De herbelegging van de kazerne omvat het doorvoeren van enkele kleine aanpassingen en de sloop van een aantal gebouwen. Daarna worden oude gebouwen vervangen die aan het einde van de levensduur zijn. De realisatie hiervan hangt voor een deel af van de uitwerking van lopende reorganisaties.

Deelproject 1.3.7.5. HVD Herbeleggen Ruiters van Steveninckkazerne Oirschot

Door gebruik te maken van vrijgevallen infrastructuur (tankbataljons) is een schuifplan opgesteld om oude gebouwen leeg te maken en te slopen en vooral goede infrastructuur aan te houden en te gebruiken voor het huisvesten van de nieuwe organisatie. Aanvullende nieuwbouw wordt gerealiseerd voor de nieuw opgerichte CBRN-eenheid. Het project is volop in uitvoering.

Deelproject 2.a.6. HVD Belegging Breda

Met dit project wordt de verhuizing mogelijk van het Instituut Defensie Leergangen van Rijswijk naar Breda, onder meer door aanvullende nieuwbouw van legering en aanpassing van lesaccommodaties en kantoren op de Trip van Zoutlandkazerne (TvZ). Een verdere concentratie op de TvZ, het Kasteel van Breda en de Luchtmachtstoren maakt het mogelijk elders in de stad locaties af te stoten.

Deelproject 2.b.3. CLAS Reorganisatie materieel-logistieke eenheden

Door de reorganisatie van de materieellogistiek worden het Defensie Bedrijf Grondgebonden Systemen (DBGS) en de huidige zes herstelcompagnieën omgevormd tot het Materieellogistiek Commando en drie nieuwe Brigade Herstelcompagnieën. De totale personele omvang van de materieellogistieke eenheden vermindert met ongeveer een derde. Op de verschillende locaties is het aanpassen van werkplaatsen noodzakelijk.

Projecten in planning met verwachte uitgaven in 2015

Grote infrastructuurprojecten in planning (bedragen x € 1 miljoen)					
Projectomschrijving	Defensie onderdeel	Project volume	Verwachte uitgaven 2014	Verwachte uitgaven 2015 e.v.	Fasering
Nieuwbouw/renovatie NCIA	Algemeen	37,6	0,1	37,5	2014–2017
Deelproject 1.3.6.2 HVD: MARKAZ Vlissingen	CZSK	180,0	0,0	180,0	2016–2019
Deelproject 2a.5 HVD: Realisatie 20 GZHC en 7 THKC	CDC	27,3	0,0	27,3	2015–2017
Deelproject 2b.4 HVD Herbeleggen IDGO	CDC	42,2	0,0	42,2	2015–2017

Nieuwbouw/renovatie NCIA

Nabij de Waalsdorpervlakte in Den Haag bevindt zich één van de vestigingen van het *NATO Communications and Information Agency* (NCIA). Momenteel heeft het agentschap een drietal hoofdvestigingen in Brussel, Mons (beiden België) en Den Haag. Met het oog op een doelmatige bedrijfsvoering is besloten een groter aantal activiteiten te concentreren op de NCIA-hoofdvestiging in Den Haag. Om dit mogelijk te maken heeft Nederland zich als *Host Nation* bereid verklaard om in de jaren 2014–2016 een grootschalig nieuwbouw- en renovatieproject uit te voeren en te financieren, met bijdragen van de ministeries van Buitenlandse Zaken, Economische Zaken, Defensie en de gemeente Den Haag.

Deelproject HVD 1.3.6.2. MARNS naar Zeeland

Met de bouw van een geheel nieuwe kazerne te Vlissingen wordt de verhuizing mogelijk gemaakt van het Mariniers Trainingscommando vanuit de Van Braam Houckgeestkazerne te Doorn en het Logistiek Centrum Maartensdijk. Het project wordt gerealiseerd met een geïntegreerd contract. De exacte financieringsvorm binnen het contract is nog onderwerp van discussie. In de tabel zijn de werkelijke bouwkosten vermeld.

Deelproject 2.a.5. HVD Realisatie 20 Gezondheidscentra (GZHC) en 7 tandheelkundige centra (THKC)

Dit project betreft de aanpassing van de huisvesting aan de nieuwe organisatie van de bedrijfsgroep Gezondheidszorg, door aanpassing van bestaande infrastructuur en door nieuwbouw op verschillende locaties. De

realisatie loopt vertraging op als gevolg van het uitblijven van een goedgekeurd reorganisatieplan.

Deelproject 2b.4. HVD Herbeleggen IDGO

Het kennis- en trainingscentrum Logistieke Geneeskundige Dienst zal als gevolg van de reorganisatie van de geneeskundige opleidingen overgaan van het CLAS naar het Instituut Defensie Geneeskundige Opleidingen (IDGO) van het CDC. Besloten is om het IDGO in Ermelo te huisvesten en de Korporaal van Oudheusdenkazerne in Hilversum te sluiten.

Voorzien in ICT

Projecten in realisatie JIVC (bedragen x € 1 miljoen)								
Projectomschrijving	Project volume	Raming uitgaven						Fasering Tot
		t/m 2014	2015	2016	2017	2018	2019	
ERP/M&F (SPEER)	277,3	276,5	0,8					2015

Projecten in planning met verwachte uitgaven in 2015

Doorontwikkeling ERP

De basisimplementatie ERP M&F wordt in 2015 voltooid. De doorontwikkeling ERP valt buiten de reikwijdte van het programma ERP M&F en is onderdeel van de reguliere bedrijfsvoering binnen Defensie. De verdere doorontwikkeling ERP wordt geconcretiseerd in een plan met de verzamelde behoeften voor de periode 2015–2022 en de behoeften worden in separate projecten uitgewerkt.

Voorziening IV/ICT

De technische staat van de IV/ICT binnen Defensie is door gebrek aan modernisering zorgelijk. De continuïteit is niet geborgd en Defensie loopt risico's. Er is behoefte aan een nieuwe ICT-infrastructuur die de gehele (operationele) keten moet ondersteunen. De technische infrastructuur wordt naast de oude ICT-infrastructuur ontwikkeld en gerealiseerd. Voor het plan is een bedrag van circa € 40 miljoen geraamd in «Voorzien in ICT» voor de jaren 2015 tot en met 2017. Er is geen directe relatie tussen de doorontwikkeling van ERP en de ontwikkeling van nieuwe IV/ICT-infrastructuur. Wel wordt de ERP-omgeving op de nieuwe IV/ICT-infrastructuur geïnstalleerd. De nieuwe IV/ICT-infrastructuur vormt daarmee het fundament voor de informatievoorziening van Defensie als geheel.

Bekostiging Wetenschappelijk onderzoek

Bekostiging Wetenschappelijk onderzoek (bedragen x € 1.000)							
Omschrijving	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Programmafinanciering TNO	33.533	32.558	33.543	33.528	33.307	33.308	33.308
Programmafinanciering NLR	517	517	517	517	517	517	517
Contractonderzoek technologieontwikkeling	24.206	23.630	20.290	18.035	18.035	18.037	18.037
Contractonderzoek kennistoepassing	4.745	6.095	5.095	5.095	5.095	5.095	5.095
Totaal	63.001	62.800	59.445	57.175	56.954	56.957	56.957

Het centrale kennis- en technologiebudget voor wetenschappelijk onderzoek wordt gebruikt om een defensiespecifieke kennisbasis op te bouwen en in stand te houden. Hiermee kan Defensie wetenschappelijk worden ondersteund in haar taakuitvoering. Het budget wordt ook ingezet om innovatieve operationele capaciteiten, werkwijzen of concepten in de defensieorganisatie mogelijk te maken waarmee het operationeel handelingsvermogen wordt vergroot, verbeterd of tegen lagere (levensduur)kosten beschikbaar komt. Met de uitvoering van onderzoeksprogramma's en -projecten onder dit artikel wordt tevens invulling gegeven aan de prioriteiten uit de Strategie-, Kennis- en Innovatieagenda (SKIA, Kamerstuk [32 733, nr. 3](#) van 19 mei 2011).

Programmafinanciering TNO (inclusief MARIN) en NLR

De uit te voeren onderzoeksprogramma's bouwen een defensiespecifieke kennisbasis op bij TNO (inclusief kennisinstituut MARIN) en het NLR en houden deze in stand conform de herijking kennisportfolio defensie (HKD, Kamerstuk [27 830, nr. 71](#) van 28 januari 2010). Programmatisch onderzoek betreft investeringen in een kennisbasis die niet binnen Defensie aanwezig is en die zonder een gerichte financiële inspanning van Defensie niet beschikbaar komt of toegankelijk is. Met de opgebouwde kennis laat Defensie zich vervolgens adviseren en ondersteunen bij de beleidsvorming, verwerving en onderhoud van materieel, opleiding en training, bedrijfsvoering en operationeel optreden. De advisering richt zich onder meer op noodzakelijke verbeteringen en innovatieve vernieuwingen op deze gebieden. De programmafinanciering bedraagt in 2015 ongeveer € 34 miljoen.

Contractonderzoek technologieontwikkeling

Voor technologieontwikkeling is in 2015 ruim € 20 miljoen beschikbaar. Deze projectmatige uitgaven worden ingezet waar technologie een oplossing kan bieden voor (operationele) tekortkomingen, de (operationele) output van Defensie kan verbeteren of tot besparingen kan leiden. De uitvoering gebeurt vaak binnen de gouden driehoek van overheid, industrie en kennisinstellingen. Het instrument draagt bij aan de versterking van het innovatief vermogen van de Nederlandse defensiegerelateerde industrie en daarmee aan de doelstelling van de Defensie Industrie Strategie (DIS, Kamerstuk [31 125, nr. 20](#) van 13 december 2013) en het rijksbrede topsectorenbeleid. De bijdrage van € 1 miljoen die Defensie levert aan de bezuiniging uit het regeerakkoord op subsidies aan het bedrijfsleven (topsectoren), is vanaf 2014 dan ook verwerkt in de budgetreeks voor technologieontwikkeling. Ook in de begrotingsafspraken van 2013 is een bezuiniging doorgevoerd op subsidies in het kader van het bedrijfslevenbeleid. De defensiebijdrage van € 0,5 miljoen in 2015 oplopend naar € 1 miljoen in 2016 is in deze reeks verwerkt. De technologieprojecten worden, waar van toepassing, interdepartementaal (topsectorenbeleid) en internationaal (Navo en *European Defence Agency*, EDA) afgestemd en ingebed. Interdepartementale R&D-projecten waarvan Defensie de regievoerder is, worden ook via dit instrument uitgevoerd. Het betreft in de periode 2011–2015 het project *Sensor Technology Applied in Reconfigurable systems for sustainable Security* (STARS) met een totale omvang van ongeveer € 18 miljoen.

Bijdragen en contractonderzoek kennistoepassing

De toepassing van met centrale middelen opgebouwde kennis primair wordt gefinancierd uit de decentrale budgetten van de behoeftstellende defensieonderdelen. Op centraal niveau is een beperkt budget beschikbaar voor acute, onvoorziene kennisondersteuning. Vooral de

interdepartementaal afgesproken bijdragen aan de instandhouding van grote experimentele onderzoeksfaciliteiten bij TNO en het NLR worden uit de centrale middelen betaald. In 2015 is hiervoor ongeveer € 5 miljoen beschikbaar.

CODEMO

De CODEMO-regeling (Commissie Defensie Materieel Ontwikkeling) is een aansprekend instrument dat vooral wordt ingezet voor innovatieve productontwikkeling met het Midden- en Kleinbedrijf (MKB). Defensie neemt, van goedgekeurde projectvoorstellen, 50 procent van de ontwikkelingskosten voor haar rekening. Eventuele opbrengsten voor Defensie in de vorm van *royalties* over de verkoop van de ontwikkelde producten zijn beschikbaar voor nieuwe projecten. Defensie heeft € 10 miljoen beschikbaar gesteld voor de CODEMO-regeling, waarvan € 7 miljoen is besteed. Zeventien projecten zijn gehonoreerd waarvan vier projecten inmiddels succesvol zijn afgesloten. In het tweede kwartaal van 2014 zijn vijf nieuwe contracten tot stand gekomen. Drie van de vijf contracten zijn op 19 juni jl. ondertekend door CODEMO en het bedrijfsleven.

Naar aanleiding van de motie Günal-Gezer/Eijsink (Kamerstuk 33 750-X, nr. 24) treft u hierbij de gevraagde gegevens.

CODEMO	
Ingediende voorstellen	54
Gehonoreerde voorstellen	17
Afgewezen voorstellen	37
Afgeronde voorstellen	4

De registratie van de doorlooptijd is in 2014 gestart. In het Jaarverslag 2014 wordt hierover voor het eerst gerapporteerd.

Bijdragen aan de Navo

De uitgaven hebben betrekking op de Nederlandse bijdrage in gemeenschappelijk gefinancierde Navo-investeringsprogramma's. Ook de investeringsuitgaven voor de AWACS-vliegtuigen zijn hierin opgenomen.

Verkoopopbrengsten Groot Materieel

Afstotingen

Onder meer als gevolg van de maatregelen zoals opgenomen in de nota *In het belang van Nederland* wordt materieel afgestoten. Op hoofdlijnen betreft het:

- De Pantserhouwitser 2000 (PzH2000) en het infanteriegevechtsvoertuig CV-90: dit behoort bij de verlaagde ambities van de Nederlandse krijgsmacht;
- Rupsvoertuigen YPR en voorraad wielvoertuigen: reguliere vervanging en invoering van nieuwe wielvoertuigen conform het project DVOW;
- Luchtmaterieel zoals de Agusta Bell 412-reddingshelikopter (Search And Rescue): reguliere vervanging;
- Reguliere vervanging van bevoorradingschip (*Fast Combat Supply Ship*) Zr.Ms. Amsterdam: de taken van de Amsterdam worden overgenomen door het JSS;
- Mijnenbestrijdingsvaartuigen: dit betreft afname van deze capaciteit;

- Overtollige voorraden, onderdelen, etcetera: dit betreft het doelmatig afstoten van voorraden die de Nederlandse krijgsmacht niet meer nodig heeft, maar die voor andere landen wel bruikbaar zijn.

Verkoopopbrengsten Infrastructuur

De verkoopopbrengsten Infrastructuur hebben betrekking op opbrengsten van af te stoten objecten, zoals Kamp van Zeist in Soest, het Officierscasino in Soesterberg, LCW te Rhenen en Fort de Bilt Zuidzijde in Utrecht. Bij de vaststelling van de Rijksvastgoedportefeuillestrategie voor 2014 door de ministerraad is te kennen gegeven dat departementen en diensten met ingang van 1 juli 2014 het vastgoed dat zij niet langer nodig hebben voor hun bedrijfsvoering tegen betaling moeten overdragen aan het Rijksvastgoedbedrijf (RVB). Het RVB zal op basis van het Kader Overname Vastgoed Rijksvastgoed (KORV) het overtollige vastgoed van de departementen en rijksdiensten overnemen tegen een inkoopprijs. De inkoopprijs wordt vastgesteld door gecertificeerde (onafhankelijke) vastgoedtaxateurs van het RVB. De opbrengsten van alle objecten die voor ingangsdatum van het KORV zijn aangeboden aan het RVOB worden geëffectueerd na daadwerkelijke verkoop aan een marktpartij.

2.2.7. Beleidsartikel 7: Ondersteuning krijgsmacht door Defensie Materieel Organisatie

Algemene doelstelling

De Defensie Materieel Organisatie (DMO) zorgt voor de verwerving van modern, robuust en kwalitatief hoogwaardig en inzetbaar materieel en de beschikbaarstelling van ICT-middelen, brandstof, munitie en kleding en uitrusting aan de defensieonderdelen.

Rol en verantwoordelijkheid Minister

De Minister is verantwoordelijk voor de aanschaf en de instandhouding van materieel en de afstoting van overtollig materieel van de krijgsmacht.

Beleidswijzigingen

Er zijn geen significante beleidswijzigingen ten opzichte van de begroting 2014.

Budgettaire gevolgen van het beleid en budgetflexibiliteit

Artikel 7 Ondersteuning krijgsmacht door Defensie Materieel Organisatie (bedragen x € 1.000)							
	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Verplichtingen	846.181	794.878	742.400	747.392	738.916	736.707	721.324
Uitgaven	853.972	794.878	742.400	747.392	738.916	736.707	721.324
<i>Waarvan juridisch verplicht</i>			74%				
<i>Uitgaven incl. nog te ontvangen bijdrage vanuit BIV</i>							
Programma uitgaven	361.145	336.743	307.572	328.493	320.651	324.469	301.640
Opdracht Logistieke ondersteuning	361.145	336.743	307.572	328.493	320.651	324.469	301.640
– Gereedstelling	246.323	239.207	218.200	231.127	221.924	224.703	214.351
– Instandhouding	114.822	97.536	89.372	97.366	98.727	99.766	87.289
Apparaatsuitgaven	492.827	458.135	434.828	418.899	418.265	412.238	419.684
Personele uitgaven	178.093	201.645	180.881	171.463	172.415	169.184	173.158
– waarvan eigen personeel	178.093	179.845	172.521	164.133	164.336	164.450	164.550
– waarvan externe inhuur		21.800	8.360	7.330	8.079	4.734	8.608
Materiële uitgaven	314.734	256.490	253.947	247.436	245.850	243.054	246.526
– waarvan ICT	220.486	0	20.678	30.892	35.365	35.345	35.355
– waarvan ICT; bijdrage aan SSO DTO		207.122	172.099	156.844	150.492	150.502	150.467
– waarvan overige exploitatie	94.248	49.056	60.837	59.386	59.679	56.893	60.390
– waarvan overige exploitatie; bijdrage aan SSO Paresto		312	333	314	314	314	314
Apparaatsontvangsten	59.554	42.933	42.933	42.933	43.433	43.433	43.433

Het aandeel «juridisch verplicht» heeft betrekking op programma-uitgaven voor levering van goederen en/of diensten waarvoor Defensie een overeenkomst is aangegaan en op de apparaatsuitgaven die voor het merendeel uit personele uitgaven bestaan. Voor 2015 gaat het om 74 procent. Het betreft verplichtingen die zijn aangegaan voor de apparaatsuitgaven, de aanschaf van munitie en instandhoudingsuitgaven.

Toelichting op de instrumenten

Gereedstelling

De uitgaven voor gereedstelling bestaan vooral uit brandstof voor varend, rijdend en vliegend materieel en munitie. Dit betreft uitgaven voor defensiebrede contracten.

Instandhouding

De uitgaven voor instandhouding betreffen vooral grote wapensystemen en eenheden van de operationele commando's. In de doelstellingenmatrices bij de beleidsartikelen van de operationele commando's staan de wapensystemen vermeld waarvoor uitgaven worden geraamd.

Apparaatsuitgaven

De apparaatsuitgaven bevatten vooral personele uitgaven. Deze uitgaven bestaan hoofdzakelijk uit salarissen, sociale lasten en uitgaven voor toelagen en reiskosten woon-werkverkeer. De uitgaven voor salarissen en sociale lasten worden besteed aan de volgende aantallen personeel (gemiddelde jaarsterktes):

2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
2.439	2.473	2.511	2.520	2.514	2.512	2.512

De uitgaven ICT worden met ingang van 2013 voor alle defensieonderdelen verantwoord op dit artikel. Het betreft uitgaven voor de werkplekdiensten en het onderhoud van IV-systemen.

Bijdragen aan SSO's

Om de apparaatsuitgaven binnen de baten-lastenagentschappen beter te laten aansluiten bij de uitgavenbegroting, worden rijksbreed de betalingen aan de baten-lastenagentschappen zichtbaar gemaakt in de uitgavenbegroting onder de noemer «waarvan bijdragen aan SSO's» (*Shared Service Organisations*). Het betreft voor 2015 de uitgaven voor DTO (alle informatievoorziening € 172,1 miljoen) en Paresto (€ 0,3 miljoen).

De overige exploitatie is voor het grootste deel personeelsgebonden. Deze uitgaven bestaan voornamelijk uit opleidingen, werving, dienstreizen en kleding en uitrusting en overige materiële uitgaven.

Voor een nadere toelichting op de apparaatsuitgaven wordt verwezen naar de personeelsrapportage die periodiek aan de Tweede Kamer wordt aangeboden en het niet-beleidsartikel 10 Centraal apparaat.

2.2.8. Beleidsartikel 8: Ondersteuning krijgsmacht door Commando DienstenCentra

Algemene doelstelling

Het Commando DienstenCentra (CDC) voorziet in een doelmatige en doeltreffende ondersteuning van de krijgsmacht. Het CDC draagt zorg voor de levering van ondersteunende diensten aan de krijgsmacht. Een groot deel van de ondersteuning levert het CDC zelf, een deel van de ondersteuning wordt geleverd door organisaties buiten het Ministerie van Defensie. CDC is daarbij de verbindende schakel tussen vraag en aanbod.

De ondersteuning van het CDC is ingedeeld in drie categorieën ondersteuning, te weten normgestuurd (vast, zoals vastgoed, gezondheidszorg), capaciteitgestuurd (semi-flexibel, zoals opleidingen) en budgetgestuurd (flexibel, zoals transport en media). De drie categorieën zijn nader onderverdeeld in achttien dienstenclusters.

Rol en verantwoordelijkheid Minister

De Minister is verantwoordelijk voor een doeltreffende en doelmatige dienstverlening binnen Defensie waaraan het CDC een bijdrage levert.

Beleidswijzigingen

Er zijn geen significante beleidswijzigingen ten opzichte van de begroting 2014.

Budgettaire gevolgen van het beleid en budgetflexibiliteit

Artikel 8 Ondersteuning krijgsmacht door Commando DienstenCentra (bedragen x € 1.000)							
	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Verplichtingen	1.111.277	1.069.891	1.037.650	1.001.998	991.819	971.830	955.734
Uitgaven	1.040.029	1.069.891	1.037.650	1.001.998	991.819	971.830	955.734
<i>Waarvan juridisch verplicht</i>			48%				
<i>Uitgaven incl. nog te ontvangen bijdrage vanuit BIV</i>			1.047.650	1.011.998	1.001.819	981.830	965.734
Programma uitgaven	7.600						
Opdracht Dienstverlenende eenheden	7.600						
– Gereedstelling	7.590						
– Instandhouding	10						
Apparaatsuitgaven	1.032.429	1.069.891	1.037.650	1.001.998	991.819	971.830	955.734
Personele uitgaven	424.809	442.795	467.947	458.863	448.270	445.118	440.388
– waarvan eigen personeel	411.204	415.630	458.200	449.624	439.599	436.447	431.717
– waarvan externe inhuur		16.800					
– waarvan overig; attachés	13.605	10.365	9.747	9.239	8.671	8.671	8.671
Materiële uitgaven	607.620	627.096	569.703	543.135	543.549	526.712	515.346
– waarvan bijdrage aan SSO's		176.901	204.826	192.953	192.953	192.952	192.791
– waarvan overig		441.982	357.755	343.060	343.474	326.638	315.433
– waarvan overig; attachés		8.213	7.122	7.122	7.122	7.122	7.122
<i>Correctie exploitatie i.v.m. nog te ontvangen bijdrage vanuit het BIV t.b.v. nazorg uitgezonden militairen¹</i>			– 10.000	– 10.000	– 10.000	– 10.000	– 10.000
Apparaatsontvangsten	55.319	55.470	53.764	52.290	51.566	51.572	51.572

¹ Jaarlijks wordt besloten over de beschikbare middelen vanuit het BIV.

Het aandeel «juridisch verplicht» heeft betrekking op programma-uitgaven voor levering van goederen en/of diensten waarvoor Defensie een overeenkomst is aangegaan en op de apparaatsuitgaven die voor het merendeel uit Materiële uitgaven bestaan. Voor 2015 gaat het om 48 procent. Deze verplichtingen hebben volledig betrekking op de apparaats-uitgaven.

Toelichting op de instrumenten

Apparaatsuitgaven

De apparaatsuitgaven bevatten vooral personele uitgaven. Deze uitgaven bestaan hoofdzakelijk uit salarissen, sociale lasten en uitgaven voor toelagen en reiskosten woon-werkverkeer. De personele uitgaven worden besteed aan de volgende aantallen personeel (gemiddelde jaarsterktes):

2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
6.195	6.432	7.031	7.076	6.944	6.887	6.872

De materiële uitgaven betreffen uitgaven voor Huisvesting & Infrastructuur, overige exploitatie, bijdragen aan SSO's, attachés en departementsbrede uitgaven.

Het CDC biedt alle ondersteuning op het gebied van het vastgoed van Defensie. Defensie beschikt momenteel over circa 35.000 hectare terreinoppervlak en 6,3 miljoen m² bruto oppervlak gebouwen. De ondersteuning bestaat uit de volgende activiteiten:

- Het onderhoud van alle vastgoedobjecten;
- Beheer van alle huurobjecten en PPS-constructies alsmede het leveren van rijkshuisvesting in het buitenland;
- Facilitaire ondersteuning ten behoeve van het vastgoed zoals beveiliging en schoonmaak;
- Zorg voor alle nutscontracten.

De overige ondersteuning is voornamelijk ten behoeve van het defensiepersoneel in Nederland en het buitenland. De ondersteuning bestaat uit de volgende activiteiten:

- Verzorgen van catering en voeding;
- Verzorgen van facilitaire diensten zoals centraal wagenparkbeheer en audiovisuele diensten;
- Verzorgen van P&O diensten voor circa 53.500 defensiemedewerkers;
- Verzorgen van gezondheidsdiensten voor circa 41.500 militairen;
- Verzorgen van wereldwijd vervoer van personen en goederen;
- Leveren van producten op het gebied van kennis en ontwikkeling.

Bijdragen aan SSO's

De bijdrage aan SSO DVD (€ 174,4 miljoen) respectievelijk SSO Paresto (€ 30,5 miljoen) zijn begrepen in bovengenoemde uitgaven Huisvesting & Infrastructuur en uitgaven Overige Exploitatie.

Bijdrage aan SSO's	2015	2016	2017	2018	2019
SSO DVD; huisvesting en infrastructuur	174.355	164.243	164.243	164.243	164.083
SSO Paresto; overige exploitatie	30.471	28.710	28.710	28.709	28.708
Totale bijdrage SSO's	204.826	192.953	192.953	192.952	192.791

De post «*Correctie exploitatie i.v.m. nog te ontvangen bijdrage vanuit het BIV t.b.v. nazorg uitgezonden militairen*» is opgenomen, omdat in de planning rekening wordt gehouden met het leveren van diensten op het gebied van nazorg van de uitgezonden militairen, maar de middelen hiervoor zijn nog niet beschikbaar gesteld vanuit het BIV. Dit is afhankelijk van de jaarlijkse besluitvorming.

Voor een nadere toelichting op de apparaatsuitgaven wordt verwezen naar de personeelsrapportage die periodiek aan de Tweede Kamer wordt aangeboden en het niet-beleidsartikel 10 Centraal apparaat.

2.3. DE NIET-BELEIDSARTIKELN

2.3.1. Niet-beleidsartikel 9: Algemeen

Algemene doelstelling

In dit artikel worden de departementsbrede programma-uitgaven begroot. Het betreft subsidies en bijdragen, bijdragen aan de Navo-exploitatie uitgaven en internationale militaire samenwerking en overige (departementsbrede) uitgaven.

Budgettaire gevolgen

Artikel 9 Algemeen (bedragen x € 1.000)							
	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Verplichtingen	84.443	114.592	102.460	99.846	96.905	97.753	97.467
Uitgaven	100.566	114.592	102.460	99.846	96.905	97.753	97.467
Programma uitgaven							
Subsidies en bijdragen	21.682	25.982	23.848	23.283	23.255	23.243	23.226
Bijdrage NAVO en internationale samenwerking	39.906	41.006	42.449	42.364	42.303	42.320	42.190
Overige uitgaven	38.978	47.604	36.163	34.199	31.347	32.190	32.051

Toelichting op de instrumenten

Subsidies en bijdragen

De subsidies en bijdragen worden verleend aan instellingen die voor Defensie een toegevoegde waarde hebben en defensiebeleid voor bijzondere doelgroepen uitvoeren, omdat zij hiertoe beter geëquipeerd zijn. De defensiesubsidies zijn er op gericht de exploitatie van stichtingen, en daarmee de uitvoering van hun doelen, in stand te houden. De subsidies zijn te verdelen in subsidies voor veteranenzorg, bijzondere vormen van personeelszorg en doelgroepenbeleid. Subsidies worden verstrekt in het kader van het cultureel erfgoed en tradities en op het gebied van onderwijs, kennis en technologie. Een overzicht van de subsidies is opgenomen in bijlage 4.6.

Bijdragen aan de Navo en Internationale militaire samenwerking

De bijdragen aan de Navo hebben betrekking op Navo-exploitatie uitgaven, waaronder uitgaven voor AWACS-vliegtuigen. De Internationale Militaire Samenwerking omvat militaire samenwerkingsactiviteiten die Defensie in internationaal verband uitvoert. Het betreft onder meer militair-operationele samenwerking, defensiematerieelsamenwerking, militaire inlichtingsamenwerking en juridische samenwerking.

Overige uitgaven

Deze defensiebrede uitgaven hebben onder meer betrekking op de voorlichtings- en communicatieactiviteiten. Voor de jaren 2015 en 2016 worden uitgaven verwacht voor het EU-voorzitterschap. Overige uitgaven hebben tevens betrekking op de schadevergoedingen via de landsadvocaat en uitgaven aan de Belastingdienst.

2.3.2. Niet-beleidsartikel 10: Centraal Apparaat

Algemene doelstelling

Defensie is een operationele en uitvoerende organisatie bedoeld om de belangen van het Koninkrijk te verdedigen en de internationale rechtsorde te bevorderen. Ten behoeve van de drie hoofdtaken van de krijgsmacht stelt zij militaire eenheden gereed en zet deze in nationaal en internationaal verband in. Die inzet is de kerntaak van Defensie. De Bestuursstaf geeft hier namens de Minister sturing aan door het formuleren van het defensiebeleid, het toewijzen van middelen aan alle defensieonderdelen, het toezicht houden op de besteding daarvan en het opstellen van kaders voor de defensiebrede bedrijfsvoering.

Budgettaire gevolgen

Artikel 10 Centraal apparaat (bedragen x € 1.000)							
	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Verplichtingen	1.655.999	1.602.594	1.599.771	1.543.874	1.535.300	1.547.420	1.462.633
Uitgaven	1.658.703	1.602.594	1.599.771	1.543.874	1.535.300	1.547.420	1.462.633
Apparaatsuitgaven	1.658.703	1.602.594	1.599.771	1.543.874	1.535.300	1.547.420	1.462.633
Personele uitgaven	1.638.573	1.579.940	1.583.978	1.529.534	1.521.992	1.534.016	1.448.716
– waarvan eigen personeel	128.622	124.410	121.225	122.703	122.759	122.503	122.737
– waarvan externe inhuur			3.080	2.060	1.981	1.981	1.981
– waarvan pensioenen, wachtgeld en uitkeringen	1.509.951	1.455.530	1.459.673	1.404.771	1.397.252	1.409.532	1.323.998
Materiële uitgaven	20.130	22.654	15.793	14.340	13.308	13.404	13.917
– waarvan overig	20.130	22.484	15.583	14.142	13.110	13.206	13.719
– waarvan bijdrage aan SSO Paresto		170	210	198	198	198	198
Totaal ontvangsten	2.669	22.331	6.811	6.811	6.811	6.811	6.811

Toelichting op de instrumenten

Bestuursstaf

De Bestuursstaf draagt zorg voor een beheerste uitvoering van het beleidsproces en de bedrijfsvoering van het Ministerie van Defensie. De Bestuursstaf geeft namens de Minister sturing aan de defensieorganisatie. Dat gebeurt door het formuleren van het defensiebeleid, het toewijzen van middelen aan de defensieonderdelen, het toezicht houden op de besteding daarvan en het opstellen van kaders voor de defensiebrede bedrijfsvoering. De uitgaven die daarmee gemoeid zijn, betreffen vooral salarissen voor burger- en militair personeel, persoonsgebonden uitgaven, bovenformatieve inhuur en overig materieel.

Militaire inlichtingen- en Veiligheidsdienst

Als Bijzondere Organisatie Eenheid (BOE) ressorterend onder de Bestuursstaf is de MIVD belast met de ondersteuning van Defensie op het gebied van het leveren van kwalitatief hoogwaardig inlichtingen- en veiligheidsinformatie. Daarmee levert de MIVD een onmisbare bijdrage aan de opbouw, de gereedstelling en de inzet van de Nederlandse krijgsmacht en de informatiepositie van Nederland. De uitgaven die daarmee binnen dit artikel gemoeid zijn, betreffen vooral salarissen voor burger- en militair personeel, persoonsgebonden uitgaven, informatievoorziening en overige materiële uitgaven.

Personele uitgaven

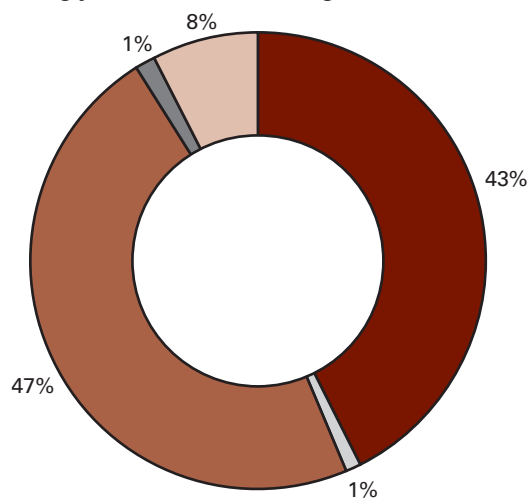
De apparaatsuitgaven bevatten vooral personele uitgaven. Deze uitgaven bestaan hoofdzakelijk uit salarissen, sociale lasten en uitgaven voor toelagen en reiskosten woon-werkverkeer. De uitgaven voor salarissen en sociale lasten worden besteed aan de volgende aantallen personeel van de Bestuursstaf (gemiddelde jaarsterktes):

2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
1.469	1.488	1.513	1.548	1.547	1.547	1.547

Pensioenen en uitkeringen

Deze uitgaven betreffen de betaling van ouderdomspensioen en overige uitkeringen aan voormalig defensiepersoneel. Deze zijn als volgt onderverdeeld:

Tabel: Onderverdeling pensioenen en uitkeringen

■ Militair ouderdomspensioen	■ Voorzieningen MOD'ers
■ Uitkeringswet gewezen militairen	■ Uitvoeringskosten
■ Invaliditeitspensioenen / nabestaandenpensioenen	

De invaliditeitspensioenen en nabestaandenpensioenen betreffen de uitkeringen voor militaire oorlogs- en dienstslichtoffers of hun nabestaanden.

De uitkeringswet gewezen militairen betreft het functioneel leeftijdsontslag voor militairen.

Wachtgelden, inactiviteitswedden en SBK-gelden

Deze post betreft de verstrekking van uitkeringen krachtens het Sociaal Beleidskader en overige regelingen aan voormalig defensiepersoneel.

De overige exploitatie is voor het grootste deel personeelsgebonden. Deze uitgaven bestaan voornamelijk uit opleidingen, werving, dienstreizen en kleding en uitrusting en overige materiële uitgaven.

Bijdragen aan SSO's

Om de apparaatsuitgaven binnen de baten-lastenagentschappen beter te laten aansluiten bij de uitgavenbegroting, worden Rijksbreed de betalingen aan de baten-lastenagentschappen zichtbaar gemaakt in de uitgavenbegroting, onder de noemer «waarvan bijdragen aan SSO's» (*Shared Service Organisations*). Het betreft hier de uitgaven voor Paresto (€ 0,2 miljoen voor 2015).

Voor een nadere toelichting op de personele uitgaven wordt verwezen naar de personeelsrapportage die periodiek aan de Tweede Kamer wordt aangeboden.

Totaal apparaatsuitgaven en apparaatskosten Defensie inclusief baten-lastenagentschappen

Bedragen x € 1.000	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Verplichtingen	5.567.868	5.586.790	5.419.982	5.230.756	5.204.453	5.180.610	5.090.548
Kerndepartement	1.658.703	1.602.594	1.599.771	1.543.874	1.535.300	1.547.420	1.462.633
Uitvoeringsorganisaties	3.909.165	3.984.196	3.820.211	3.686.883	3.669.153	3.633.190	3.627.915
Inzet	0	0	0	0	0	0	0
Taakuitvoering Zeestrijdkrachten	555.636	588.197	571.643	551.333	551.903	548.484	548.442
Taakuitvoering Landstrijdkrachten	1.000.064	1.030.769	969.940	931.026	926.010	924.178	926.070
Taakuitvoering Luchstrijdkrachten	501.803	510.968	494.775	482.045	480.455	478.202	479.350
Taakuitvoering Koninklijke marechaussee	326.406	326.236	311.375	301.582	300.701	298.258	298.635
Ondersteuning krijgsmacht door Defensie							
Materieel Organisatie	492.827	458.135	434.828	418.899	418.265	412.238	419.684
Ondersteuning krijgsmacht door Commando DienstenCentra	1.032.429	1.069.891	1.037.650	1.001.998	991.819	971.830	955.734
Totaal apparaatsuitgaven	5.567.868	5.586.790	5.419.982	5.230.756	5.204.453	5.180.610	5.090.548
Batenlastenagentschappen:	605.715	522.652	526.483	494.313	491.213	490.313	489.928
Defensie Telematica Organsiatie	307.259	303.000	254.722	235.722	232.222	232.222	232.197
Dienst Vastgoed Defensie	220.187	146.235	200.455	190.843	191.243	190.343	189.983
Paresto	78.269	73.417	71.306	67.748	67.748	67.748	67.748
Totaal apparaatskosten	605.715	522.652	526.483	494.313	491.213	490.313	489.928

De uitgaven voor salarissen en sociale lasten worden besteed aan de volgende aantallen personeel van het Ministerie van Defensie in totaal (gemiddelde jaarsterktes):

2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
53.931	53.998	53.532	53.168	53.893	52.747	52.732

Overzicht gemiddelde jaarsterkte defensiepersoneel

	formatie voor reorga- nisatie	formatie 2015	gemid- delde jaars- terkte 2015	budget in 2015 (bedrag * 1.000)	formatie 2019	budget in 2019 (bedrag * 1.000)
Burgerpersoneel						
Schaal 16 t/m 18	35	18	24	3.092	18	2.273
schaal 15	46	35	37	4.092	35	3.793
schaal 14	107	84	91	9.523	83	8.512
schaal 13	275	267	290	27.110	265	24.277
schaal 12	743	704	722	60.098	719	58.651
schaal 11	1.109	1.030	1.015	74.488	1.019	73.286
schaal 10	1.389	1.208	1.197	76.479	1.199	75.075
schaal 9	1.046	834	838	49.609	815	47.282
schaal 8	969	769	814	43.193	747	38.845
schaal 7	1.442	1.153	1.217	59.226	1.116	53.225
schaal 6	1.480	1.221	1.208	53.755	1.168	50.936
schaal 5	2.141	1.884	1.923	82.052	1.815	75.895
schaal 1 t/m 4	3.224	2.952	2.610	104.624	2.846	111.803
Totaal burgerpersoneel	14.006	12.159	11.986	647.341	11.845	623.853
Militair personeel						
GEN	95	60	66	8.615	60	7.675
KOL	365	293	343	43.668	293	36.556
LKOL	1.562	1.283	1.380	135.989	1.270	122.647
MAJ	2.813	2.180	2.216	175.483	2.148	166.696
KAP	3.106	2.757	2.770	168.750	2.746	163.942
LNT	2.490	2.203	2.021	99.788	2.136	103.357
AOO	3.551	2.755	2.965	177.825	2.678	157.400
SM	5.587	4.417	4.546	224.774	4.373	211.896
SGT (1)	12.598	10.872	9.137	340.823	10.750	392.971
SLD/KPL	14.391	11.826	12.498	376.568	11.473	338.771
totaal op functie	46.558	38.646	37.942	1.752.284	37.927	1.701.911
Initiële opleidingen (NBOF)	4.841	2.960	3.604	79.975	2.960	65.684
Totaal militair personeel (inclusief NBOF)	51.399	41.606	41.546	1.832.259	40.887	1.767.595
Totaal burger en militair personeel	65.405	53.765	53.532	2.479.600	52.732	2.391.448
Overige uitgaven voor personeel				378.357		329.885
Totaal personele uitgaven				2.857.957		2.721.333
Agentschappen						
Defensie Telematica Organisatie			1.530	105.049	1.202	82.524
Dienst Vastgoed Defensie			796	50.136	734	47.223
Paresto			781	35.305	735	33.035

In de tabel zijn alleen de salarissen en sociale lasten opgenomen, zoals gerapporteerd in het overzicht van de numerus fixus. De totale uitgaven voor formatie per defensieonderdeel, alsmede de geraamde aantallen per defensieonderdeel, zijn terug te vinden in de desbetreffende hoofdstukken per defensieonderdeel.

In de eerste kolom is de organisatie opgenomen zoals deze was, voordat de reorganisatie als gevolg van de beleidsbrief 2011 van start ging.

In de tweede kolom is de geplande formatie voor 2015 opgenomen. De derde kolom geeft de verwachte gemiddelde jaarsterkte voor 2015 weer. De formatie betreft de organisatie en daarmee de functies. De gemiddelde jaarsterkte betreft het aantal personeelsleden dat aanwezig is. Een verklaring voor de verschillen tussen deze twee kolommen is dat de reorganisaties in 2015 nog niet geheel zijn afgerond. Daarnaast lopen de reorganisaties naar aanleiding van de nota In het belang van Nederland na 2015 door. Tot slot draagt het begrotingsakkoord 2014 bij aan het verschil tussen de formatie en de gemiddelde jaarsterkte. In de vierde kolom is de verwachte gemiddelde jaarsterkte financieel gemaakt.

De vijfde kolom geeft de formatie aan voor het jaar 2019. Daarbij is de verwachte gemiddelde jaarsterkte gelijk aan de formatie. In de laatste kolom is de formatie (en dus ook de gemiddelde jaarsterkte) financieel gemaakt voor het jaar 2019. Budgettair is hier echter rekening gehouden met de verwachting dat er gedurende het jaar sprake zal zijn van 98% vulling.

Bij de agentschappen zijn de eerste twee kolommen niet ingevuld aangezien daar niet wordt gewerkt met een vaste formatie.

Taakstelling Rijksdienst

In het huidige regeerakkoord is vanaf 2016 een apparaatstaakstelling voor Defensie opgenomen die oploopt tot € 48 miljoen. Binnen Defensie is de taakstelling belegd bij de apparaatsbudgetten van Defensie, de DMO en het CDC:

Extracomptabele tabel invulling taakstelling

(Bedragen x € 1 miljoen)	2016	2017	2018	Structureel
Departementale taakstelling (totaal)	17	39	48	48
Kerndepartement	6,6	26	31	31
Agentschappen				
DVO	7,2	8,8	8,8	8,8
DVD	3,2	4,2	7,2	7,2
Paresto			1	1
Totaal agentschappen	10,4	13	17	17

Bedrijfsvoering bij Defensie

Samenhangende bedrijfsvoering

De wijze waarop Defensie haar interne bedrijfsvoering inricht en de wijze waarop met anderen wordt samengewerkt, moet de hoofdtaken van de krijgsmacht optimaal ondersteunen. De inrichting van de bedrijfsvoering volgt de behoeften van het primaire proces van gereedstelling en inzet van militaire capaciteiten. De ontwikkeling van de bedrijfsvoering van Defensie kenmerkt zich door een streven naar flexibiliteit, vereenvoudiging en eenduidige belegging van processen, ruimte voor de uitvoering, integraliteit en een kleinere *footprint*.

Vereenvoudiging in besturing en integraliteit in de ondersteuning gaan gepaard met meer rolvast sturen en samenwerken. Dit krijgt bijvoorbeeld vorm door meer geïntegreerde dienstverlening en integratie tussen diverse ketens. Vereenvoudiging krijgt tevens meer inhoud door het

terugdringen van de regeldruk. Dit leidt tot meer ruimte voor de uitvoering en meer flexibiliteit. Zo ontstaat een versterkend effect.

De kaders voor bedrijfsvoering zijn van toepassing op diverse ketens en bedrijfsonderdelen. Het streven naar een integrale bedrijfsvoering vereist focus en samenhang in behoeften, prioriteiten en de daaraan verbonden middelen. Binnen Defensie worden daarom de veranderingen en vernieuwingen binnen bedrijfsvoering en hun effecten op processen en ondersteunende systemen in samenhang beschouwd.

2.3.3. Niet-beleidsartikel 11: Geheime uitgaven

Artikel 11 Geheime uitgaven (bedragen x € 1.000)							
	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Verplichtingen	5.264	5.264	5.339	5.337	5.336	5.338	5.335
Geheime uitgaven	5.264	5.264	5.339	5.337	5.336	5.338	5.335
Totaal uitgaven	5.264	5.264	5.339	5.337	5.336	5.338	5.335

2.3.4. Niet-beleidsartikel 12: Nominaal en onvoorzien

Artikel 12 Nominaal en onvoorzien (bedragen x € 1.000)							
	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Verplichtingen en uitgaven	0	65.587	27.337	40.252	40.389	37.894	40.440
Loonbijstelling Prijsbijstelling Nader te verdelen Onvoorzien	0	65.587	27.337	40.252	40.389	37.894	40.440
Totaal uitgaven	0	65.587	27.337	40.252	40.389	37.894	40.440

Toelichting

Op de post «Nader te verdelen» wordt loon- en prijsbijstelling ondergebracht. Voor het jaar 2014 geldt dat deze middelen met de tweede suppletoire begroting 2014 worden uitgedeeld naar de verschillende begrotingsartikelen.

3. BATEN- LASTENAGENTSCHAPPEN

3.1. Defensie Telematica Organisatie

Algemeen

De Defensie Telematica Organisatie (DTO) maakt als agentschap deel uit van de DMO. DTO levert geïntegreerde hoogwaardige IV-diensten aan Defensie en ketenpartners binnen de rijksoverheid op het gebied van de openbare orde en veiligheid. Tevens steunt DTO de operationele informatievoorziening van de operationele commando's bij internationale en nationale inzet.

Begroting van baten en lasten

(Bedragen x € 1.000)	realisatie 2013	begroting 2014	ramingen 2015	2016	2017	2018	2019
Baten							
Omzet moederdepartement	270.638	269.000	224.562	205.562	202.062	202.062	202.037
Omzet overige departementen	36.473	32.000	30.160	30.160	30.160	30.160	30.160
Omzet derden	120	2.000	–	–	–	–	–
Rentebaten	–	–	–	–	–	–	–
Vrijval voorzieningen	28	–	–	–	–	–	–
Bijzondere baten	–	–	–	–	–	–	–
Totaal baten	307.259	303.000	254.722	235.722	232.222	232.222	232.197
Lasten							
Apparaatskosten							
Personele kosten	153.025	165.000	133.049	114.049	110.549	110.549	110.524
– waarvan eigen personeel	120.855	130.000	105.049	86.049	82.549	82.549	82.524
– waarvan externe inhuur t.b.v. apparaat	10.393	12.250	20.000	20.000	20.000	20.000	20.000
– waarvan externe inhuur t.b.v. IV projecten	21.777	22.750	8.000	8.000	8.000	8.000	8.000
Materiële kosten	128.773	107.000	96.073	96.073	96.073	96.073	96.073
– waarvan apparaat ICT	9.691	9.000	–	–	–	–	–
– waarvan bijdrage aan SSO's	550	2.888	–	–	–	–	–
Rentelasten	642	3.000	600	600	600	600	600
Afschrijvingskosten	25.004	28.000	25.000	25.000	25.000	25.000	25.000
– materieel	21.774	25.000	22.000	–	–	–	–
– waarvan apparaat ICT	–	18.000	–	–	–	–	–
– immaterieel	3.230	3.000	3.000	–	–	–	–
Overige kosten	522	–	–	–	–	–	–
– dotaties voorzieningen	27	–	–	–	–	–	–
– bijzondere lasten	495	–	–	–	–	–	–
Totaal lasten	307.966	303.000	254.722	235.722	232.222	232.222	232.197
Taakstelling nog in te vullen		–	–	–	–	–	–
Saldo van baten en lasten	– 707	–	–	–	–	–	–

Toelichting op de begroting baten en lasten

Baten

De verwachte omzet is min of meer een gegeven. De omzet van het agentschap volgt uit het budget van de opdrachtgever, dus uit de IV-budgetten van de opdrachtgevers. Het agentschap wordt betaald uit het IV Exploitatiebudget, het IV Investeringsbudget, budget van de agentschappen DVD en Paresto en budget van externe (niet Defensie) opdrachtgevers.

Omzet moederdepartement

De omzet van het moederdepartement loopt vanaf 2012 terug. Door de verlaging van het aantal defensiemedewerkers – en daarmee verlaging van het aantal werkplekken – daalt de omzet. Tevens worden door het moederdepartement diverse doelmatigheidsmaatregelen geïnitieerd, zoals normering van het aantal werkplekken en het strikter op noodzaak beoordelen van ICT-aanvragen. Dat leidt tot vraagdemping.

Omzet overige departementen

De omzet van de overige departementen betreft de IV-ondersteuning van ketenpartners van Defensie. Dit zijn onder andere de ministeries van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties, Veiligheid en Justitie, Buitenlandse Zaken en Algemene Zaken. Ook hier wordt een kleine daling van de omzet voorzien.

Lasten

Apparaatskosten

Door (natuurlijk) verloop en kostenbesparingsprogramma's worden de kosten voor personeel lager (taakstelling van € 7,1 miljoen). Ook de materiële kosten dalen daardoor. De inhuur voor het eigen apparaat wordt daarnaast verder verlaagd. Daarnaast wordt de eigen organisatie steeds doelmatiger. Dit leidt eveneens tot een reductie van de kosten.

Bijdragen aan SSO's

Om de apparaatsuitgaven binnen de baten-lastenagentschappen beter te laten aansluiten bij de uitgavenbegroting, worden Rijksbreed de betalingen aan de baten-lastenagentschappen zichtbaar gemaakt in de uitgavenbegroting onder de noemer «waarvan bijdragen aan SSO's» (Shared Service Organisations). Het betreft hier de uitgaven aan de SSO's van het Ministerie van Binnenlandse Zaken, te weten Logius (€ 0,6 miljoen voor 2015), de werkmaatschappij Strategisch Beheer Organisatie Overheidstelefonie (€ 0,3 miljoen voor 2015) en het Shared Service Centrum-ICT (€ 1,9 miljoen voor 2015).

Kasstroomoverzicht

(Bedragen x € 1.000)	realisatie 2013	begroting 2014	2015	2016	2017	2018	2019
1. Rekening Courant RHB 1 januari incl. deposito	61.017	2.722	-	-	-	-	-
2. Operationele kasstromen	5.303	6.878	11.000	10.000	8.000	6.000	4.500
-/- Totale investeringen	- 23.404	- 37.000	- 25.000	- 25.000	- 25.000	- 25.000	- 25.000
+/+ Totale boekwaarde desinvesteringen	- 23.404	- 37.000	- 25.000	- 25.000	- 25.000	- 25.000	- 25.000
3. Totaal investeringskasstroom	- 23.404	- 37.000	- 25.000	- 25.000	- 25.000	- 25.000	- 25.000
-/- Eenmalige uitkeringen aan moederdepartement	-39.965	-1.000	-	-	-	-	-
+/+ Eenmalige stortingen door moederdepartement	-	-	-	-	-	-	-
-/- Aflossingen op leningen	- 24.029	- 8.600	- 11.000	- 10.000	- 8.000	- 6.000	- 4.500
+/+ Beroep op leenfaciliteit	23.800	37.000	25.000	25.000	25.000	25.000	25.000
4. Totaal financieringskasstroom	- 40.194	27.400	14.000	15.000	17.000	19.000	20.500
5. Rekening Courant RHB 31 december incl. deposito	2.722	-	-	-	-	-	-

Toelichting op het kasstroomoverzicht

Operationele kasstroom

De kasstroom wordt voornamelijk bepaald door het jaarlijkse bedrijfsresultaat en de mutaties in de balans van DTO.

Investeringskasstroom

In 2015 en de jaren daarna wordt de omvang van de investeringen geraamd op € 25 miljoen. Het grootste deel van de investeringen betreft computerapparatuur, gebouwen (voornamelijk datacentra) en kleinere investeringen in software, machines en installaties. Desinvesteringen worden niet verwacht.

Financieringskasstroom

De financieringskasstroom geeft het (vreemd) vermogen weer dat aangetrokken wordt voor de financiering van de investeringen via de leenfaciliteit.

Doelmatigheidsparagraaf

Doelmatigheid is te onderscheiden in operationele prestaties (generiek deel) en financiële doelmatigheid (specifiek deel).

Indicator Generiek	2013	2014	ramingen 2015	2016	2017	2018	2019
Omzet							
Housing	1.857	2.000	1.359	1.281	1.262	1.262	1.262
Defensiepas / MFSC	5.051	7.000	6.515	6.141	6.050	6.050	6.050
Handelsgoederen	19.875	2.000	-	-	-	-	-
Dienstontwikkeling en klantopdrachten	6.503	5.000	2.653	2.500	2.463	2.463	2.463
Werkplekdiensten	91.951	95.000	79.779	73.135	71.768	71.764	71.756
Communicatie	20.145	22.000	14.427	13.599	13.397	13.397	13.396
Connectivity	37.425	33.000	30.715	28.953	28.523	28.523	28.520
Totale omzet product(groep) Generiek	182.807	166.000	135.447	125.610	123.463	123.459	123.446
Advies en applicaties	14.041	8.000	7.446	7.019	6.915	6.915	6.914

Indicator Generiek	2013	2014	ramingen 2015	2016	2017	2018	2019
IV Services	86.324	101.000	85.768	78.527	77.643	77.647	77.639
IV-I (inhuur + inkoop)	23.500	27.000	25.130	23.689	23.337	23.337	23.334
Niet standaard aanvragen	587	1.000	931	877	864	864	864
Totale omzet product(groep) Specifiek	124.451	137.000	119.275	110.112	108.759	108.763	108.751
Te hoge vraag	-	-	-	-	-	-	-
Totale omzet	307.259	303.000	254.722	235.722	232.222	232.222	232.197
Gemiddeld gewogen tarief per uur	€ 79,39	€ 76,40	€ 76,50	€ 76,60	€ 76,70	€ 76,70	€ 76,70
Totaal aantal FTE per 31 december T-1 (exclusief inhuur)	1.760	1.857	1.530	1.253	1.202	1.202	1.202
Saldo baten/lasten als percentage totale baten	0%	0%	0%	0%	0%	0%	0%
Betrouwbaarheid informatievoorziening	99%	97%	97%	97%	97%	97%	97%
Indicator specifiek	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Ontwikkeling tarief werkplek Defensie (2007 = 100%)	59%	60%	62%	62%	62%	62%	62%
Gemiddeld gewogen kostprijs applicatietaken	€ 67,11	€ 64,00	€ 64,10	€ 64,20	€ 64,30	€ 64,30	€ 64,40
Gemiddeld gewogen kostprijs ontwikkeltaken	€ 72,93	€ 69,90	€ 70,00	€ 70,10	€ 70,20	€ 70,30	€ 70,30
Percentage niet facturabele medewerkers	12%	14%	13%	13%	13%	13%	13%
Declarabiliteit in uren per jaar	1.450	1.450	1.450	1.450	1.450	1.450	1.450
Aantal externe inhuur t.b.v. eigen apparaat	80	70	125	125	125	125	125
Aantal externe inhuur t.b.v. klanten(opdrachten)	138	142	50	50	50	50	50

Toelichting

Door het nemen van maatregelen is het gemiddelde tarief per werkplek in 2013 gedaald. In de jaren daarna blijft het gemiddelde tarief vrijwel constant. Doordat de defensieorganisatie kleiner wordt, is minder personeel nodig om aan de vraag te voldoen.

De doelmatigheidsindicator «Betrouwbaarheid Informatievoorziening» geeft de beschikbaarheid weer van de IV-systemen, zoals de gebruiker deze ervaart. Hiervoor worden geautomatiseerd op verschillende locaties en over verschillende diensten transacties uitgevoerd. De indicator geeft het aantal geslaagde transacties weer in procenten van het totale aantal transacties.

De gemiddeld gewogen kostprijs voor zowel applicatietaken als voor ontwikkeltaken is gestabiliseerd vanaf 2014. Ten opzichte van 2014 daalt, als gevolg van diverse doelmatigheidsmaatregelen, het percentage niet-facturabele medewerkers.

Het aantal declarabele uren per medewerker blijft de komende jaren gelijk. De benodigde externe inhuur is ten opzichte van de afgelopen jaren gedaald.

3.2. Dienst Vastgoed Defensie

Algemeen

De Dienst Vastgoed Defensie (DVD) is verantwoordelijk voor het doelmatige en maatschappelijk verantwoorde beheer en inrichting van het defensievastgoed. De DVD geeft adviezen en treedt op als intermediair voor de waarborging van de ruimtelijke belangen van de klanten bij Defensie. De DVD staat de klanten bij in hun zorg voor de beschikbaarheid en bruikbaarheid van het vastgoed.

De DVD maakt samen met de Defensie Bewakings- en Beveiligingsorganisatie (DBBO) en de Divisiestaf deel uit van de Divisie Vastgoed & Beveiliging. Deze begroting heeft betrekking op de DVD inclusief de Divisiestaf. De DBBO is een kasverplichtingen eenheid en valt buiten het bestek van de Baten en Lasten Dienst.

De DVD bevindt zich momenteel in een fusietraject. Defensie en het Ministerie van BZK hebben op 1 juli 2014 een overdrachtsconvenant getekend waarin is afgesproken dat de DVD samen met de RGD, het RVOB en de Directie Vastgoed wordt gefuseerd tot het Rijksvastgoedbedrijf (RVB). In 2015 zal de formele integratie tot één agentschap RVB een feit zijn. Hiertoe wordt in het najaar van 2014 formeel instemming van de Tweede Kamer gevraagd.

Om niet vooruit te lopen op formele besluitvorming over agentschapsvorming van het RVB, is de ontwerpbegroting 2015 nog opgesteld met de DVD als een zelfstandig agentschap. Een deel van de huidige DVD organisatie blijft achter bij Defensie en wordt opgenomen in de begroting van het CDC. De nu voorliggende ontwerpbegroting DVD wordt vervangen door een nieuwe begroting RVB bij de 1e suppletoire begroting 2015.

Begroting baten en lasten

(Bedragen x € 1.000)	realisatie 2013	begroting 2014	ramingen 2015	2016	2017	2018	2019
BATEN							
Omzet moederdepartement	70.866	61.010	63.537	61.125	60.625	59.625	58.965
Programmagelden instandhouding	140.267	75.588	125.290	117.290	117.290	117.290	117.290
Programmagelden Expertise & Advies			1.828	1.828	1.828	1.828	1.828
Omzet huisvestingsactiviteiten	4.508	9.637	9.800	10.600	11.500	11.600	11.900
Omzet overige departementen	1.438						
Omzet derden	1						
Mutatie onderhanden projecten	- 193						
Rentebaten	43						
Vrijval voorzieningen							
Bijzondere baten	2.388						
Totaal baten	219.318	146.235	200.455	190.843	191.243	190.343	189.983
LASTEN							
Apparaatskosten							
Personele kosten	56.379	55.080	52.100	50.123	49.713	48.893	48.351
- waarvan eigen personeel	53.343		50.136	49.133	48.150	48.187	47.223
- waarvan inhuur	3.036		1.964	990	1.563	706	1.128
Materiële kosten	15.214	1.639	9.143	8.790	8.700	8.520	8.402
- waarvan apparaat ICT	159						
- waarvan bijdrage aan SSO's	3.774						
Kosten uitbesteding		2.500	1.500	1.500	1.500	1.500	1.500
Programmagelden instandhouding	142.261	75.588	125.290	117.290	117.290	117.290	117.290
Programmagelden expertise & advies			1.828	1.828	1.828	1.828	1.828
Rentelasten	985	776	312	312	312	312	312
Rentelasten huisvestingsactiviteiten	2.681	6.042	9.800	10.600	11.500	11.600	11.900
Rentelasten rekening-courant							
Afschrijvingskosten							
- materieel	631	515	482	400	400	400	400
- waarvan apparaat ICT							
- materieel huisvestingsactiviteiten	1.730	3.595	0	0	0	0	0
- immaterieel							
Overige kosten							
- Dotaties voorzieningen		500					
- Bijzondere lasten	306						
Totaal lasten	220.187	146.235	200.455	190.843	191.243	190.343	189.983
saldo van baten en lasten	- 869	0	0	0	0	0	0

Toelichting begroting baten en lasten

Algemeen

Het budget van CDC is opgehoogd om een duurzaam financieel evenwicht te bereiken tussen de omvang van de vastgoedportefeuille en de defensiebrede vraag naar huisvesting en infrastructuur.

Baten

Omzet moederdepartement

De omzet van het moederdepartement is opgebouwd uit het honorarium voor het totale dienstverleningspakket van de DVD. Door het krimpende vastgoedbestand, vanwege afstotingen, daalt de omzet meerjarig.

Programmagelden instandhouding

De programmagelden Instandhouding zijn de vergoedingen die de DVD ontvangt voor de aannemerskosten voor het planbaar en niet-planbaar onderhoud.

Omzet huisvestingsactiviteiten

De omzet huisvestingsactiviteiten bestaat uit de vergoeding die de divisie binnen Defensie ontvangt voor de met de leenfaciliteit gefinancierde projecten. De vergoeding dekt de rentelasten en afschrijvingskosten van de leningen.

Lasten

Apparaatskosten

De apparaatskosten omvatten alle capaciteitskosten, zowel van direct personeel als indirect personeel en de overige exploitatiekosten.

De personele lasten hebben een relatie met de werklast die tot uitdrukking komt in de begrotingspost «Omzet Moederdepartement». De daling van de personele lasten in 2015 houdt verband met de reorganisatie van de DVD die per 1 juni 2014 zijn beslag heeft gekregen. Deze reorganisatie staat los van de vorming van het Rijksvastgoedbedrijf. In de daaropvolgende jaren is uitgegaan van een lichte daling. Weliswaar is er sprake van natuurlijk verloop, er is ook behoefte aan extra technische expertise bij capaciteitsknelpunten. De werklast ligt de komende jaren hoger dan de omvang van het personeelsbestand en daarom blijft externe capaciteit (inhuur) noodzakelijk (flexibele schil).

Programmagelden instandhouding

Zie baten.

Rentelasten huisvestingsactiviteiten

De rentelasten huisvestingsactiviteiten vormen een component van de kosten die samenhangen met de financiering vanuit de leenfaciliteit.

Afschrijvingskosten

De afschrijvingen zijn terug te voeren op de materiële vaste activa van de bedrijfsgroep.

Kasstroomoverzicht

(Bedragen x € 1.000)	realisatie 2013	begroting 2014	ramingen 2015	2016	2017	2018	2019
1. Rekening courant RHB 1 januari	58.569	46.884	47.340	43.759	41.791	42.926	40.317
2. Totaal operationele kasstroom	- 18.570	4.050	557	2.386	5.825	2.118	4.500
-/- totaal investeringen	- 30.482	- 26.415	- 12.564	- 24.049	- 14.340	- 2.890	- 600
-/- totaal boekwaarde desinvesteringen	1.543	15.000					
3. Totaal investeringskasstroom	- 28.939	- 11.415	- 12.564	- 24.049	- 14.340	- 2.890	- 600
-/- eenmalige uitkering aan moederdepartement							
-/- eenmalige storting door moederdepartement							
-/- aflossingen op leningen	- 6.532	- 18.594	- 4.138	- 4.354	- 4.690	- 4727	- 4.839
+/- beroep op leenfaciliteit	35.575	26.415	12.564	24.049	14.340	2.890	600
4. Totaal financieringskasstroom	29.043	7.821	8.426	19.695	9.650	- 1.837	- 4.239
5. Rekening courant RHB 31 december (inclusief deposito) (=1+2+3+4)	40.103	47.340	43.759	41.791	42.926	40.317	39.978

Toelichting bij het kasstroomoverzicht

Operationele kasstroom

De operationele kasstroom bestaat onder andere uit het jaarlijkse bedrijfsresultaat, aangevuld met de afschrijvingen op de materiële activa en de dotaties aan de voorzieningen.

Investeringskasstroom

De investeringskasstroom vloeit voort uit de financiering van «Nieuwbouw CKmar Schiphol», Opleidingscentrum KMar en Hoger onderhoud Woensdrecht. Voor de periode 2014 en verder zijn ook investeringen gepland.

Financieringskasstroom

De financieringskasstroom representeert het (vreemd) vermogen dat aangetrokken wordt voor de financiering van de investeringen via de leenfaciliteit. Deze correspondeert met de investeringskasstroom.

De verwachting is dat de totale liquiditeitspositie van het agentschap op een voldoende niveau zal blijven.

Doelmatigheidsparagraaf

Doelmatigheidsindicatoren c.q. kengetallen	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Omschrijving generieke deel							
Vte'n totaal	858,5	810	831	805	795	781	770
– waarvan in eigen dienst		810	796	780	764	749	734
– waarvan inhuur			35	25	31	32	36
Saldo van baten en lasten (%)	– 0,4%	0,0%	0,3%	0,1%	0,1%	0,1%	0,0%
Omschrijving specifiek deel							
Kostprijzen per product(groep) DVD							
Expertise & advies	76	69	72	66	69	62	65
Verwerving & Afstoting excl. COVO	71	69	67	66	64	62	61
COVO	63	58	60	55	57	52	54
Instandhouding	61	52	58	49	55	47	53
Gemiddelde kostprijs product	65	64	62	61	59	58	56
Tarieven	zie kostprijzen per product						
Omzet per productgroep (pxq) in K€							
Expertise & advies	6.509	6.821	6.793	6.793	6.793	6.793	6.793
Verwerving & Afstoting excl. COVO	15.366	17.300	16.300	16.000	15.500	14.500	14.000
COVO	3.666	1.400	1.600	1.600	1.600	1.600	1.600
Instandhouding	44.770	33.400	30.260	28.260	28.260	28.260	28.260
Categoriemanagement Energie& Water			700	700	700	700	700
PPS			390	390	390	390	390
Storingsdienst			8.750	8.750	8.750	8.750	8.750
Overig	1.090	1.090	460	460	460	460	300
Servicelevels (norm = 80%)	85%	83%	83%	83%	83%	83%	83%
Productiviteit (omzet K€ per directe medewerker)	87,9	90	90	90	90	90	90
Projecttevredenheid (norm = 90%)	94%	95%	95%	95%	95%	95%	95%

Toelichting

Het aantal vte'n daalt fors in 2015, omdat dan de regionale eenheden binnen de DVD zijn opgeheven als gevolg van de in 2014 doorgevoerde reorganisatie.

De kostprijzen per uur dalen licht, omdat de tijdregistratie methodiek enige verandering heeft ondergaan met ingang van 2014. Dit is niet te zien in de kolom 2014, omdat in deze kolom conform de begrotingsregels de cijfers uit de oorspronkelijke begroting 2014 zijn opgenomen. De daling treedt voor het eerst op in 2015 en moet worden afgezet tegen de realisatie 2013.

De categorie «overig» in de tabel «omzet per productgroep» laat een lagere omzet zien vanaf 2015. Vanaf 2015 betreft dit slechts de instandhoudingactiviteiten voor de Uitvoeringsorganisatie Vriezenveen die overtollig materieel van Defensie afstoot. In 2013 en 2014 betrof deze post meer – vooral lokaal afgesloten – opdrachten. Deze zijn voor de daaropvolgende jaren verwerkt in de overige productregels.

De productiviteit wordt vanaf 2014 vooralsnog constant verondersteld in verband met de ontwikkelingen waarin de DVD zich momenteel bevindt.

De aandacht voor de klant op projectniveau scoort onverminderd hoog. De inspanningen zijn gericht op het handhaven van dit ambitieniveau.

3.3. Paresto

Algemeen

Het baten-lastenagentschap Paresto maakt deel uit van het Commando DienstenCentra. Paresto is een professionele cateringorganisatie die een hoogwaardig pakket aan cateringdiensten levert aan de gehele defensieorganisatie en aan (Navo-)bondgenoten op Nederlands grondgebied. Dit gebeurt op een zo doelmatig, doeltreffend en klantgericht mogelijke wijze.

Begroting van baten en lasten

(Bedragen x € 1.000)	realisatie 2013	begroting 2014	ramingen 2015	2016	2017	2018	2019
BATEN							
Omzet moederdepartement	77.479	72.711	70.460	66.902	66.902	66.902	66.902
Omzet overige departementen							
Omzet derden	642	781	781	781	781	781	781
Rentebaten	77	65	65	65	65	65	65
Vrijval voorzieningen							
Bijzondere baten	1.204						
Totaal baten	79.402	73.557	71.306	67.748	67.748	67.748	67.748
LASTEN							
Apparaatskosten							
Personele kosten	42.385	40.112	39.418	36.985	36.985	36.985	36.985
– waarvan eigen personeel	39.080	36.885	35.305	33.035	33.035	33.035	33.035
– waarvan externe inhuur	3.305	3.227	4.113	3.950	3.950	3.950	3.950
Materiële kosten	32.942	32.960	31.889	30.764	30.764	30.764	30.764
– waarvan apparaat ICT	1.421	1.422	1.376	1.327	1.327	1.327	1.327
– waarvan bijdrage aan SSO's	1.004	1.005	972	938	938	938	938
Rentelasten							
Afschrijvingskosten							
– materieel	73	12					
– waarvan apparaat ICT		12					
– immaterieel							
– desinvesteringen							
Overige kosten							
– dotaties voorzieningen	2.830						
– bijzondere lasten	39	333					
Totaal lasten	78.269	73.417	71.306	67.748	67.748	67.748	67.748
Saldo van baten en lasten	1.133	140	0	0	0	0	0

Toelichting bij begroting baten en lasten

Baten

Omzet moederdepartement

Voor 2015 is rekening gehouden met sluitingen van locaties vanwege de nota *In het belang van Nederland* en de aanvullingen hierop. Voor 2016 en verder is rekening gehouden met sluitingen van locaties in lijn met de uitgangspunten van het project Uitbesteden Cateringdiensten (UCD).

De omzet moederdepartement bestaat uit de omzet uit de lopende bedrijfsvoering en de omzet werkgeversbijdragen. De omzet werkgeversbijdragen bestaat uit de aan de opdrachtgever in rekening gebrachte bedragen ter dekking van de personele en overige kosten die gemaakt worden om de service op locaties te kunnen bieden.

De omzet bedrijfsvoering is onder te verdelen in omzet regulier (bedrijfskantines), niet regulier (vergaderingen en banqueting) en de omzet van de logistieke ondersteuning.

Omzet derden

De omzet derden betreft de opbrengst die Paresto in rekening brengt bij het CDC voor de cateringkosten van het Militair Revalidatie Centrum en de hofmeesters bij het Koninklijk Huis.

Rentebaten

De rentebaten betreffen renteopbrengsten op basis van een uitstaand deposito en het rekening courant saldo bij het Ministerie van Financiën.

Lasten

Personele kosten

In 2014 bestaat de personele sterkte van Paresto uit 829 vaste vte'n. Vanwege de pensioenuitstroom en sluiting van locaties neemt de personele sterkte in 2015 af tot 781 vte'n, wat de daling in personele kosten verklaart. Op plekken waar dit noodzakelijk is, wordt deze weggevallen capaciteit opgevangen met inhuur.

Materiële kosten

De materiële kosten bestaan voor 85 procent uit de kosten van de ingrediënten voor maaltijden en consumpties. Deze ingrediëntkosten dalen in 2015 vanwege verdere vraagversobering (sluiten van locaties). De overige materiële kosten bestaan voornamelijk uit exploitatiekosten van de locaties en het servicekantoor en het onderhoud van ICT, waaronder kassa's.

Afschrijving materieel

De afschrijvingskosten betreffen ICT-middelen, infrastructuur van het servicekantoor, kassa's en overige materiële middelen. Vooruitlopend op uitbesteding zijn de meeste activa van Paresto versneld afgeschreven en zijn er in 2015 geen afschrijvingen meer. Kosten voor Paresto met betrekking tot het vervangen van de chipknip komen direct ten laste van het resultaat.

Kasstroomoverzicht

(Bedragen x € 1.000)	realisatie 2013	begroting 2014	ramingen 2015	2016	2017	2018	2019
1. Rekening courant RHB 1 januari (inclusief deposito)	15.285	18.363	17.198	16.833	16.573	16.399	16.302
2. Totaal operationele kasstroom	3.078	– 492	0	0	0	0	0
–/– totaal investeringen							
–/– totaal boekwaarde desinvesteringen							
3. Totaal investeringskasstroom	0	0	0	0	0	0	0
–/– eenmalige uitkering aan moederdepartement		– 674	– 365	– 260	– 174	– 97	– 59
–/– eenmalige storting door moederdepartement							
–/– aflossingen op leningen							
+/- beroep op leenfaciliteit							
4. Totaal financieringskasstroom	0	– 674	– 365	– 260	– 174	– 97	– 59
5. Rekening courant RHB 31 december (inclusief deposito) (=1+2+3+4)	18.363	17.198	16.833	16.573	16.399	16.302	16.243

Toelichting bij het kasstroomoverzicht

In het overzicht van de kasstromen staan de meerjarige verwachting van de omvang en de besteding van de beschikbare investeringsruimte en de liquiditeitsverwachting in het algemeen centraal.

De kasstroom bestaat uit de operationele kasstroom, de investeringskasstroom en de financieringskasstroom.

In 2015 en verder verwacht Paresto alleen mutaties in de financieringskasstroom. Dit betreft het afstorten aan het moederdepartement van het overschot aan eigen vermogen van Paresto, indien de realisatie in 2014 en verder conform begroting verloopt.

Doelmatigheidsparagraaf

Onderstaande tabel is onderverdeeld in een generiek deel en een specifiek deel. Deze indeling vloeit voort uit de aard van de dienstverlening door Paresto dat stuurt op de bruto marge van de locaties. Hiermee samenhangende indicatoren zijn daarom als specifiek benoemd.

Doelmatigheidsindicatoren c.q. kengetallen	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Omschrijving generieke deel							
Omzet verkopen (x € 1.000)	44.568	44.380	42.714	40.863	40.863	40.863	40.863
Vte'n totaal	918	885	853	804	804	804	804
– waarvan in eigen dienst	860	829	781	735	735	735	735
– waarvan inhuur	58	57	72	69	69	69	69
Saldo van baten en lasten (%)	1,4%	0,2%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%
Omschrijving specifiek deel							
	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Aantal locaties	85	85	81	75	75	75	75
Productiviteit per medewerker (omzet per vte)	48.536	50.140	50.068	50.799	50.799	50.799	50.799
% Ziekteverzuim	8,0%	8,0%	8,0%	8,0%	8,0%	8,0%	8,0%
% Bruto marge locaties	37,3%	37,8%	37,8%	37,8%	37,8%	37,8%	37,8%
Gasttevredenheid							

Toelichting

Het overgrote deel van de kosten van Paresto (85 procent) bestaat uit personele en ingrediëntkosten. De doelmatigheid van Paresto komt onder meer tot uitdrukking in een zo doelmatig mogelijke inzet van deze middelen. Twee belangrijke graadmeters daarvoor zijn de productiviteit per vte (omzet / aantal vte) en het percentage bruto marge (verbruik ten opzichte van de omzet). De productiviteit per vte zal door de daling van het aantal vte'n naar verwachting nog licht stijgen. Paresto verwacht de bruto marge op hetzelfde niveau als 2014 te kunnen houden.

4. BIJLAGEN

4.1. Verdiepingshoofdstuk

In het verdiepingshoofdstuk worden de belangrijkste mutaties ten opzichte van de begroting 2014 kort toegelicht.

De algemene mutaties

De meest voorkomende mutaties die op alle overige artikelen van toepassing zijn, worden hieronder toegelicht. Daarna worden de specifieke mutaties per artikel nader toegelicht.

Reguliere formatiewijzigingen

De reguliere formatiewijzigingen bestaan voornamelijk uit het verwerken van de intensiveringen als gevolg van de Beleidsbrief uit 2011 en een aantal overhevelingen tussen de defensieonderdelen. Er is slechts sprake van een zeer beperkt aantal andere mutaties.

Prijsbijstelling 2013 en 2014

Dit betreft het exploitatiedeel van de prijsbijstelling 2013 en 2014.

Loonbijstelling 2013

Vanuit Nominaal en Onvoorzien wordt de loonbijstelling tranche 2013, inclusief de aanvulling voor het tekort Compensatie Loon en Sociale lasten (CLS) en de post veteranen pensioenen toegevoegd.

Herschikking tussen defensieonderdelen

De herschikkingen betreffen diverse mutaties waarbij de taken met de bijbehorende budgetten overgeheveld worden tussen de defensieonderdelen. Veel van deze mutaties zijn de meerjarige doorwerking van de in de eerste suppletoire begroting 2013 opgenomen mutaties. Zoals het budget instandhouding voor onderhoud wapensystemen Land van de DMO naar het CLAS (€ 19,4 miljoen) en voor onderhoud van de helikopter (NH-90) van het CLSK naar de DMO (€ 6 miljoen), en de budgetten voor personeelszorg (€ 17 miljoen) van het centraal apparaat naar het CDC. Tevens is het langer aanhouden van de Gulfstream verwerkt.

Budgetontvlechting ontslagbescherming (UKW)

De budgetten voor ontslagbescherming uit het sociaal beleidskader zijn overgeheveld van het centraal apparaat naar de defensieonderdelen (€ 28 miljoen).

Ontvlechting wervingsbudgetten

De budgetten voor werving zijn van de defensieonderdelen overgeheveld naar het CDC.

Veteranen pensioenen en schadeloosstelling

Om de gevolgen van de Veteranenwet en de schadeloosstelling te bekostigen was een reservering opgenomen van € 7,2 miljoen. Deze reservering wordt nu aangewend voor de financiering van de uitvoering van deze regelingen. Hiervoor worden de budgetten structureel toegevoegd aan de (niet-)beleidsartikelen 8, 9 en 10.

Bijdrage vanuit het BIV

Vanuit het artikel Internationale Veiligheid van BH&OS is voor 2015 € 293,4 miljoen toegevoegd aan de defensiebegroting, waarvan € 173,9 miljoen voor het uitvoeren van crisisbeheersingsoperaties (artikel 1 Inzet).

Aan BZ en BH&OS staat € 60 miljoen ter beschikking voor activiteiten op het terrein van hervorming van de veiligheidssector, bescherming van civiel personeel in fragiele staten, rechtsstaatontwikkeling en capaciteitsopbouw. Dit wordt jaarlijks overgeheveld naar BH&OS en BZ. Het overige budget van € 59,5 miljoen is bestemd voor de operationele commando's en het CDC, voor de inzet van VPD's en het uitvoeren van trainingen en capaciteitsopbouw in Afrika en ontwikkelingslanden, het leveren van civiele militaire capaciteit en luchttransport, inzet vanuit de Kmar-pool en de nazorg voor de uitgezonden militairen.

Correctie op de defensiebegroting vanwege de bijdrage BIV

Met deze post wordt de defensiebegroting met € 59,5 miljoen gecorrigeerd voor de activiteiten in het kader van de internationale vrede en veiligheid. Het betreft € 8 miljoen voor de inzet van VPD's (artikel 1), € 8,9 miljoen voor training en capaciteitsopbouw (artikel 2 en 3), € 6 miljoen voor civiel-militaire capaciteiten (artikel 3), € 22 miljoen voor luchttransport (artikel 4), € 4,6 miljoen voor de KMar pool (artikel 5) en € 10 miljoen voor nazorg (artikel 8).

Begrotingsoverleg augustus 2014

Het kabinet heeft besloten om extra geld vrij te maken voor Defensie. Het gaat om € 50 miljoen in 2015, € 150 miljoen in 2016 en vanaf 2017 € 100 miljoen per jaar. Het extra geld stelt Defensie in staat maatregelen te nemen om de inzetbaarheid en het voortzettingsvermogen van de krijgsmacht te verbeteren en om te investeren in de verdere versterking en vernieuwing van capaciteiten:

- Helikopters: Vanwege het achterblijven van de NH90-capaciteit neemt Defensie voor de transporttaken extra Cougar-helikopters opnieuw in gebruik. Dit in aanvulling op de huidige acht Cougar-toestellen. Ook breidt Defensie de Chinook-capaciteit uit. Tevens investeert Defensie in een multidisciplinaire helikoptersimulator waarmee, voor alle Nederlandse helikoptertypen, complexe missies kunnen worden geoefend;
- Bushmasters: Defensie schaft twintig extra Bushmaster-pantservoertuigen aan voor de verbetering van het voortzettingsvermogen van het Commando Landstrijdkrachten, het Korps Commando Troepen en het Korps Mariniers;
- Tactische UAV korte afstand: De informatie die wordt vergaard met onbemande systemen is van grote waarde voor de commandant te velde. Daarom investeert Defensie in de nieuwste generatie tactische onbemande luchtsystemen. Hiermee beschikken grondtroepen over betere en *real time* informatie;
- Nieuwe generatie CBRN bescherming: Defensie investeert in een nieuwe generatie CBRN-uitrusting voor de individuele militair. Deze uitrusting beschermt tegen de modernste stoffen, waardoor slagvaardig optreden mogelijk blijft;
- Cyber: Defensie investeert verder in de kennis en deskundigheid van haar personeel, in relevante opleidingen, cyberwapens, detectiesystemen, een cyberlaboratorium en in capaciteit ten behoeve van datavergaring en analyse;
- Inzetvoorraden: De munitievoorraden voor belangrijke zee-, land- en luchtwapensystemen, zoals onderzeeboten, LC-fregatten en de Apache-helikopter worden verder aangevuld;
- Reservedelen: Om het voortzettingsvermogen van eenheden te verbeteren wordt de reservedelenvoorraad verder aangevuld. Voor 2016 zijn bovendien incidenteel extra middelen gereserveerd voor munitie en reservedelen.

- Versterken kennisbasis: Defensie investeert in specialistische functies op relevante plekken (*smart buyers/specifiers*). Dit vergroot de effectiviteit van Defensie, zowel operationeel als bestuurlijk;
- Joint ISR: Moderne wapensystemen, zoals LC-fregatten, F-35 jachtvliegtuigen en onbemande luchtsystemen, verzamelen en verwerken steeds grotere hoeveelheden informatie. Ook in de toekomst moet Defensie in staat blijven de informatie van uiteenlopende systemen bijeen te brengen, te verwerken en te analyseren. Defensie investeert daarom in de benodigde personele deskundigheid en in systemen die dergelijke data-analyse mogelijk maken;
- Versterken Command & Control: Operationele samenwerking, nationaal en internationaal, is essentieel. Defensie investeert in meer en betere middelen die de mogelijkheden van «genetwerkt militair optreden» vergroten;
- Inlichtingen en veiligheid (I&V): Om tegemoet te kunnen komen aan de toenemende vraag naar Inlichtingen & Veiligheids informatie over risicogebieden en (potentiële) inzetgebieden is het essentieel dat Defensie zelf inlichtingen kan vergaren en verwerken. Hiervoor wordt de MIVD versterkt met daarvoor relevante personele capaciteit en wordt daarnaast onder andere geïnvesteerd in specialistische IV/ICT.
- Een beperkt deel van het extra budget wordt vrijgemaakt om enkele knelpunten weg te nemen die het personeel ervaart in de bedrijfsvoering. Dit betreft verbeteringen op het gebied van infrastructuur, zoals legering, en IV/ICT-ondersteuning zoals *selfservice* faciliteiten.

Maatregelen (bedragen in M€)	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025 e.v.
Helikopters	10,8	19,8	11,6	23,5	27,5	22,7	16,8	61,5	55,1	57,1	6,1
Bushmasters	10,0	0,5	0,5	0,5	0,5	0,5	0,5	0,5	0,5	0,5	0,5
Tactische UAV korte afstand	0,0	1,9	10,3	6,6	4,5	4,5	4,5	4,5	4,5	4,5	4,5
Nieuwe generatie CBRN- bescherming	6,4	15,0	2,0								
Cyber	5,0	7,0	9,0	9,0	9,0	9,0	9,0	9,0	9,0	9,0	9,0
Inzetvoorraden	8,2	7,2	46,9	50,3	48,7	55,5	39,5	0,7	0,7	0,7	0,7
Versterken kennisbasis		1,5	3,0	3,0	3,0	3,0	3,0	3,0	3,0	3,0	3,0
Joint ISR		5,8	2,8	2,8	2,8	2,8	2,8	2,8	2,8	2,8	2,8
Versterken Command & Control	4,0	4,6	7,0	3,9	0,4	0,4	0,4	0,4	0,4	0,4	0,4
Inlichtingen en veiligheid (I&V)	6,5	12,9	8,0	3,1	3,1	3,1	3,1	3,1	3,1	3,1	3,1
Beschikbaar voor aanvullende investerings		40,0					20,0	15,0	20,0	20,0	70,0
Inzetvoorraad optimaliseren		10,0									
Aanvullende kapitale munitie		20,0									
Versterken IV/ICT- ondersteuning		2,0									
Verbeteren infrastructuur		3,2									
Totaal	50,9	151,4	101,1	102,7	99,5	101,5	99,6	100,5	99,1	101,1	100,1

Specifieke toelichting per artikel

Artikel 1 Inzet uitgaven (bedragen x € 1.000)							
	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Stand ontwerpbegroting 2014	177.246	6.250	2.250	2.250	2.250	2.250	2.250
Mutaties 1e suppletoire begroting 2014		242.124					
Stand 1e suppletoire begroting 2014	177.246	248.374	2.250	2.250	2.250	2.250	2.250
Nieuwe mutaties							
Cyberconferentie			3.000				
Prijsbijstelling tranche 2013 + 2014			126	82	82	82	81
Financiering vanuit het BIV			293.350	250.000	250.000	250.000	250.000
Doorwerking ontvangsten inzet VPD's			5.300	5.300	5.300	5.300	5.300
Stand ontwerpbegroting 2015	177.246	248.374	304.026	257.632	257.632	257.632	257.631

Cyberconferentie

In 2015 wordt een internationale Cyber conferentie door Nederland georganiseerd. Een deel van het benodigde bedrag is gefinancierd vanuit van HGIS budget (€ 3 miljoen).

Artikel 2 Taakuitvoering zeestrijdkrachten (bedragen x € 1.000)							
	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Stand ontwerpbegroting 2014 incl NvW	711.618	694.784	681.606	674.206	670.248	664.509	664.083
Mutaties 1e suppletoire begroting 2014		26.550	3.907				
Stand 1e suppletoire begroting 2014	711.618	721.334	685.513	674.206	670.248	664.509	664.083
Nieuwe mutaties							
Reguliere formatiewijzigingen			4.100	- 100	2.100	400	900
Prijsbijstelling tranche 2013 + 2014			7.197	6.871	6.707	6.565	6.442
Loonbijstelling tranche 2013			1.508	1.485	1.477	1.476	1.476
Herschikking tussen defensieonderdelen			- 508	- 1.179	- 1.160	- 990	- 1.068
Budgetontvlechting ontslagbescherming (UKW-4)			7.500				
Ontvlechting wervingsbudgetten			- 4.700	- 4.700	- 4.700	- 4.700	- 4.700
Correctie Gereedstelling i.v.m. nog te ontvangen bijdrage vanuit het BIV t.b.v. oefeningen			- 4.450	- 4.450	- 4.450	- 4.450	- 4.450
Begrotingsoverleg: Versterken kennisbasis				280	560	560	560
Begrotingsoverleg: Inzetvoorraad optimaliseren				3.000			
Stand ontwerpbegroting 2015	711.618	721.334	696.160	675.413	670.782	663.370	663.243

Artikel 3 Taakuitvoering landstrijdkrachten (bedragen x € 1.000)							
	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Stand ontwerpbegroting 2014 incl NvW	1.155.056	1.105.853	1.079.988	1.056.237	1.045.202	1.050.115	1.051.273
Mutaties 1e suppletoire begroting 2014		57.875					
Stand 1e suppletoire begroting 2014	1.155.056	1.163.728	1.079.988	1.056.237	1.045.202	1.050.115	1.051.273
Nieuwe mutaties							
Reguliere formatiewijzigingen			3.500	- 3.900	- 2.600	- 4.500	- 3.600
Prijsbijstelling tranche 2013 + 2014			5.493	5.480	5.512	5.603	5.529
Loonbijstelling tranche 2013			4.800	4.500	4.400	4.550	4.500
Herschikking tussen defensieonderdelen			20.971	26.803	29.015	26.909	27.649
Bijstellen Materiële exploitatie			14.200	19.300	27.100	27.700	26.800
Budgetontvlechting ontslagbescherming (UKW-4)			9.300				
Ontvlechting wervingsbudgetten			- 6.800	- 6.800	- 6.800	- 6.800	- 6.800
Correctie Gereedstelling i.v.m. nog te ontvangen bijdrage BIV			- 10.450	- 10.450	- 10.450	- 10.450	- 10.450
Begrotingsoverleg: Versterken kennisbasis				327	653	653	653
Begrotingsoverleg: Joint ISR				1.560	1.560	1.560	1.560
Begrotingsoverleg: Inzetvoorraad optimaliseren				3.000			
Stand ontwerpbegroting 2015	1.155.056	1.163.728	1.121.002	1.096.057	1.093.592	1.095.340	1.097.114

Bijstellen materiële exploitatie

De exploitatiereeksen van de projecten *Verbeterd Operationeel Soldaat Systeem (VOSS)*, *Counter -Improvised Explosive Devices (C-IED)* en het pantservoertuig *Boxer* zijn meerjarig bijgesteld.

Artikel 4 Taakuitvoering luchstrijdkrachten (bedragen x € 1.000)							
	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Stand ontwerpbegroting 2014 incl NvW	651.319	638.348	636.271	633.177	630.576	616.544	616.641
Mutaties 1e suppletoire begroting 2014		11.179					
Stand 1e suppletoire begroting 2014	651.319	649.527	636.271	633.177	630.576	616.544	616.641
Nieuwe mutaties							
Reguliere formatiewijzigingen			- 1.600	- 5.400	- 7.700	- 1.100	- 500
Prijsbijstelling tranche 2013 + 2014			10.082	9.812	9.549	9.505	9.158
Loonbijstelling tranche 2013			1.007	969	964	964	963
Herschikking tussen defensieonderdelen			- 5.222	- 6.489	- 6.522	- 6.320	- 6.728
Bijstellen Materiële exploitatie			23.280	22.520	21.313	23.936	20.263
Budgetontvlechting ontslagbescherming (UKW-4)			5.100				
Ontvlechting wervingsbudgetten			- 4.700	- 4.700	- 4.700	- 4.700	- 4.700
Correctie Gereedstelling i.v.m. nog te ontvangen bijdrage vanuit het BIV t.b.v. luchttransport			- 22.000	- 22.000	- 22.000	- 22.000	- 22.000
Begrotingsoverleg: Helikopters			2.090	4.275	4.275	14.327	14.327
Begrotingsoverleg: Versterken kennisbasis				233	467	467	467
Begrotingsoverleg: Joint ISR				120	120	120	120
Begrotingsoverleg: Inzetvoorraad optimaliseren				4.000			
Stand ontwerpbegroting 2015	651.319	649.527	644.308	636.517	626.342	631.743	628.011

Bijstellen materiële exploitatie

Dit betreft de herschikking van de instandhoudingsbudgetten van de KDC-10 en de C-130 van de DMO naar het CLSK.

Artikel 5 Taakuitvoering Koninklijke Marechaussee (bedragen x € 1.000)							
	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Stand ontwerpbegroting 2014 incl NvW Mutaties 1e suppletoire begroting 2014	328.658	311.529 16.989	307.514 952	302.224	300.728	300.286	299.955
Stand 1e suppletoire begroting 2014	328.658	328.518	308.466	302.224	300.728	300.286	299.955
Nieuwe mutaties							
Reguliere formatiewijzigingen			3.400	2.400	2.800	800	1.500
Prijsbijstelling tranche 2013 + 2014			1.286	1.207	1.192	1.192	1.180
Loonbijstelling tranche 2013			745	733	731	730	730
Herschikking tussen defensieonderdelen			- 25	- 18	- 20	- 20	
Budgetontvlechting ontslagbescherming (UKW-4)			2.700				
Ontvlechting wervingsbudgetten			- 500	- 500	- 500	- 500	- 500
Correctie exploitatie i.v.m. nog te ontvangen bijdrage BIV			- 4.600	- 4.600	- 4.600	- 4.600	- 4.600
Begrotingsoverleg: Versterken kennisbasis				233	467	467	467
Stand ontwerpbegroting 2015	328.658	328.518	311.472	301.679	300.798	298.355	298.732

Artikel 6 Investerings Krijgsmacht (bedragen x € 1.000)							
	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Stand ontwerpbegroting 2014 incl NvW Mutaties 1e suppletoire begroting 2014	1.019.656	1.193.654 - 70.848	1.346.677 5.124	1.388.729 7.473	1.438.241 2.198	1.420.349 - 1.481	1.538.298 - 1.424
Stand 1e suppletoire begroting 2014	1.019.656	1.122.806	1.351.801	1.396.202	1.440.439	1.418.868	1.536.874
Nieuwe mutaties							
Opdracht Voorzien in nieuw materieel			9.479	106.429	131.557	155.911	125.983
Benutten risicovoorziening			8.600	3.200	3.200	3.200	2.000
Doorwerking verkoopopbrengsten			5.999	32.900	44.400	74.800	24.600
AWBZ kosten MODS			- 2.500	0	0	0	0
Participatiewet			- 1.200	0	0	0	0
Veteranenwet en schadeloosstelling			- 3.400	- 4.600	- 6.100	- 4.500	- 2.100
Bureau Reservisten			- 500	- 500	- 500	- 500	- 500
Bijstellen Materieële exploitatie			- 14.700	- 19.800	- 27.600	- 28.200	- 27.300
Bijstellen formatie			- 4.000	- 2.400	- 1.300	- 500	- 500
Oplossing restantproblematiek					6.700		7.800
Transitiekosten sourcing			- 11.900	- 3.200	- 3.200	- 3.200	- 2.000
Prijsbijstelling tranche 2013 + 2014			19.400	54.050	55.700	56.000	57.900
Herschikking tussen defensieonderdelen			- 4.045	- 3.476	- 3.393	- 3.639	233
Interne herschikking			- 3.600				
Risicovoorziening ICT projecten			- 11.000	- 10.400	- 3.000		
Begrotingsoverleg: Helikopters			8.600	15.400	7.100	6.800	10.800
Begrotingsoverleg: Bushmasters			10.000	500	500	500	500
Begrotingsoverleg: Tactische UAV korte afstand				1.900	10.300	6.600	4.500
Begrotingsoverleg: Inzet voorraden			8.200	7.200	46.900	50.300	48.700
Begrotingsoverleg: Joint ISR				1.000	1.000	1.000	1.000
Begrotingsoverleg: Delta maatregelen			- 875	- 1.345	- 1.150	- 2.750	350
Begrotingsoverleg: Nieuwe generatie individuele CBRN			6.400	15.000	2.000		
Begrotingsoverleg: Nader te verdelen				1.000			
Begrotingsoverleg: Aanvullende kapitale munitie				20.000			
Opdracht Voorzien in infrastructuur			23.100	59.880	8.280	- 8.700	- 7.800
Interne herschikking			3.600				
Doorwerking verkoopopbrengsten			22.300	2.400	1.700	- 14.700	- 13.700
Leenconstructie Schiphol			6.300	6.200	6.100	6.000	5.900
Herschikking vastgoed			- 10.000				
Doorwerking overige ontvangsten (NCIA)			900	1.080	480		
Begrotingsoverleg: Joint ISR				3.000			
Begrotingsoverleg: Versterken I&V capaciteit (basis op orde)				5.000			

	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Begrotingsoverleg: Nader te verdelen				39.000			
Begrotingsoverleg: Verbeteren infrastructuur				3.200			
Opdracht Voorzien in ICT			24.058	26.458	23.358	12.158	8.758
Herschikking tussen defensieonderdelen			- 1.542	- 1.542	- 1.542	- 1.542	- 1.542
Prijsbijstelling tranche 2014			600	800	600	400	400
Risicovoorziening ICT projecten			11.000	10.400	3.000		
Begrotingsoverleg: Cyber wapens			5.000	7.000	9.000	9.000	9.000
Begrotingsoverleg: Versterken I&V capaciteit (basis op orde)			5.000	5.200	5.300	400	400
Begrotingsoverleg: Versterken Command & Control			4.000	4.600	7.000	3.900	500
Begrotingsoverleg: Versterken IV/ICT-onderdelen				2.000			
Stand ontwerpbegroting 2015	1.019.656	1.122.806	1.408.438	1.590.769	1.603.634	1.578.237	1.663.815

Artikel 6 Investerings Krijgsmacht (bedragen x € 1.000)									
	2020	2021	2022	2023	2024	2025	2026	2027	2028
Stand ontwerpbe- groting 2014 incl NvW	1.502.118	1.499.218	1.529.518	1.542.318	1.555.418	1.569.318	1.570.118	1.589.318	1.590.718
Mutaties 1e suppletoire begroting 2014	- 1.424	- 1.424	- 1.424	- 1.424	- 1.424	- 1.424	- 1.424	- 1.424	- 1.424
Stand 1e suppletoire begroting 2014	1.500.694	1.497.794	1.528.094	1.540.894	1.553.994	1.567.894	1.568.694	1.587.894	1.589.294
Nieuwe mutaties Opdracht Voorzien in nieuw materieel	93.083	93.283	101.683	110.133	110.333	110.483	110.583	110.833	110.833
Benutten risicovoor- ziening									
Doorwerking verkoop- opbrengsten									
AWBZ kosten MODS									
Participatiewet									
Veteranenwet en schadeloosstelling	- 2.100	- 2.100	- 2.100	- 2.100	- 2.100	- 2.100	- 2.100	- 2.100	- 2.100
Bureau Reservisten	- 500	- 500	- 500	- 500	- 500	- 500	- 500	- 500	- 500
Bijstellen Materiële exploitatie	- 27.100	- 26.900	- 26.900	- 26.900	- 26.900	- 26.900	- 26.900	- 26.900	- 26.900
Bijstellen formatie	- 500	- 500	- 500	- 500	- 500	- 500	- 500	- 500	- 500
Oplossing restantpro- blematiek									
Transitiekosten sourcing									
Prijsbijstelling tranche 2013 + 2014	57.200	57.200	57.300	57.350	57.550	57.700	57.800	58.050	58.050
Herschikking tussen defensieonderdelen	233	233	233	233	233	233	233	233	233
Interne herschikking									
Risicovoorziening ICT projecten									
Begrotingsoverleg: Helikopters	6.000	100	53.100	55.100	57.100	6.100	6.100	6.100	6.100
Begrotingsoverleg: Bushmasters	500	500	500	500	500	500	500	500	500
Begrotingsoverleg: Tactische UAV korte afstand	4.500	4.500	4.500	4.500	4.500	4.500	4.500	4.500	4.500
Begrotingsoverleg: Inzet voorraden	55.500	39.500	800	800	800	800	800	800	800
Begrotingsoverleg: Joint ISR	1.000	1.000	1.000	1.000	1.000	1.000	1.000	1.000	1.000

	2020	2021	2022	2023	2024	2025	2026	2027	2028
Begrotingsoverleg: Delta maatregelen	- 1.650	20.250	14.250	20.650	18.650	69.650	69.650	69.650	69.650
Begrotingsoverleg: Nieuwe generatie individuele CBRN									
Opdracht Voorzien in infrastructuur	5.800	5.700	5.600	5.500	5.400	5.300	5.200	5.100	5.000
Interne herschikking Doorwerking verkoop- opbrengsten									
Leenconstructie Schiphol	5.800	5.700	5.600	5.500	5.400	5.300	5.200	5.100	5.000
Herschikking vastgoed Doorwerking overige ontvangsten (NCIA)									
Begrotingsoverleg: Joint ISR									
Begrotingsoverleg: Versterken I&V capaciteit (basis op orde)									
Opdracht Voorzien in ICT	8.758	8.758	8.758	8.758	8.758	8.758	8.758	8.758	8.758
Herschikking tussen defensieonderdelen	- 1.542	- 1.542	- 1.542	- 1.542	- 1.542	- 1.542	- 1.542	- 1.542	- 1.542
Prijsbijstelling tranche 2014	400	400	400	400	400	400	400	400	400
Risicovoorziening ICT projecten									
Begrotingsoverleg: Cyber wapens	9.000	9.000	9.000	9.000	9.000	9.000	9.000	9.000	9.000
Begrotingsoverleg: Versterken I&V capaciteit (basis op orde)	400	400	400	400	400	400	400	400	400
Begrotingsoverleg: Versterken Command & Control	500	500	500	500	500	500	500	500	500
Stand ontwerpbe- grotting 2015	1.608.335	1.605.535	1.644.135	1.665.285	1.678.485	1.692.435	1.693.235	1.712.585	1.713.885

Risicovoorziening ICT projecten

Voor de mogelijke risico's in de lopende ICT projecten is een risicovoorziening opgenomen.

Doorwerking verkoopopbrengsten

De verkoopopbrengsten laten door een aantal recente ontwikkelingen een positief resultaat zien ten opzichte van de conservatief geraamde opbrengsten. Deze ontvangsten verhogen het kader van investeringen. In deze ramingen zijn onder meer de Zr. Ms. Amsterdam en CV-90 als zekere (100%) opbrengst geraamd gezien de status van de contractonderhandelingen.

Leenconstructie Schiphol

Het budget voor de leenconstructie Schiphol wordt vanuit exploitatie overgeheveld naar investeringen infrastructuur, om hiermee uniformiteit te krijgen met de andere leenconstructies binnen de infrastructuur.

Herschikking vastgoed

Vanuit investeringen infrastructuur is budget overgeheveld naar de exploitatie van de infrastructuur om de problematiek van het budgettekort voor de instandhouding van het vastgoed op te lossen.

Doorwerking ontvangsten NCIA

De doorwerking van ontvangsten op de uitgaven heeft betrekking op de bijgestelde ontvangsten door de bijdrage van de gemeente Den Haag voor de uitbreiding van het *NATO Communications and Information Agency* (NCIA).

Artikel 7 Ondersteuning krijgsmacht door Defensie Materieel Organisatie (bedragen x € 1.000)							
	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Stand ontwerpbegroting 2014 incl NvW	853.972	815.316	758.354	765.851	758.542	755.258	741.046
Mutaties 1e suppletoire begroting 2014		- 20.438	- 588	- 588	- 588	- 588	- 588
Stand 1e suppletoire begroting 2014	853.972	794.878	757.766	765.263	757.954	754.670	740.458
Nieuwe mutaties							
Reguliere formatiewijzigingen			- 700	2.700	2.900	2.800	2.900
Prijsbijstelling tranche 2013 en 2014			22.247	21.961	21.489	21.650	20.494
Loonbijstelling tranche 2013			830	802	799	782	782
Budgetontvlechting ontslagbescherming (UKW-4)			1.600				
Herschikking tussen defensieonderdelen			- 16.231	- 21.267	- 23.408	- 21.368	- 25.156
Bijstellen Materiële exploitatie			- 23.280	- 22.520	- 21.313	- 23.936	- 20.263
Begrotingsoverleg: Helikopters			110	225	225	1.839	1.839
Begrotingsoverleg: Versterken kennisbasis				43	85	85	85
Begrotingsoverleg: Joint ISR				85	85	85	85
Begrotingsoverleg: Versterken I&V capaciteit (basis op orde)			58	100	100	100	100
Stand ontwerpbegroting 2015	853.972	794.878	742.400	747.392	738.916	736.707	721.324

Bijstellen materiële exploitatie

Dit betreft de herschikking van de instandhoudingsbudgetten van de KDC-10 en de C-130 van de DMO naar het CLSK.

Artikel 8 Ondersteuning krijgsmacht door Commando DienstenCentra (bedragen x € 1.000)							
	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Stand ontwerpbegroting 2014 incl NvW	1.040.029	972.277	959.668	943.595	938.580	924.526	916.345
Mutaties 1e suppletoire begroting 2014		97.614	95	925	1.695	1.695	1.695
Stand 1e suppletoire begroting 2014	1.040.029	1.069.891	959.763	944.520	940.275	926.221	918.040
Reguliere formatiewijzigingen			- 4.300	4.600	1.800	400	- 3.200
Prijsbijstelling tranche 2013 + 2014			20.220	19.039	18.781	18.489	18.348
Loonbijstelling tranche 2013			1.837	1.800	1.788	1.788	1.788
Budgetontvlechting ontslagbescherming (UKW-4)			1.800				
Herschikking tussen defensieonderdelen			29.930	20.901	16.375	13.098	12.424
Leenconstructie Schiphol			- 6.300	- 6.200	- 6.100	- 6.000	- 5.900
Transitiekosten sourcing			11.900	3.200	3.200	3.200	2.000
Herschikking vastgoed			10.000				
Ontvlechting wervingsbudgetten			16.700	16.700	16.700	16.700	16.700
Veteranenwet en schadeloosstelling			6.100	7.300	8.800	7.200	4.800
Correctie defensiebegroting i.v.m. nog te ontvangen bijdrage BIV			- 10.000	- 10.000	- 10.000	- 10.000	- 10.000
Begrotingsoverleg: Helikopters						534	534
Begrotingsoverleg: Versterken kennisbasis				63	125	125	125
Begrotingsoverleg: Joint ISR				75	75	75	75
Stand ontwerpbegroting 2015	1.040.029	1.069.891	1.037.650	1.001.998	991.819	971.830	955.734

Leenconstructie Schiphol

Het budget voor de leenconstructie Schiphol wordt vanuit exploitatie overgeheveld naar investeringen infrastructuur, om hiermee uniformiteit te krijgen met de andere leenconstructies binnen de infrastructuur.

Transitiekosten sourcing

Dit betreft de verwachte transitiekosten voor de uitbesteding van de cateringdiensten (UCD) en kosten van de projectorganisatie, die de omschakeling zal begeleiden voor het Defensie-brede bewakings en beveiligingssysteem (DBBS).

Herschikking vastgoed

Vanuit investeringen infrastructuur is budget overgeheveld naar de exploitatie van de infrastructuur om de problematiek van het budgettekort voor de instandhouding van het vastgoed op te lossen.

Artikel 9 Algemeen (bedragen x € 1.000)							
	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Stand ontwerpbegroting 2014 incl NvW	100.566	113.716	102.147	98.434	93.561	94.188	94.176
Mutaties 1e suppletoire begroting 2014		876					
Stand 1e suppletoire begroting 2014	100.566	114.592	102.147	98.434	93.561	94.188	94.176
Prijsbijstelling tranche 2013 + 2014			4.117	3.817	3.649	3.715	3.634
Herschikking tussen defensieonderdelen			- 7.504	- 6.404	- 1.804	- 1.649	- 1.843
Bijstellen Materiële exploitatie			500	500	500	500	500
Veteranenwet en schadeloosstelling			500	500	500	500	500
EU voorzitterschap			2.200	2.500			
Bureau reservisten			500	500	500	500	500
Stand ontwerpbegroting 2015	100.566	114.592	102.460	99.847	96.906	97.754	97.467

Bureau reservisten

In de Defensiestaf is een bureau reservisten opgenomen. Dit bureau bestaat voornamelijk uit reservisten en heeft totaal een sterkte van ongeveer vijf vte'n.

EU Voorzitterschap

Van 1 januari tot en met 30 juni 2016 zal Nederland voor de twaalfde keer het voorzitterschap bekleden van de Raad van de Europese Unie. Tijdens het voorzitterschap worden diverse activiteiten georganiseerd, uiteenlopend van ministeriële vergaderingen tot ambtelijke overleggen en seminars. De kosten voor projectvoering en activiteiten ten behoeve van het EU Voorzitterschap worden gefinancierd vanuit het artikel 12 Nominaal en onvoorzien.

Niet-beleidsartikel 10 centraal apparaat (bedragen x € 1.000)							
	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Stand ontwerpbegroting 2014 incl NvW	1.658.703	1.698.315	1.603.521	1.546.784	1.536.465	1.545.999	1.460.319
Mutaties 1e suppletoire begroting 2014		- 95.721	23.514	- 11.443	- 11.459	- 11.457	- 11.462
Stand 1e suppletoire begroting 2014	1.658.703	1.602.594	1.627.035	1.535.341	1.525.006	1.534.542	1.448.857
Nieuwe mutaties							
Reguliere formatiewijzigingen			- 400	2.100	2.000	1.700	2.500
Prijsbijstelling tranche 2013			468	398	359	365	357
Loonbijstelling tranche 2013			6.825	6.439	6.221	6.039	5.585
Herschikking tussen defensieonderdelen			- 15.274	- 7.331	- 5.539	- 2.479	- 1.919
Ontvlechting ontslagbescherming			- 28.000				
Veteranenwet en schadeloosstelling			4.000	4.000	4.000	4.000	4.000
Participatiewet			1.200				
AWBZ kosten			2.500				
Begrotingsoverleg: Versterken kennisbasis				327	653	653	653
Begrotingsoverleg: Versterken I&V capaciteit (basis op orde)			1.417	2.600	2.600	2.600	2.600
Stand ontwerpbegroting 2015	1.658.703	1.602.594	1.599.771	1.543.874	1.535.300	1.547.420	1.462.633

Niet-beleidsartikel 12 Nominaal en onvoorzien (bedragen x € 1.000)							
	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Stand ontwerpbegroting 2014 incl NvW	0	46.727	- 7.175	32.383	38.391	29.918	38.157
Mutaties 1e suppletoire begroting 2014		18.860	110.655	109.787	109.857	108.932	109.383
Stand 1e suppletoire begroting 2014	0	65.587	103.480	142.170	148.248	138.850	147.540
Nieuwe mutaties							
EU voorzitterschap			- 2.200	- 2.500			
Prijsbijstelling tranche 2013			- 47.001	- 79.000	- 78.999	- 79.001	- 79.000
Prijsbijstelling tranche 2014			- 47.000	- 47.000	- 47.000	- 47.000	- 47.000
Loonbijstelling tranche 2013			- 15.092	- 14.518	- 14.260	- 14.055	- 13.600
Benutten risicovoorziening			- 8.600	- 3.200	- 3.200	- 3.200	- 2.000
Herschikking tussen defensieonderdelen			- 550		- 2.000	- 2.000	- 2.000
Oplossing restantproblematiek					- 6.700		- 7.800
Veteranenwet en schadeloosstelling			- 7.200	- 7.200	- 7.200	- 7.200	- 7.200
Inzet VPD's			- 8.000	- 8.000	- 8.000	- 8.000	- 8.000
Correctie begroting door toevoeging BIV			59.500	59.500	59.500	59.500	59.500
Stand ontwerpbegroting 2015	0	65.587	27.337	40.252	40.389	37.894	40.440

Benutten risicovoorziening reorganisatie gerelateerde tegenvallers

Ten behoeve de transitiekosten voor de projecten Uitbesteding Catering-diensten Defensie en het Defensie Bewaking- en Beveiligingssysteem (DBBS) wordt de risicoreservering aangewend. In 2015 is deze echter niet

volledig dekkend. Het restant van de behoefte wordt opgenomen in de restproblematiek formatie.

4.2. Financieel overzicht Wapensystemen

De financiële onderbouwing van de nota *In het belang van Nederland* (Kamerstuk 33 763, nr. 1) was mede gebaseerd op de wapensysteemsjablonen. Deze bevatten de investeringen, de relevante exploitatie en de ontvangsten van de wapensystemen. Met de brief *Inzicht in kosten en uitgaven van wapensystemen en plan van aanpak daarvoor* (Kamerstuk 33 763, nr. 27) is gemeld hoe Defensie zijn financiële duurzaamheid op langere termijn structureel zal verankeren in de bedrijfsvoering. Daarbij is toegezegd dat bij de ontwerpbegroting 2015 het geactualiseerde inzicht in wapensystemen wordt geboden met daarbij ook een aansluiting op de bestaande begrotingsindeling. Met deze bijlage wordt deze toezegging nagekomen.

Totstandkoming financiële gegevens

De sjablonen worden gebruikt om vast te stellen of de financiële onderbouwing bij de nota *In het belang van Nederland* nog steeds een consistent beeld blijft geven. Evenals vorig jaar zijn zij nog grotendeels handmatig en via een tijdrovend en complex proces tot stand gekomen en vergen zij bewerkingen van brondata, waarbij er schattingen en toerekeningsregels zijn gebruikt. De begroting van Defensie is ingedeeld naar de defensieonderdelen. De uitgaven per defensieonderdeel zijn daardoor gemakkelijk uit de begroting te halen, maar de totale uitgaven en ontvangsten van wapensystemen (investeringen, exploitatie en afstoting) zijn juist lastig in de begroting te vinden. De financiële systemen en ramingsmethodieken van Defensie zijn hier nog niet op ingericht. De aanpassing van de financiële systemen en ramingsmethodieken is een ingrijpend proces dat een niet-aflatende inspanning vergt en naar verwachting pas in 2017 zal kunnen worden voltooid. Deze sjablonen zijn dan ook een tussenstap.

Geactualiseerd financieel overzicht wapensystemen (sjablonen)

Bij de nota *In het belang van Nederland* is in bijlage B de eerste aanzet gegeven van inzicht in wapensystemen. Dit financiële overzicht is in onderstaande tabel 1 geactualiseerd. Doordat de gehanteerde systematiek dezelfde is als vorig jaar bij de nota *In het belang van Nederland*, is het mogelijk een vergelijking te maken.

Uit een vergelijking blijkt dat het totale financiële volume van de wapensystemen binnen de begroting is toegenomen ten opzichte van vorig jaar. Dit wordt voornamelijk veroorzaakt door:

- de verwerking van de nota van wijziging op de ingediende ontwerpbegroting 2014 (Kamerstuk 33 750-X, nr. 7);
- de toekenning van de prijsbijstelling.

Deze mutaties zijn verwerkt in de beleidsartikelen en vinden hun weg naar de sjablonen via het hierboven beschreven complexe, handmatige proces. Zoals gebruikelijk ontvangt u op Prinsjesdag tevens het Materieelprojectenoverzicht (MPO). Hierin wordt per project meer gedetailleerde informatie gegeven dan in de begroting.

Door de onzekerheid in de planning op de lange termijn is de betekenis van kasritmeverschillen in verder weg liggende jaren gering. Zeker bij de laatste tien jaren dient er dan ook rekening te worden gehouden met een grotere planonzekerheid. In de sjablonen zoals gebruikt voor de nota *In het belang van Nederland* was nog sprake van correctieregels om de ramingen voor de Materiële exploitatie binnen budget te brengen (de zogenaamde ambitiedelta). Deze ambitiedelta was het gevolg van het feit

dat destijds nog geen exploitatieramingen beschikbaar waren die rekening hielden met de verlaagde ambitie van de nota. Inmiddels zijn – zoals destijds ook aangekondigd – nieuwe exploitatieramingen beschikbaar, waarin de verlaagde ambitie uit de nota IHBVN wel is verwerkt. Daardoor is het in de huidige versie van de sjablonen niet langer noodzakelijk om correctieregels bij de Materiële exploitatie toe te passen. De ambitiedelta is daarmee opgelost.

Aansluitingstabel sjablonen met begroting

Tabel 2 geeft de aansluiting weer van de sjablonen met de beleidsartikelen in de begroting. Dit is een doorontwikkeling van de tabel die in de nota *In het belang van Nederland* was opgenomen om de financiële inpasbaarheid van de maatregelen inzichtelijk maken. Vergelijking van beide tabellen met de financiële onderbouwing bij de nota *In het belang van Nederland* laat zien dat er ook na verwerking van de mutaties in de Ontwerpbegroting 2015, nog steeds sprake is van inpasbaarheid van de wapensystemen in de begroting. Van belang is tevens dat de verhoudingen tussen de opgenomen uitgavencategorieën Defensiebreed, Organieke eenheden en Wapensystemen ten opzichte van de nota *In het belang van Nederland* een consistent beeld geven. Er is dus geen sprake van verdringingseffecten tussen de verschillende uitgavencategorieën. Evenwicht tussen ambitie, capaciteiten en middelen blijft gehandhaafd. Dit is van groot belang voor de gereedheid en inzet van de krijgsmacht. «Evenwicht» is in het kader van financiële duurzaamheid een belangrijk begrip geworden. Dit kan het beeld oproepen van een stabiele, statische situatie, die zich niet goed verdraagt met de (dagelijks) veranderende, dynamische werkelijkheid waarin Defensie opereert. Bij een gelijkblijvend budget zal er dan echter sprake zijn van het zoeken naar een nieuw evenwicht. Het is daarom noodzakelijk om voortdurend nieuwe situaties en de daarbij behorende problematiek te analyseren en op te lossen. Het plan van aanpak voor financiële duurzaamheid helpt daarbij.

Tabel 1 Overzicht Wapensystemen en overige kostensoorten

FINANCIEEL OVERZICHT 2014 BIJ ONTWERPBEGROTING 2015		2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029
TOTAAL BEGROTING NAAR BELEIDSARTIKELEN		8.733	8.472	8.156	8.067	7.702	7.887	8.000	7.997	7.961	7.922	7.891	7.880	7.842	7.848	7.829	7.829	7.829	7.829	7.829	7.829	7.821
INZET		360	320	188	191	177	248	304	258	258	258	258	258	258	258	258	258	258	258	258	258	258
DEFENSIEBREEDE		100	110	97	86	101	115	102	100	97	98	97	97	97	97	97	97	97	97	97	97	97
Algemeen		1.386	1.445	1.521	1.743	1.859	1.603	1.600	1.544	1.535	1.547	1.463	1.445	1.443	1.406	1.375	1.361	1.346	1.344	1.323	1.321	1.316
Centraal apparaat		0	0	0	0	0	0	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5
Geheime uitgaven		0	0	0	0	0	66	27	40	40	38	40	38	40	45	58	54	57	59	61	61	60
Nominaal en onvoorzien		441	417	403	425	400	380	359	340	337	335	332	314	314	314	315	315	315	315	315	315	315
Exploitatie huisvesting en infrastructuur		295	324	326	281	223	208	196	190	189	189	189	189	189	189	189	189	189	189	189	189	189
Exploitatie ICT		647	593	659	642	581	659	645	630	623	603	593	618	618	617	617	617	617	617	617	617	617
Niet toerekenbare apparaatkosten ondersteunende diensten		507	486	461	436	259	423	444	421	358	297	261	225	219	211	197	182	238	237	234	234	218
CDC/DOMO		3.378	3.378	3.473	3.618	3.228	3.468	3.379	3.270	3.185	3.113	2.981	2.971	2.930	2.898	2.849	2.823	2.864	2.864	2.842	2.824	2.817
Investeringen overig (niet gespecificeerd naar wapensystemen)		1.760	1.780	1.659	1.549	1.547	1.610	1.532	1.451	1.447	1.439	1.431	1.439	1.446	1.452	1.456	1.476	1.476	1.476	1.476	1.475	1.475
subtotaal 2 (Defensiebrede uitgaven)		0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
ORGANIEKE EENHEDEN		649	600	547	522	468	268	300	299	302	313	243	247	236	225	205	222	221	220	220	237	228
Formatie organieke eenheden		154	161	94	80	57	49	39	31	28	32	30	30	30	30	30	30	30	30	30	30	30
Formatie operationeel commando indirect		2.531	2.487	2.292	2.154	2.112	1.970	1.924	1.842	1.841	1.843	1.764	1.775	1.770	1.764	1.748	1.786	1.785	1.784	1.784	1.800	1.791
Gereedstelling en overige exploitatie operationeel commando indirect		100	73	98	92	159	125	117	114	132	146	126	108	99	88	80	80	80	80	80	80	355
Dienstverlening CDC indirect		36	42	59	40	56	62	45	44	39	37	37	37	37	37	52	183	320	328	37	37	37
subtotaal 3 (Organieke eenheden)		154	161	94	80	57	49	39	31	28	32	30	30	30	30	30	30	30	30	30	30	30
WAPENSISTEMEN		33	37	34	35	32	52	35	43	42	37	35	35	35	35	35	35	35	35	35	49	101
Wapensysteem 1 – Luchtverdedigings- en commandofregatten		16	51	124	105	76	120	50	20	17	23	18	18	18	18	18	18	18	18	18	18	18
Wapensysteem 2 – Multipurpose fregatten		53	49	60	65	63	88	93	81	76	60	79	79	73	53	553	553	553	553	553	553	53
Wapensysteem 3 – Patrouilleschepen		49	50	47	38	42	32	32	31	31	31	31	31	55	90	98	93	93	93	93	86	83
Wapensysteem 4 – Landing Platform Docks		278	216	121	46	80	62	47	57	59	55	56	40	40	40	40	40	40	40	40	40	40
Wapensysteem 5 – Joint Support Ship		98	91	125	165	122	204	222	209	139	97	99	99	99	99	99	99	99	99	99	87	87
Wapensysteem 6 – Onderzeeboten		76	56	54	72	65	71	60	48	75	68	83	67	58	71	79	99	49	49	49	49	49
Wapensysteem 7 – Mijnenbestrijdingsvaartuigen		38	42	40	38	38	38	37	38	38	38	38	38	38	38	103	123	148	131	38	38	38
Wapensysteem 8 – CV9035NLT Infanteriegevechtsvoertuigen		28	32	19	20	14	54	26	20	24	39	36	15	25	27	15	15	15	15	15	15	15
Wapensysteem 9 – Pantserwielvoertuigen		124	44	41	31	25	34	31	125	94	92	65	57	52	51	33	33	33	33	33	33	33
Wapensysteem 10 – Grondgebonden Luchtverdediging		11	5	6	5	9	8	17	11	17	12	9	9	9	24	14	14	14	14	9	9	9
Wapensysteem 11 – WisselLaadSystemen en TrakkerOpleggerCombinaties		133	125	123	123	128	130	140	124	123	123	124	124	124	124	124	124	124	124	124	124	124
Wapensysteem 12 – Ondersteunende tanks		270	259	266	240	258	287	326	300	244	218	210	174	121	81	40	0	10	36	4	0	0
Wapensysteem 13 – Artillerie		52	131	157	71	101	81	51	88	323	608	896	919	844	651	399	303	301	256	256	256	256
Wapensysteem 14 – Unmanned Aerial Vehicles		45	49	57	53	52	50	46	45	43	58	66	66	146	146	196	168	46	46	46	46	46
Wapensysteem 15 – Mercedes Benz Terreinvuurtuigen		25	41	31	38	27	37	27	25	21	23	24	24	24	24	24	24	24	24	24	24	24
Wapensysteem 16 – Jachtvliegtuigen F-16		68	57	56	124	92	79	96	125	208	133	111	177	202	186	120	122	71	71	71	71	71
Wapensysteem 16A – Jachtvliegtuigen F-16		26	29	21	19	30	24	41	27	17	15	14	14	14	7	0	0	0	0	0	0	0
Wapensysteem 16B – Vervanging jachtvliegtuigen F-16 (F-35)		179	118	109	136	124	88	119	128	122	86	64	68	68	58	58	58	58	58	58	58	58
Wapensysteem 17 – Tankvliegtuigen KC-10		48	61	56	39	53	55	58	74	61	44	45	50	60	63	63	78	45	45	45	45	45
Wapensysteem 18 – Transporthelikopters C-130		51	33	25	24	47	74	77	88	119	89	84	41	41	41	41	41	41	41	41	41	41
Wapensysteem 19 – Gevechtshelikopters AH-64 Apache																						
Wapensysteem 20 – Transporthelikopters CH-47 Chinook																						
Wapensysteem 21 – Transporthelikopters AS-532 Cougar																						
Wapensysteem 22 – Maritieme helikopters NH-90																						
Wapensysteem 23 – Klein Kaliber Wapens																						
Wapensysteem 24 – Rieding en Persoonlijke Uitrusting																						

FINANCIEEL OVERZICHT 2014 BIJ ONTWERPBEGROTING 2015	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029
Wapensysteem 25 – Militaire Satelliet Communicatie	28	16	13	32	24	37	41	28	16	14	9	9	9	14	14	14	14	14	14	14	14
Wapensysteem 26 – TITAAAN commandovoeringssysteem	30	22	20	19	17	27	29	41	22	23	25	18	18	18	18	18	18	18	18	18	18
Wapensysteem 27 – Mobile Combat Training Centre	15	6	8	6	6	5	5	5	5	5	5	5	5	5	15	50	50	5	5	5	5
Wapensysteem 28 -																					
overige wapensystemen	333	319	265	288	311	506	647	671	634	576	563	456	480	562	399	245	234	287	195	195	195
Vrije ruimte / spanning ¹	0	0	0	0	0	-375	-301	-167	-168	-144	-142	1	-12	-17	3	32	288	328	577	1.031	1.107
subtotaal 4 (wapensystemen)	2.464	2.266	2.203	2.103	2.186	2.211	2.394	2.627	2.678	2.708	2.889	2.877	2.884	2.928	2.975	2.964	2.923	2.924	2.946	2.948	2.955
TOTAAL BEGROTING NAAR WAPENSISTEMEN	8.733	8.472	8.156	8.067	7.702	7.887	8.000	7.997	7.961	7.922	7.891	7.880	7.842	7.848	7.829	7.829	7.829	7.829	7.829	7.829	7.821

¹ Een negatief bedrag betekent spanning. Een positief bedrag betekent dat er sprake is van vrije ruimte.

Tabel 2 Aansluitingstabel met beleidsartikel in de begroting.

Begrotingsoverzicht conform nota	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029
TOTAAL BEGROTING	7.702	7.887	8.000	7.997	7.961	7.922	7.891	7.880	7.842	7.848	7.829	7.829	7.829	7.829	7.829	7.829	7.821
INZET volgens financieel overzicht	177	248	304	258	258	258	258	258	258	258	258	258	258	258	258	258	258
INZET naar begrotingsartikel	177	248	304	258	258	258	258	258	258	258	258	258	258	258	258	258	258
waarvan beleidsartikel 1 – Inzet	177	248	304	258	258	258	258	258	258	258	258	258	258	258	258	258	258
DEFENSIEBREEDE volgens financieel overzicht	3.228	3.468	3.379	3.270	3.185	3.113	2.961	2.971	2.930	2.898	2.849	2.842	2.864	2.864	2.842	2.824	2.817
DEFENSIEBREEDE naar begrotingsartikel	3.228	3.468	3.379	3.270	3.185	3.113	2.961	2.971	2.930	2.898	2.849	2.842	2.864	2.864	2.842	2.824	2.817
waarvan beleidsartikel 2 – taakuitvoering zeesrijdkrachten	7	7	7	6	6	6	6	6	6	6	6	6	6	6	6	6	6
waarvan beleidsartikel 6 – Investeringen	259	423	444	421	368	297	261	225	219	211	197	182	238	237	234	234	218
waarvan beleidsartikel 7 – Defensie Materieel Organisatie	254	262	247	244	242	239	242	245	245	245	247	247	247	247	247	247	247
waarvan beleidsartikel 8 – Commando Diensten/Centra	943	978	946	910	900	881	865	869	869	869	867	867	867	867	868	867	868
waarvan niet-beleidsartikel 9 – Algemeen	101	115	102	100	97	98	97	97	97	97	97	97	97	97	97	97	97
waarvan niet-beleidsartikel 10 – Centraal Apparaat	1.659	1.603	1.600	1.544	1.535	1.547	1.463	1.445	1.443	1.406	1.375	1.361	1.346	1.344	1.323	1.321	1.316
waarvan niet-beleidsartikel 11 – Geheime uitgaven	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5
waarvan niet-beleidsartikel 12 – Nominaal en Onvoorzien	0	66	27	40	40	38	40	78	45	58	54	57	57	59	61	46	60
ORGANIEKE EENHEDEN volgens financieel overzicht	2.112	1.970	1.924	1.842	1.841	1.843	1.764	1.775	1.770	1.764	1.748	1.786	1.785	1.784	1.784	1.800	1.791
ORGANIEKE EENHEDEN naar begrotingsartikel	2.112	1.970	1.924	1.842	1.841	1.843	1.764	1.775	1.770	1.764	1.748	1.786	1.785	1.784	1.784	1.800	1.791
waarvan beleidsartikel 2 – taakuitvoering zeesrijdkrachten	429	438	421	398	398	391	389	390	390	390	390	390	389	390	390	389	390
waarvan beleidsartikel 3 – taakuitvoering landstrijdkrachten	819	785	773	742	742	744	738	733	735	733	735	735	735	733	734	749	740
waarvan beleidsartikel 4 – taakuitvoering luchtsrijdkrachten	233	233	239	232	236	243	198	196	187	182	162	162	192	192	190	191	191
waarvan beleidsartikel 5 – taakuitvoering marechaussee	325	325	308	298	297	295	295	295	295	295	295	295	295	295	295	295	295
waarvan beleidsartikel 7 – Defensie Materieel Organisatie	209	97	90	81	75	79	54	73	75	76	78	89	87	87	87	87	87
waarvan beleidsartikel 8 – Commando Diensten/Centra	97	92	92	92	92	91	91	88	88	88	88	88	88	88	88	88	88
WAPENSISTEMEN volgens financieel overzicht	2.186	2.211	2.394	2.627	2.678	2.708	2.889	2.877	2.884	2.928	2.975	2.964	2.923	2.924	2.946	2.948	2.955
WAPENSISTEMEN naar begrotingsartikel	2.186	2.211	2.394	2.627	2.678	2.708	2.889	2.877	2.884	2.928	2.975	2.964	2.923	2.924	2.946	2.948	2.955
waarvan beleidsartikel 2 – taakuitvoering zeesrijdkrachten	276	277	268	266	266	266	268	268	268	268	268	268	268	268	268	268	268
waarvan beleidsartikel 3 – taakuitvoering landstrijdkrachten	336	379	348	354	351	351	359	359	359	359	359	359	359	359	359	359	359
waarvan beleidsartikel 4 – taakuitvoering luchtsrijdkrachten	419	416	405	404	391	388	430	437	443	443	458	428	428	428	428	428	428
waarvan beleidsartikel 5 – taakuitvoering marechaussee	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3
waarvan beleidsartikel 6 – Investeringen	761	1.075	1.266	1.337	1.414	1.425	1.545	1.382	1.398	1.450	1.465	1.465	1.166	1.127	901	449	380
waarvan beleidsartikel 6 – Investeringen (spanning) ¹	0	-375	-301	-167	-168	-144	-142	1	-12	-17	3	32	288	328	577	1.031	1.107
waarvan beleidsartikel 7 – Defensie Materieel Organisatie	391	436	406	423	421	419	426	426	424	422	419	408	409	409	409	409	409

¹ Een negatief bedrag betekent spanning. Een positief bedrag betekent dat er sprake is van vrije ruimte.

4.3. Overzicht Budget Internationale Veiligheid

Het Budget voor Internationale Veiligheid (BIV) wordt vanaf 2015 structureel overgeheveld naar de begroting van Defensie. Het totale budget van € 293,5 miljoen voor 2015 en € 250 miljoen voor 2016 en verdere jaren wordt in eerste instantie aangehouden op beleidsartikel 1 Inzet. Binnen het kabinet is afgesproken dat een bedrag van € 60 miljoen beschikbaar blijft voor BZ en BH&OS op de terreinen veiligheidssectorhervormingen, bescherming van civiel personeel in fragiele staten, vredesen capaciteitsopbouw en beveiliging van hoog-risico posten. Voor Defensie blijft er in 2015 € 59,5 miljoen beschikbaar voor onder andere ondersteunende capaciteiten en training ten aanzien van crisisbeheersingsoperaties.

Onderstaand overzicht geeft een indicatief overzicht van de inzet van deze middelen in 2015, gebaseerd op een extrapolatie van de afspraken gemaakt voor 2014.

Jaarlijks wordt besloten over de inzet van middelen en deze besluitvorming wordt interdepartementaal voorbereid en uitgevoerd. Hiermee is het geïntegreerde karakter van de inzet van diplomatieke, civiele en/of militaire activiteiten uit het BIV geborgd.

(bedragen x € 1.000)	2015
Crisisbeheersingsoperaties (Artikel 1)	173.850
Veiligheidssectorhervormingen en vredesopbouw (Artikel 1)	40.000
Beveiligen van civiel personeel in fragiele staten (Artikel 1)	20.000
Inzet VPD's (Artikel 1)	8.000
Training en capaciteitsopbouw (Artikel 2 & 3)	8.900
Civiel-militaire capaciteiten (Artikel 3)	6.000
Luchttransport (Artikel 4)	22.000
KMar pool (Artikel 5)	4.600
Nazorg (Artikel 8)	10.000
Totaal	293.350

4.4. Overzicht uitgaven veteranen en uitgaven zorg en nazorg

Aan de Kamer is toegezegd dat in de begroting een overzicht wordt opgenomen van de begrote uitgaven in het kader van het veteranenbeleid. De uitgaven zijn verwerkt in het onderstaande overzicht van de verschillende relevante begrotingsartikelen. In onderstaand overzicht zijn alleen posten opgenomen die tot meeruitgaven leiden. Posten die niet tot meeruitgaven leiden, zoals de benodigde inzet van defensiepersoneel, zijn niet opgenomen. Ook de kosten verbonden aan maatregelen ten behoeve van militair personeel dat nog in werkelijke dienst is, zijn opgenomen in verschillende posten van de defensie begroting en niet in dit overzicht. Hetzelfde geldt voor de kosten verbonden aan erkenning en waardering.

Erkenning en waardering begroot op het niet-beleidsartikel 9 Algemeen

Stichting het Veteraneninstituut

De Stichting het Veteraneninstituut is door Defensie belast met de uitvoering van het veteranenbeleid op het gebied van de erkenning van, de waardering voor, dienstverlening aan en toegang tot de zorg voor veteranen. Daarnaast verzorgt de Stichting het Veteraneninstituut de informatievoorziening over de zorg voor veteranen. Ook het Veteranenloket is bij de Stichting het Veteraneninstituut ondergebracht.

Nederlandse Veteranendag

Tot het stimuleren van maatschappelijke erkenning en waardering in het veteranenbeleid behoort de organisatie van de jaarlijkse Nederlandse Veteranendag. Stichting Nederlandse Veteranendag ontvangt jaarlijks een subsidie voor de organisatie van de Nederlandse Veteranendag, een publiciteitscampagne, educatieve projecten en overige activiteiten, zoals het bevorderen van regionale Veteranendagen.

Stichting het Veteranen Platform

De stichting Veteranen Platform (VP) behartigt, als overkoepelend samenwerkingsverband van de Nederlandse veteranenorganisaties, de belangen van veteranen. Het VP is hiermee een belangrijke intermediair en aanspreekpunt op het gebied van veteranen. Het VP voert de regie over de inrichting van een landelijk dekkend en financieel zelfdragend systeem voor nuldelijns ondersteuning en de aansluiting daarvan op de professionele hulpverlening van het LZV. Voor dit project heeft het Nationaal Fonds voor Vrede, Vrijheid en Veteranenzorg (V-fonds) tot 2016 in beginsel € 245.000 per jaar beschikbaar gesteld. Het project omvat onder andere de organisatie, opleiding en kwaliteitsborging van de nuldelijns-ondersteuning binnen veteranenorganisaties en het bevorderen van de samenwerking tussen veteranenorganisaties. Verder besteedt het project aandacht aan het ontwikkelen van een Digitale Sociale Kaart Veteranen waarmee veteranen de nuldelijns-helpers gemakkelijker kunnen vinden.

Erkenning en waardering begroot op diverse beleidsartikelen

Reüniefaciliteiten

Geregistreerde verenigingen voor veteranen, post-actieven en militaire oorlogs- en dienstslachtoffers maken eenmaal per jaar aanspraak op reüniefaciliteiten. De organisatie hiervan ligt in handen van de verenigingen zelf. Daarnaast organiseert elk operationeel commando een eigen Veteranendag die waar mogelijk wordt gecombineerd met de Open Dag van het operationeel commando.

Het bedrag voor deze faciliteiten op de begrotingen van de operationele commando's is als volgt te specificeren:

Operationele commando's	Bedragen
	x € 1.000
Commando Zeestrijdkrachten	294
Commando Landstrijdkrachten	900
Commando Luchtstrijdkrachten	160
Commando Koninklijke Marechaussee	125
Totaal	1.479

Totaaloverzicht van uitgaven voor veteranen erkenning en waardering

Omschrijving	Bedragen
	x € 1.000
Subsidie Nederlandse Veteranendag	2.468
Subsidie Stichting het Veteraneninstituut (exclusief uitgaven voor zorg en nazorg. Kosten zorg en nazorg zijn onderdeel van de kosten van het Veteranenloket)	5.369
Subsidie Stichting Veteranen Platform	165
Ondersteunen veteranenzaken door operationele commando's (zie bovenstaande tabel)	1.479
Totaal	9.481

Zorg en nazorg begroot op het beleidsartikel 8 Ondersteuning krijgsmacht door Commando DienstenCentra en de niet-beleidsartikelen 9 Algemeen en 10 Centraal apparaat

Ook ten aanzien van de uitgaven voor zorg en nazorg is de Kamer toegezegd dat deze in de begroting zichtbaar worden gemaakt.

Sociale zekerheidswetgeving en Kaderwet militaire pensioenen

Deze wetgeving bevat het geheel aan wet- en regelgeving voor veteranen, militaire oorlogs- en dienstsachtoffers, militairen buiten dienst en ex-militairen die niet meer (volledig) kunnen werken of aanvullende voorzieningen nodig hebben vanwege arbeidsongeschiktheid of hun pensioengerechtigde leeftijd. Voor 2015 zijn de uitgaven begroot op € 63,6 miljoen. Tevens is het nabestaandenpensioen onderdeel van deze wetgeving. Voor 2015 zijn de uitgaven begroot op € 25,2 miljoen.

Medio 2014 is de volledige schadevergoedingsregeling voor militaire oorlogs- en dienstsachtoffers vastgesteld. Deze regeling beoogt finale kwijting te bieden voor alle ten gevolge van een dienstongeval of dienstverbandaandoening veroorzaakte schade. Het betreft onder andere de militaire oorlogs- en dienstsachtoffers die op of na 1 juli 2007 zijn ontslagen. Hiermee is het laatste hiaat in de materiële rechtspositie van militaire oorlogs- en dienstsachtoffers gevuld. Gedurende 2015 en 2016 worden zaken met terugwerkende kracht tot 1 juli 2007 afgewikkeld alsmede lopende zaken. De hiermee gemoeide uitgaven zijn voor 2015 begroot op € 6,1 miljoen.

Uitgaven voor ondersteuning van veteranen die eerst onder de AWBZ vielen, worden met ingang van 2015 de verantwoordelijkheid van de gemeenten waarin zij wonen. Vanuit haar wettelijke zorgplicht voor veteranen zal Defensie indien nodig ervoor zorgen dat voorzieningen die niet, of niet meer volledig worden toegekend uit de Wet Maatschappelijke Ondersteuning (WMO), aanvullend vergoed worden via de Voorzieningenregeling militaire oorlogs- en dienstslachtoffers. Met het Ministerie van VWS zijn afspraken gemaakt om eventuele meerkosten voor Defensie te vergoeden. De benodigde ondersteuning blijft daarmee voor de groep veteranen en MOD-ers ongewijzigd op het niveau zoals dat is vastgelegd in de Veteranenwet en de Voorzieningenregeling.

Het Veteranenloket

Sinds 11 juni 2014 is er één loket voor alle Veteranen dat toegang geeft tot de zorg. Het Veteranenloket ondersteunt en begeleidt de veteraan en zijn relaties bij hulp- en zorgvragen en vragen over de veteranenstatus. Het veteranenloket ondersteunt de veteraan en zijn relaties bij re-integratie, revalidatie, maatschappelijke ondersteuning en de aanvraag van een uitkering bij het Algemeen Burgerlijk Pensioenfonds (ABP). Het Veteranenloket betreft een samenwerkingsverband tussen het Veteraneninstituut, het ABP, Stichting de Basis, Defensie, het Landelijk Zorgsysteem Veteranen en het Veteranenplatform. De kosten betreffen de centrale kosten voor het veteranenloket en de totale uitvoeringskosten (inclusief zorgcoördinatoren van het ABP).

Re-integratie

Met de beleidsintensivering op het gebied van re-integratie van veteranen en de re-integratie van hun relaties als bedoeld in de artikelen 4 en 5 van de wet is € 0,75 miljoen respectievelijk € 0,25 miljoen gemoeid. Deze extra inspanningen vallen voornamelijk bij het ABP.

Dag voor het dienstslachtoffer

Sinds 2006 worden dagen voor militaire oorlogs- en dienstslachtoffers georganiseerd. De doelstellingen van deze dagen zijn het bieden van erkenning aan de betrokkenen en hun partners, het bieden van informatie over de pensioenregelingen en voorzieningen en het luisteren naar de behoeften van de doelgroep.

Maatschappelijke ondersteuning voor veteranen

Binnen het Landelijk Zorgsysteem Veteranen verzorgt de Stichting de Basis het maatschappelijk werk voor veteranen die een traumatische ervaring hebben meegemaakt. De kosten van het maatschappelijk werk voor veteranen worden per 1 januari 2011 gedragen door het Ministerie van Defensie. Het begrote bedrag voor 2015 bedraagt € 2,1 miljoen per jaar.

Raad voor civiel-militaire Zorg en Onderzoek (RZO)

In de RZO is deskundigheid verenigd op de gebieden van psychiatrie, psychologie, interne geneeskunde, huisartsgeneeskunde, sociologie en gezondheidsrecht. De RZO adviseert over (de richting van) het wetenschappelijk onderzoek op het gebied van aandoeningen die verband houden met uitzendingen en draagt zorg voor en bewaakt de noodzakelijk convergentie tussen de onderzoeken. Voor 2015 bedragen de begrote uitgaven € 187.000

Inkomensvoorziening in verband met zorg

Voor de inkomensvoorziening bedoeld zoals opgenomen in artikel 7 van de Veteranenwet is een bedrag van € 3,0 miljoen geraamd.

Landelijk Zorgsysteem Veteranen

Defensie heeft een belangrijke verantwoordelijkheid voor veteranen met maatschappelijke of psychische problemen. Hiervoor is het Landelijk Zorgsysteem Veteranen (LZV) ingericht dat bestaat uit militaire en civiele instellingen voor maatschappelijk werk en geestelijke gezondheidszorg. Voor 2015 zijn de uitgaven begroot op € 745.000.

Onderzoeken

Het CDC (beleidsartikel 8) financiert verscheidene onderzoeken. De Wetenschappelijk Onderzoeksgroep van de Militaire Geestelijke gezondheidszorg (MGGZ), verricht onder andere onderzoek onder veteranen en uitgezonden actief dienende militairen naar uitzend-gerelateerde stoornissen, in het bijzonder de Post Traumatische Stress Stoornis (PTSS). Binnen dit onderzoeksprogramma loopt onder andere het grootschalig prospectief onderzoek onder militairen die naar Afghanistan uitgezonden zijn geweest (het PRISMO-onderzoek), dat doorloopt tot 2018. Daarnaast loopt het onderzoek naar slaapstoornissen bij PTSS en het onderzoek BETER naar veranderingen op neurobiologisch gebied bij mensen die behandeld worden voor PTSS. Voor 2015 bedraagt de totale begroting voor dit wetenschappelijk onderzoek vanuit de MGGZ € 0,5 miljoen voor bovengenoemd PTSS onderzoek.

Overige

Verscheidene organisatiedelen houden zich bezig met de zorg en nazorg aan veteranen in werkelijke dienst, post-actieven en Militaire oorlogs- en diensslachtoffers, zoals de gezondheidscentra, het Centraal Militair Hospitaal, de MGGZ, het Dienstencentrum Bedrijfsmaatschappelijk werk, de Geestelijke Verzorging en het Militair Revalidatie Centrum. Omdat de taken van deze organisatiedelen verder gaan dan alleen de zorg en nazorg aan veteranen is een gedetailleerde ontvlechting naar doelgroep van deze uitgaven niet mogelijk. Deze blijft dan ook achterwege.

Totaaloverzicht van uitgaven voor zorg en nazorg voor veteranen

Omschrijving	Bedragen
	x € 1.000
Invaliditeitspensioenen	63.636
Nabestaandenpensioenen	25.235
Volledige Schadevergoedingsregeling voor MOD slachtoffers	6.100
Veteranenloket	4.609
Re-integratie	1.000
Ondersteuning organisatie dag voor de diensslachtoffers	330
Maatschappelijk ondersteuning voor veteranen (subsidie)	2.135
De Raad voor civiele-militaire Zorg en Onderzoek (RZO)	187
Inkomensvoorziening in verband met zorg	3.000
Landelijk Zorgsysteem Veteranen	745
Bijdragen aan onderzoeken MGGZ	500
Totale uitgaven	107.477

4.5. Overzicht Cyber

Het digitale domein is, naast het land, de lucht, de zee en de ruimte, inmiddels het vijfde domein voor militair optreden. Om de inzetbaarheid van de Nederlandse krijgsmacht te waarborgen en haar effectiviteit te verhogen, versterkt Defensie haar digitale weerbaarheid en het vermogen om cyberoperaties uit te voeren.

In 2012 is begonnen met de cyberintensivering op basis van de Defensie Cyber Strategie (Kamerstuk **33 321, nr. 1**). Deze geeft richting, samenhang en focus aan de integrale aanpak voor de ontwikkeling van het militaire vermogen in het digitale domein. De Defensie Cyber Strategie is een brondocument van de Nationale Cyber Security Strategie 2 (Kamerstuk **26 643, nr. 291**) die in oktober 2013 is vastgesteld.

De Defensie Cyber Strategie omvat zes speerpunten:

1. de totstandkoming van een integrale aanpak;
2. de versterking van de digitale weerbaarheid van Defensie («defensief»);
3. de ontwikkeling van het militaire vermogen om cyberoperaties uit te voeren («offensief»);
4. de versterking van de inlichtingenpositie in het digitale domein («inlichtingen»);
5. de versterking van de kennispositie en het innovatieve vermogen van Defensie in het digitale domein, met inbegrip van de werving en het behoud van gekwalificeerd personeel («adaptief en innovatief»);
6. de intensivering van de samenwerking in nationaal en internationaal verband («samenwerking»).

In de nota *In het belang van Nederland* is aangekondigd dat het Defensie Cyber Commando (DCC) versneld zal worden opgericht vanwege het toenemende belang van het digitale domein voor militaire operaties. Het DCC zal al in het najaar van 2014 beginnen met een stafelement, een afdeling operaties, een afdeling technologie en het Defensie Cyber Expertise Centrum (DCEC). Het DCEC is al operationeel sinds 20 mei jl. Het DCC is een *joint* organisatiedeel dat in *single service management* wordt ondergebracht bij het CLAS. Het DCC wordt onder meer verantwoordelijk voor de ontwikkeling van het militaire vermogen om cyberoperaties uit te voeren en is naar verwachting eind 2015 volledig operationeel.

De defensieve maatregelen richten zich op de versterking van de bescherming van netwerken en wapen- en regelsystemen. Het Defensie Computer Emergency Response Team (DefCERT) is inmiddels volledig operationeel. DefCERT maakt deel uit van het Joint IV Commando en monitort en analyseert digitale kwetsbaarheden van defensienetwerken en adviseert en ondersteunt bij cyberincidenten door het aandragen van mogelijke oplossingen. Het DefCERT heeft de samenwerking met het Nationaal Cyber Security Centrum (NCSC) versterkt en afspraken gemaakt voor wederzijdse ondersteuning bij cyberincidenten en calamiteiten. Op internationaal vlak is DefCERT lid van de internationale CERT organisatie (FIRST) en heeft zij een samenwerkingsovereenkomst met het NATO CERT (NCIRC).

De MIVD versterkt in de periode 2012–2015 de cyber inlichtingencapaciteit door de werving van personeel en materiële investeringen ten behoeve van de uitvoering van inlichtingenactiviteiten in het digitale domein, versterking van de digitale weerbaarheid van Defensie en de defensie-industrie en het op operationeel niveau houden van hoogwaardige

rekencapaciteit. Verder intensiveren de MIVD en de AIVD de samenwerking door de oprichting van de *Joint SIGINT Cyber Unit* (JSCU).

De uitvoering van de verschillende speerpunten van de Defensie Cyber Strategie verloopt zoals voorzien en zal voortgaan in 2015. Defensie zal zich richten op het vergaren van kennis en kunde, het verder ontwikkelen van de capaciteiten en het inbedden van cyberaspecten op de verschillende terreinen van militair opereren. Voor een verdere doorontwikkeling van Defensie in het digitale domein zal de Defensie Cyber Strategie worden geactualiseerd.

4.6. Overzicht Subsidies

De subsidies worden verleend aan instellingen die voor Defensie een toegevoegde waarde hebben. Verder zijn de subsidie beschikkingen die Defensie verstrekt alleen bedoeld voor de specifieke subsidieaanvrager en berusten niet op een wettelijk voorschrift anders dan gelegen in de begroting en de regeling defensiesubsidies (http://wetten.overheid.nl/BWBR0013110/geldigheidsdatum_23-07-2014). Defensie publiceert deze beschikkingen niet en kan daarom geen externe publicaties of bronnen weergeven. Bij reguliere verantwoording over beleid wordt de Tweede Kamer geïnformeerd over de effectiviteit van het instrument. De subsidies worden jaarlijks bij Defensie aangevraagd, door Defensie bezien en op risico's beoordeeld. De grootte en eventuele risico's zijn medebepalend voor het controle arrangement, waaronder de subsidie valt. De subsidies worden elke vijf jaar apart geëvalueerd. Tijdens de evaluatie wordt het gezamenlijk belang heroverwogen en afhankelijk van de uitkomst kan worden besloten tot afbouw van de subsidierelatie. Daar waar n.v.t. is opgenomen, is volgend uit een eerder evaluatie moment, besloten de subsidie te stoppen en zal een volgend evaluatiemoment niet meer van toepassing zijn (zie kolom einddatum). Voor de overige subsidies betreft de einddatum, voor zover er geen specifieke andere afspraken bestaan omtrent eindigheid, het jaar van de volgende evaluatie.

Naam Subsidies	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	Laatste evaluatie	Volgende evaluatie	Einddatum
Stichting Homosexualiteit en Krijgsmacht	47	50	10	10	10	10	0	2013	2018	2018
Nederlandse Reservisten Federatie Krijgsmacht	0	42	0	0	0	0	0	2013	n.v.t. ²	2014
Stichting Protestantse Interkerkelijk Thuisfront	15	15	15	15	15	0	0	2012	2017	2017
Stichting Nationaal Katholiek Thuisfront	0	10	10	10	10	0	0	2012	2017	2017
Stichting Nederlandse Veteranendag	2.616	2.467	2.468	2.468	2.468	0	0	2012	2017	2017
Nationaal Comité Herdenking Capitulatie 1945	15	15	15	0	0	0	0	2013	n.v.t. ²	2015
Wageningen	6	6	6	6	6	6	0	2013	2018	2018
Steun oud strijders en ex-militairen Suriname	0	0	0	0	0	0	0	2012	2014	2014
Multicultureel netwerk Defensie	0	0	0	0	0	0	0	2012	2014	2014
Defensie Vrouwenwerk	0	0	0	0	0	0	0	-	2014	2014
Stichting Veteranen Platform	158	165	165	165	165	0	0	2012	2017	2017
Stichting Veteraneninstituut	4.810	5.869	5.869	5.869	5.869	0	0	2012	2017	2017
Hotel de Wereld	54	54	0	0	0	0	0	2013	n.v.t. ²	2014
Stichting Militair-historisch Museum	8.056	4.437	0	0	0	0	0	2012	n.v.t. ³	2014
Stichting Defensie Musea	0	2.594	7.500	7.500	7.500	7.500	7.500	nieuw	2019	2019 ⁴
Stichting Nationale Taptoe	195	173	173	173	173	0	0	2012	2017	2017
Maatschappelijk werk voor veteranen (Stichting de Basis)	2.000	2.535	2.135	2.135	2.135	0	0	2012	2017	2017
Leerstoel GU Amsterdam	74	74	74	74	74	0	0	2012	2017	2017
Stichting Maritiem Kenniscentrum	56	28	28	28	28	0	0	2012	2017	2017
Stichting Gasturbine Onderwijs	10	5	5	5	5	0	0	2012	2017	2017
Phantasy in Blue	19	18	18	18	18	0	0	2012	2017	2017
Stichting Museum der Koninklijke Marechaussee	300	75	0	0	0	0	0	2012	n.v.t. ³	2014
Stichting Historische Vlucht	100	100	100	100	100	0	0	2012	2017	2017
SWOON NLDA	22	22	22	22	22	0	0	nieuw	2017	2017
ASL BISL Foundation	20	40	40	40	40	0	0	nieuw	2017	2017
Wapen- en dienstavereenigingen	27	35	35	35	35	0	0	2012	2017	2017
Koude Oorlogs Veteranen en Oud-Militairen (KVOM)	3	3	3	3	3	0	0	nieuw	2017	2017
stichting Vincent van Gogh	390	390	0	0	0	0	0	nieuw	2015	2014
Subsidies te verstrekken na evaluatie	50	50	944	880	852	12.020	12.002			
Totaal subsidies	18.993	19.272	19.635	19.556	19.528	19.536	19.502			

¹ Voor toekomstige evaluaties wordt onderzocht hoe deze op effectieve wijze kunnen worden ontsloten d.m.v. publicatie;

² Volgend uit eerdere evaluatie is besloten deze subsidies te stoppen;

³ Deze subsidie gaat vanaf 2015 op in de subsidie aan de Stichting Defensie Musea;

⁴ Einddatum betreft eerstvolgend evaluatiemoment. Onderliggende verplichtingen, volgend uit o.a. de publiek-private samenwerking die hierbij van toepassing is, lopen echter door tot 2040 (Kamerstuk 33 864, nr. A1).

4.7. Overzicht Evaluaties

Tot het overige evaluatieonderzoek behoren de toetsingskaderevaluaties naar lopende en voltooide operaties waaraan Nederlandse militairen deelnemen. Op grond van het Toetsingskader 2014 sturen de ministers van Defensie en Buitenlandse Zaken elk jaar op de derde woensdag in mei een tussentijdse evaluatie van lopende operaties naar het parlement. Na beëindiging van de inzet wordt een eindevaluatie opgesteld waarin zowel militaire als politieke aspecten aan de orde komen. Indien dit opportuun is, bijvoorbeeld bij een specifiek verzoek van de Kamer of vanwege de omvang van de Nederlandse bijdrage, wordt de evaluatie afzonderlijk aan het parlement aangeboden. Evaluatie en monitoring van Nederlandse bijdragen aan internationale operaties dienen twee doelen: zij bieden de mogelijkheid tussentijds bij te sturen om de effectiviteit van de inzet verder te vergroten en zij zijn instrumenteel met het oog op de verantwoording van de inzet van Nederlands personeel en materieel in internationale operaties, waarbij sprake is van bijzondere risico's.

Onderwerp	Artikel	Aanvang	Voltooiing
Tussentijdse evaluatie lopende operaties 2014:			
– MINUSMA			
– Atalanta/Ocean Shield			
– Patriot Deployment			
– UNMISS			
– Overige operaties	1 Inzet	2015	2015
Eindevaluatie operaties 2014			
ISAF Air Task Force	1 Inzet	2015	2015

4.8. Toezichtrelaties en ZBO/RWT's

Overzicht Rechtspersonen met een Wettelijke Taak en Zelfstandige Bestuursorganen

Naam Organisatie	RWT	ZBO	Functie	Begrotingsartikel	Begrotingsraming
Stichting Ziektekosten-Verzekering Krijgsmacht (SZVK)	X		De SZVK is namens het Ministerie van Defensie belast met de uitvoering van de ministeriële Regeling Ziektekostenverzekering militairen. De activiteiten van de SZVK richten zich uitsluitend op militairen in actieve dienst: militairen vallen niet onder de werking van de Zorgverzekeringswet (ZVW).	Wordt per Defensieonderdeel (artikel 2, 3, 4, 5, 7, 8 en 10) betaald uit de post salarissen en sociale lasten	€ 96,2 miljoen
Stichting Wetenschappelijk Onderwijs en Onderzoek NLDA (SWOON)	X		In 2011 is de stichting Wetenschappelijk Onderwijs en Onderzoek NLDA (SWOON) opgericht. De stichting verzorgt als onderdeel van de officiersopleiding van officieren in de Nederlandse krijgsmacht de wetenschappelijke bachelor en master programma's, in overeenstemming met de eisen van de Wet op het hoger onderwijs en wetenschappelijk onderzoek. Verder verleent de stichting graden die behoren bij wetenschappelijk onderwijs, laat opleidingen accrediteren en geaccrediteerd houden en verzorgt het wetenschappelijk onderzoek ter ondersteuning van de wetenschappelijke opleidingen. Defensie ondersteunt de stichting met een jaarlijkse subsidie (zie 4.6 Subsidies). Tevens stelt Defensie «om niet» middelen ter beschikking. Deze middelen bestaan uit uitgaven voor salarissen en sociale lasten, IV/ICT, huisvesting en overige ondersteuning. De middelen zijn begroot in artikel 8.	8 Ondersteuning krijgsmacht door Commando Dienstcentra	€ 14,2 miljoen

4.9. Moties en toezeggingen

Door de Staten-Generaal aanvaarde moties		
Omschrijving van de motie	Vindplaats	Stand van zaken
Jasper van Dijk over geen nucleaire taak voor de vervanger van de F-16	Notaoverleg toekomst van de krijgsmacht, 6 november 2013, 33 763, nr. 14	Afgedaan met 33 783, nr. 5 van 14 januari 2014
Knops over een visie op de toekomst van de onderzeedienst	Notaoverleg toekomst van de krijgsmacht, 6 november 2013, 33 763, nr. 18	In behandeling
Eijsink c.s. over monitoren van geluidscouturen rond vliegbases Volkel en Leeuwarden	Notaoverleg toekomst van de krijgsmacht, 6 november 2013, 33 763, nr. 22	In behandeling
Hachchi/Eijsink over verkennen van mogelijkheden tot samenwerking met België	Notaoverleg toekomst van de krijgsmacht, 6 november 2013, 33 763, nr. 30	In behandeling. Zie ook 33 279, nr. 10 van 13 februari 2013
Günal Gezer/Eijsink over geschikte kades voor het afmeren van het bevoorradingschip JSS	Begrotingsbehandeling, 14 november 2013, 33 750-X, nr. 23	Afgedaan met 33 750-X, nr. 44 van 5 maart 2014 en 33 750-X, nr. 53 van 25 april 2014
Günal Gezer/Eijsink over het gebruik van het fonds CODEMO door het mkb	Begrotingsbehandeling, 14 november 2013, 33 750-X, nr. 24	Afgedaan in deze begroting
Hachchi c.s. over besparen via <i>pooling and sharing</i>	Begrotingsbehandeling, 14 november 2013, 33 750-X, nr. 28	In behandeling
Van Tongeren/Smaling over de Kamer op de hoogte houden over de voortgang van de aanplant van compensatiebos	VAO AWACS, 13 mei 2014, 33 750-XII, nr. 86	In behandeling
Cegerek over afspraken met de Navo over het structureel maken van de 35 procent geluidsreductie	VAO AWACS, 13 mei 2014, 33 750-XII, nr. 88	In behandeling
Knops c.s. over volledig verhalen van alle kosten van onderhoud en aanpassingen van de NH-90 op de fabrikant	VAO NH-90 helikopter, 3 juli 2014, 25 928, nr. 63	In behandeling
Sjoerdma/Knops over inzichtelijk maken van de consequenties indien de laatste zeven Nederlandse NH-90 helikopters niet worden afgenomen	VAO NH-90 helikopter, 3 juli 2014, 25 928, nr. 64	In behandeling
Sjoerdsma c.s. over een plan van aanpak inclusief een kostenoverzicht om de problemen bij de informatievoorziening en ICT bij het Ministerie van Defensie op te lossen	VAO informatievoorziening en ICT bij Defensie, 3 juli 2014, 31 125, nr. 30	In behandeling
Eijsink c.s. over geen onomkeerbare stappen nemen totdat de IV/ICT-visie is afgerond	VAO informatievoorziening en ICT bij Defensie, 3 juli 2014, 31 125, nr. 31	In behandeling
Knops c.s. over onderzoeken van de mogelijkheden om het transitieproces uit te besteden aan een marktpartij	VAO informatievoorziening en ICT bij Defensie, 3 juli 2014, 31 125, nr. 32	In behandeling

Door de Minister gedane toezeggingen		
Omschrijving van de toezegging	Vindplaats	Stand van zaken
Daar waar het kan, zal de Minister de Kamer informeren over nieuwe afspraken met betrekking tot de kernwapentaak.	AO Navo Defensie Ministeriële, 17 oktober 2013, 28 676, nr. 190	Afgedaan met 33 783, nr. 1 van 24 oktober 2013
De Kamer ontvangt voor de Europese Raad de Defensie Industrie Strategie (DIS).	Notaoverleg toekomst van de krijgsmacht, 6 november 2013, 33 763, nr. 33	Afgedaan met 31 125, nr. 20 van 13 december 2013
De functie van bijzonder vertegenwoordiger ten behoeve van de Nederlandse industrie in het F-35-project wordt dit jaar ingevuld, zo spoedig mogelijk na het besluit van de Kamer.	Notaoverleg toekomst van de krijgsmacht, 6 november 2013, 33 763 nr. 33	Afgedaan met 26 488, nr. 337 van 3 december 2013
De Kamer zal nadere cijfers ontvangen over de rol van de Nederlandse industrie in het F-35-project. Daarvoor worden de jaarrapportages uitgebreid.	Notaoverleg toekomst van de krijgsmacht, 6 november 2013, 33 763, nr. 33	In behandeling
De Kamer ontvangt een aparte brief over de effectuering van de afspraken met de industrie.	Notaoverleg toekomst van de krijgsmacht, 6 november 2013, 33 763, nr. 33	Afgedaan met 26 488, nr. 337 van 3 december 2013
De Kamer ontvangt voor de begrotingsbehandeling een brief over de systematiek van gastvliegers in de F-35-toestellen.	Notaoverleg toekomst van de krijgsmacht, 6 november 2013, 33 763, nr. 33	Afgedaan met 33 750-X, nr. 32 van 12 november 2013
De Kamer ontvangt de nieuwe berekeningen voor geluidsoverlast van de F-35 na doorberekening van cijfers van de VS die in het voorjaar van 2014 beschikbaar komen.	Notaoverleg toekomst van de krijgsmacht, 6 november 2013, 33 763, nr. 33	In behandeling
De Kamer ontvangt een brief naar aanleiding van lopende gesprekken over mogelijk openhouden van de kazerne in Rotterdam, in relatie tot de kazerne in Vlissingen.	Notaoverleg toekomst van de krijgsmacht, 6 november 2013, 33 763, nr. 33	Afgedaan met 33 763, nr. 37 van 5 maart 2014
De Kamer ontvangt bij voorkeur in februari, maar uiterlijk in het voorjaar van 2014 een brief over de stand van zaken van de voorbereidingen voor de kazerne in Vlissingen.	Notaoverleg toekomst van de krijgsmacht, 6 november 2013, 33 763, nr. 33	Afgedaan met 33 763, nr. 37 van 5 maart 2014
De Minister stuurt een brief ter nadere beantwoording van vragen over landstrijdkrachten voor de begrotingsbehandeling naar de Kamer.	Notaoverleg toekomst van de krijgsmacht, 6 november 2013, 33 763, nr. 33	Afgedaan met 33 763, nr. 34 van 14 november 2013
Voor de begrotingsbehandeling ontvangt de Kamer een brief over de re-integratie van militaire oorlogs- en diensslachtoffers en over het Dienstencentrum Re-integratie.	Notaoverleg toekomst van de krijgsmacht, 6 november 2013, 33 763, nr. 33	Afgedaan met 30 139, nr. 123 van 12 november 2013
De Minister koppelt in het verslag terug over de artikel 81 discussie.	AO Defensieraad, 12 november 2013, 21 501-28, nr. 107	Afgedaan met 21 501-28, nr. 105 van 6 december 2013
De Minister start op korte termijn het traject van de interdepartementale herijking van het covenant Financiering Nationale Inzet Krijgsmacht (FNIK), samen met haar collega's van BZK en van V&J.	Begrotingsbehandeling, 14 november 2013	In behandeling

Omschrijving van de toezegging	Vindplaats	Stand van zaken
Kamer ontvangt in de loop van 2014 nieuwe cijfers, na die van McKinsey uit het voorjaar van 2010, over de verhouding tussen het personeel dat operationeel kan worden ingezet en de staf die dat mede mogelijk maakt. Mede in internationale context.	Begrotingsbehandeling, 14 november 2013	In behandeling
De Kamer ontvangt ten behoeve van het AO Defensiepersoneel op 18 december 2013 een nadere brief over de oplossing van de problemen met de instructiecapaciteit bij Het Korps Commandotroepen (KCT).	Begrotingsbehandeling, 14 november 2013	Afgedaan met 33 750-X, nr. 40 van 21 januari 2014 en 33 750-X, nr. 46 van 12 maart 2014
De Kamer ontvangt voor het uitgestelde algemeen overleg over digitale oorlogvoering een brief over de offensieve inzet van digitale oorlogvoering.	Begrotingsbehandeling, 14 november 2013	Afgedaan met 33 321, nr. 3 van 17 maart 2014
De Kamer ontvangt een brief over de integratie van en de samenwerking tussen de Krijgsmachtdelen, de verpaarsing, en eventueel bestaande beperkingen en bezwaren.	Begrotingsbehandeling, 14 november 2013	Afgedaan met 33 763, nr. 26 van 7 februari 2014
De Kamer ontvangt voor de behandeling van de begroting voor 2016 het evaluatierapport over <i>Life Cycle Costs</i> bij defensiematerieel.	Begrotingsbehandeling, 14 november 2013	In behandeling
De Kamer ontvangt voor het Notaoverleg op 9 december een brief over de uitvoering van de schaderegeling voor militaire oorlogs- en dienstslachtoffers die na 1 juli 2007 de dienst hebben verlaten (zgn. restschaderegeling).	Begrotingsbehandeling, 14 november 2013	Afgedaan met 30 139, nr. 124 van 2 december 2013
De Kamer ontvangt voor het AO Materieel Defensie op 17 december 2013 een nadere brief over outsourcing.	Begrotingsbehandeling, 14 november 2013	Afgedaan met 31 125, nr. 21 van 13 december 2013
De Kamer ontvangt een brief over uitzendbescherming van militairen naar aanleiding van de motie (Jasper) Van Dijk (33 750-X, nr. 16)	Begrotingsbehandeling, 14 november 2013	Afgedaan met 32 623, nr. 122 van 19 december 2013
De Kamer ontvangt een brief over de mogelijkheden in Nederland voor het afmeren en afhandelen van schepen als de Joint Support Ship (JSS), mede naar aanleiding van motie Günal-Gezer en Eijsink (33 750-X, nr. 23).	Begrotingsbehandeling, 14 november 2013	Afgedaan met 33 750-X, nr. 44 van 5 maart 2014 en 33 750-X, nr. 53 van 25 april 2014
Vanaf begin 2014 ontvangt de Kamer aan het begin van ieder jaar een overzicht van de status van de defensiesamenwerking met de partnerlanden.	Begrotingsbehandeling, 14 november 2013	In behandeling. Zie ook 33 279, nr. 10 van 13 februari 2013 en 33 750-X, nr. 48 van 28 maart 2014
Kamer blijft ieder jaar een rapportage ontvangen over de herbeleggingen vastgoed Defensie, al is het nu dus geen plan meer, maar uitvoering.	AO Vastgoed, 12 december 2013, 33 763, nr. 35	In behandeling. Zie ook 33 750-X, nr. 48 van 28 maart 2014
De Kamer ontvangt in het voorjaar van 2014 nieuwe informatie over de casus van de nieuwe kazerne in Vlissingen.	AO Vastgoed, 12 december 2013, 33 763, nr. 35	Afgedaan met 33 763, nr. 37 van 5 maart 2014 en 33 763, nr. 40 van 16 april 2014

Omschrijving van de toezegging	Vindplaats	Stand van zaken
In de eerstvolgende rapportage over vastgoed Defensie komt de Minister terug op de geleerde lessen naar aanleiding van het traject «Verkocht wegens vrede». Daarnaast komt ze in deze rapportage terug op de door het lid Günal-Gezer aangekaarte punten van informatievoorziening en op de gevolgen van de verantwoordelijkheidsverdeling tussen Minister van Defensie en de Minister voor Wonen en Rijksdienst.	AO Vastgoed, 12 december 2013, 33 763, nr. 35	In behandeling
De Minister informeert de Kamer zodra meer bekend is over de compensatie bij nog te verdelen werkpakketten en onderhoud voor de NH-90 helikopter.	AO Materieel, 17 december 2013, 27 830, nr. 124	In behandeling
Indien en nadat de Minister een overeenkomst inzake de nadeelcompensatie met de drie families bij Gilze-Rijen heeft gesloten, wordt de Kamer daarover geïnformeerd.	AO Materieel, 17 december 2013, 27 830, nr. 124	Afgedaan met nr. 2014D23663 van 24 juni 2014
De Minister zal het fenomeen van de bijzonder vertegenwoordiger voor de NH-90 bespreken met de Minister van Economische Zaken en de Kamer over de uitkomst van dit overleg informeren.	AO Materieel, 17 december 2013, 27 830, nr. 124	In behandeling
De Minister zal de Kamer informeren over de <i>business case</i> voor wat betreft het uitbesteden van de <i>Search and Rescue</i> -taken van de NH-90.	AO Materieel, 17 december 2013, 27 830, nr. 124	In behandeling. Zie ook Handelingen TK 2013–2014, aanhangsel 2393 van 1 juli 2014
De Minister zal de Europese dimensie meenemen in het DMP.	AO Materieel, 17 december 2013, 27 830, nr. 124	In behandeling
De Minister van Defensie zegt toe de Kamer bij brief te informeren over de EU-strategie (zodra deze is vastgesteld) en over de op basis daarvan te realiseren inzet.	AO Piraterijbestrijding, 22 januari 2014, 29 521, nr. 236	Afgedaan met 21 501-28, nr. 110 van 3 april 2014
De Minister van Defensie zegt toe de Kamer bij brief te informeren over de stand van zaken met betrekking tot «berechting piraten» door middel van een geactualiseerde fact sheet.	AO Piraterijbestrijding, 22 januari 2014, 29 521, nr. 236	Afgedaan door minVenJ met 32 706, nr. 60 van 27 februari 2014
In het voorjaar van 2014 ontvangt de Kamer een nader beleidsdocument over het reservistenbeleid 2020, zoals ook in de laatste brief al toegezegd.	AO Personeel, 23 januari 2014, 33 763, nr. 38	In behandeling
De Kamer ontvangt bij de volgende Personeelsrapportage in april 2014 een overzicht van de stand van zaken bij alle reorganisaties.	AO Personeel, 23 januari 2014, 33 763, nr. 38	Afgedaan met 33 763, nr. 43 van 20 mei 2014
De Kamer ontvangt medio februari 2014 een brief over de opzet en planning van het traject om te komen tot een langere termijn personeelsbeleid, inclusief diversiteitsbeleid.	AO Personeel, 23 januari 2014, 33 763, nr. 38	Afgedaan met 33 750-X, nr. 45 van 7 maart 2014

Omschrijving van de toezegging	Vindplaats	Stand van zaken
De Minister komt terug op de vragen van het lid Eijsink over de re-integratie van langdurig zieken in relatie tot het Dienstencentrum Re-integratie.	AO Personeel, 23 januari 2014, 33 763, nr. 38	In behandeling
De Kamer ontvangt in het derde kwartaal van 2014 een evaluatie van de specifieke afspraken over uitzendbescherming bij de Patriotmissie, zoals al eerder toegezegd.	AO Personeel, 23 januari 2014, 33 763, nr. 38	In behandeling
De Kamer ontvangt een nadere brief naar aanleiding van de kritiek van vakbonden over de omgang met getuigen in een strafrechtelijk onderzoek.	AO Personeel, 23 januari 2014, 33 763, nr. 38	Afgedaan met 29 521, nr. 227 van 27 januari 2014 en 29 521, nr. 239 van 11 april 2014
De Kamer ontvang eind 2014 een nadere brief over de uitkomsten van het lopende onderzoek naar homo's, lesbiennes, bi en transgenders	AO Personeel, 23 januari 2014, 33 763, nr. 38	In behandeling. Zie ook 33 763, nr. 49 van 27 juni 2014
De Kamer ontvangt voor het zomerreces 2014 een nadere brief over de stand van zaken met de problematiek van de Afghaanse tolken.	AO Personeel, 23 januari 2014, 33 763, nr. 38	Afgedaan met 30 139, nr. 134 van 21 mei 2014, 30 139 nr. 135 van 2 juni 2014 en 29 521, nr. 249 van 20 juni 2014
Kamer ontvangt een brief met nadere informatie, als er meer helderheid is over de gevolgen van de hervorming van de langdurige zorg voor de veteranenzorg. Indien mogelijk ontvangt de Kamer een update ten behoeve van het algemeen overleg op 6 maart 2014.	Notaoverleg veteranen, 27 januari 2014, 30 139, nr. 126	Afgedaan met 30 139, nr. 136 van 20 juni 2014
De Kamer ontvangt, zodra dit bekend is, een nader inzicht over de invulling van het Budget Internationale Veiligheid, waarbij de inzet is dat ook de kosten van de zorg voor veteranen hier uit bekostigd worden.	Notaoverleg veteranen, 27 januari 2014, 30 139, nr. 126	In behandeling
In de volgende Veteranennota gaat de Minister in op de stand van zaken met de afhandeling van de (op dit moment 280) individuele bezwaren en eventuele mogelijkheid voor extra capaciteit bij BMNO om deze af te handelen.	Notaoverleg veteranen, 27 januari 2014, 30 139, nr. 126	Afgedaan met 30 139, nr. 134 van 21 mei 2014
In de volgende Veteranennota gaat de Minister in op de mogelijkheden om, eventueel juridisch, een verplichtend karakter te geven aan het invullen van de nazorgvragenlijst.	Notaoverleg veteranen, 27 januari 2014, 30 139, nr. 126	Afgedaan met 30 139, nr. 134 van 21 mei 2014
In de volgende Veteranennota gaat de Minister in op de wel bekende informatie over de stand van zaken met de ISAF-veteranen.	Notaoverleg veteranen, 27 januari 2014, 30 139, nr. 126	Afgedaan met 30 139, nr. 134 van 21 mei 2014
De Kamer ontvangt een reactie op de brief van de heer Knoops (2013Z18482) aan de Kamer over de gevolgen van de uitspraak in de zaak van de heer Maat voor andere individuele gevallen. Daarnaast komt de Minister in de volgende veteranennota terug op de stand van zaken met de gevallen.	Notaoverleg veteranen, 27 januari 2014, 30 139, nr. 126	Afgedaan met 30 139, nr. 129 van 28 maart 2014 en 30 139, nr. 134 van 21 mei 2014

Omschrijving van de toezegging	Vindplaats	Stand van zaken
Na haar overleg in februari ontvangt de Kamer uiterlijk 1 maart 2014 een brief over de mogelijkheid voor het behoud van het monument van de gesneuvelde Limburgse Jagers in Weert.	Notaoverleg veteranen, 27 januari 2014, 30 139, nr. 126	Afgedaan met 30 139, nr. 128 van 5 maart 2014
In de volgende Veteranennota gaat de Minister in op de ontwikkelingen rond de DSM-5 protocollen, mede in Navo-verband. Dit naar aanleiding van de diverse vragen tijdens het algemeen overleg.	Notaoverleg veteranen, 27 januari 2014, 30 139, nr. 126	Afgedaan met 30 139, nr. 134 van 21 mei 2014
Binnen twee weken ontvangt de Kamer een nadere brief over het voornemen om militairen, ingezet bij de gijzelingsacties bij De Punt in 1977, in aanmerking te laten komen voor de veteranenstatus.	Notaoverleg veteranen, 27 januari 2014, 30 139, nr. 126	Afgedaan met 30 139, nr. 127 van 10 februari 2014
De Kamer ontvangt naar aanleiding van de gestelde vragen een brief over de financiële middelen van het V-fonds voor alle activiteiten voor de veteranen.	Notaoverleg veteranen, 27 januari 2014, 30 139, nr. 126	Afgedaan met 30 139, nr. 134 van 21 mei 2014
De Minister zegt toe de Kamer bij brief te informeren over haar visie op de, in een uitzending van Reporter in maart 2012 gedane, voorspelling dat de Reaper zal worden aangeschaft. Daarbij betreft de Minister tevens eerdere beantwoordingen op Kamervragen over dit aspect.	AO Drones/UAV's, 5 februari 2014, 30 806, nr. 22	Afgedaan met 30 806, nr. 20 van 4 maart 2014
De Minister zegt toe de Kamer bij brief meer duidelijkheid te verschaffen over de LCC-systematiek, voor zover de vertrouwelijkheid zich daartegen niet verzet.	AO Drones/UAV's, 5 februari 2014, 30 806, nr. 22	In behandeling
De Kamer ontvangt een brief over de samenhang en de verschillen tussen de maritieme strategie van de Navo en die van de Europese Unie.	AO Navo Defensie Ministeriële, 18 februari 2014, 28 676, nr. 200	Afgedaan met 21 501-28, nr. 110 van 3 april 2014
Eind 2014 of zodra deze beschikbaar is, ontvangt de Kamer een update van de matrix over de Nederlandse input en output, die als bijlage zat bij geannoteerde agenda.	AO Navo Defensie Ministeriële, 18 februari 2014, 28 676, nr. 200	Afgedaan met 21501-28, nr. 114 van 30 juni 2014
In het verslag van de Navo Defensie ministeriële van 26/27 februari 2014 zal de Minister uitgebreid ingaan op de financiële situatie rond het Navo-hoofdkwartier, op het overleg met de Turkse Minister van Defensie en op het Framework Nation Concept.	AO Navo Defensie Ministeriële, 18 februari 2014, 28 676, nr. 200	Afgedaan met 28 676, nr. 197 van 17 maart 2014.
De Minister van Defensie is bereid deel te nemen aan een informele bijeenkomst met de commissie over de gang van zaken bij Internationale gremia als de Europese Defensieraad.	AO Navo Defensie Ministeriële, 18 februari 2014, 28 676, nr. 200	In behandeling

Omschrijving van de toezegging	Vindplaats	Stand van zaken
De inzet van de Minister is om de toekomstige geannoteerde agenda's en verslagen van Navo-bijeenkomsten te verbeteren qua informatie over inhoud van de agendapunten en het Nederlandse standpunt.	AO Navo Defensie Ministeriële, 18 februari 2014, 28 676, nr. 200	In behandeling
Bij het verslag van deze Europese Defensieraad wordt een bijlage gevoegd met een appreciatie door het Nederlandse kabinet bij de 22 conclusies van de Europese Raad van december 2013 aangaande GVDB. Bij de komende agenda's en verslagen van de Defensieraden zal een actuele stand van zaken worden weergegeven van de uitwerking van deze conclusies. In het verslag over deze raad zal de Minister uitgebreid ingaan op wat besproken is naar aanleiding van de raadsconclusies en de prioritering.	AO EU Defensieraad, 18 februari 2014, 21 501-28, nr. 111	Afgedaan met 21 501-28, nr. 109 van 14 maart 2014
De Kamer ontvangt een brief met een reactie op het rapport Eurodrones Inc. van Transnational Institute en Statewatch over bewapende UAV's.	AO EU Defensieraad, 18 februari 2014, 21 501-28, nr. 111	Afgedaan door minBuZa met 30 806, nr. 23 van 18 april 2014
De Minister zegt toe het plan van aanpak over de wijze van informatieverschaffing over het veteranenloket in de komende veteranennota op te nemen.	AO Veteranen, 6 maart 2014, 30 139, nr.133	Afgedaan met 30 139, nr. 134 van 21 mei 2014
De Minister zegt toe haar reactie op de brief van advocaat Knoops (van september 2013), houdende een pleidooi voor een collectieve compensatieregeling voor Dutchbat-veteranen, in de maand maart 2014 aan de Kamer te doen toekomen.	AO Veteranen, 6 maart 2014, 30 139, nr.133	Afgedaan met 30 139, nr. 129 van 28 maart 2014
De Minister zegt toe om in de Veteranennota van 2015 duidelijkheid te verschaffen over de organisatie en de financiering van de nuldelijnsondersteuning van veteranen.	AO Veteranen, 6 maart 2014, 30 139, nr.133	In behandeling
De Minister zegt toe de Kamer in mei 2014 bij brief te informeren over de uitkomsten van haar gesprekken met de Minister van VWS over de financiering van maatschappelijke ondersteuning van veteranen die niet langer onder de WMO valt en over de financiering van het LZV.	AO Veteranen, 6 maart 2014, 30 139, nr.133	Afgedaan met 30 139, nr. 136 van 20 juni 2014
De Minister zegt toe de resultaten van de gateway-review, over het al dan niet doorgaan van één of twee kavels, eind mei 2014 of begin juni 2014 bij brief aan de Kamer te doen toekomen. Daarbij gaat de Minister tevens in op de risico's die gepaard gaan met een twee-kavelsaanpak, de ervaringen in Duitsland en de ervaringen die eerder in de geschiedenis zijn opgedaan.	AO Sourcing, 26 maart 2014, 31 125, nr. 27	In behandeling. Deels afgedaan met 31 125, nr. 35 van 1 juli 2014.

Omschrijving van de toezegging	Vindplaats	Stand van zaken
De Minister zegt toe de Kamer binnen twee weken bij brief te informeren over hoe de gateway-review wordt vormgegeven. Daarbij gaat zij tevens in op de wijze waarop de rapportage wordt vormgegeven.	AO Sourcing, 26 maart 2014, 31 125, nr. 27	Afgedaan met 31 125, nr. 25 van 10 april 2014
De Minister zegt toe de Kamer met een aparte brief bij de begrotingsstukken vóór Prinsjesdag 2014 te informeren over de stand van zaken met betrekking tot de taakstelling van € 48 miljoen.	AO Sourcing, 26 maart 2014, 31 125, nr. 27	In behandeling
De Minister zegt toe de Kamer in oktober 2014 te rapporteren over de zeven prioritaire projecten.	AO Sourcing, 26 maart 2014, 31 125, nr. 27	In behandeling
De Minister zegt toe om de Kamer vóór het WGO Personeel naar aanleiding van de begrotingsstukken 2014 per brief te informeren over de resultaten van het, in het kader van het sourcingproject lopende, onderzoek in het P&O-domein.	AO Sourcing, 26 maart 2014, 31 125, nr. 27	In behandeling
De Kamer ontvangt in juni 2014 de reservistennota, inclusief passages over cyberreservisten.	AO Digitale Oorlogvoering, 26 maart 2014, 33 321, nr. 4	In behandeling
De Kamer ontvangt in januari 2015 de geactualiseerde cyberstrategie en neemt daarin de diverse punten mee, zoals in het algemeen overleg besproken, inclusief de dilemma's uit het artikel in Vrij Nederland van 25 maart 2014; «Het Nederlandse cyberleger».	AO Digitale Oorlogvoering, 26 maart 2014, 33 321, nr. 4	In behandeling
De Minister van Defensie zal de Kamer de Nederlandse appreciatie en prioritering van de 22 Europese Raadsconclusies over het GVDB toezenden alsook, na ommekomst, het Europese voorstel tot herziening van het financiële mechanisme en de kabinetsappreciatie ervan. De appreciatie van de Europese Raadsconclusies zal in de geannoteerde agenda van elke EU-Defensieraad bij wijze van werkdocument worden geactualiseerd.	AO Defensieraad, 9 april 2014, 21 501-28, nr. 113	In behandeling. Zie ook 21 501-28, nr. 109 van 14 maart 2014
De Minister van Defensie zal voor 1 mei 2014 een kabinetsappreciatie van het Clingendaelrapport «Sovereignty, parliamentary involvement and European Defence Cooperation» aan de Kamer toezenden.	AO Defensieraad, 9 april 2014, 21 501-28, nr. 113	Afgedaan met 33 279, nr. 11 van 12 mei 2014
De Minister van Defensie zal het door de Kamerdelegatie tijdens de interparlementaire conferentie in Athene ingebrachte document [over parlementaire goedkeuringprocedures bij militaire uitzendingen en EU-Battlegroups] onder de aandacht van haar Europese ambtgenoten brengen en de Kamer berichten over de ontvangen reacties.	AO Defensieraad, 9 april 2014, 21 501-28, nr. 113	Afgedaan met 33 279, nr. 11 van 12 mei 2014

Omschrijving van de toezegging	Vindplaats	Stand van zaken
De Minister van Defensie informeert de Kamer in de tweede helft van 2014 over het plan met doorontwikkelingsbehoeften van ERP.	AO SPEER/ERP, 10 april 2014, 31 460, nr. 48	In behandeling
Tot de basisimplementatie van ERP informeert de Minister de Kamer bij de halfjaarlijkse rapportage over de voortgang van het product, het tijdsbestek en de kosten. Deze rapportage zal geschieden volgens het model van grote IV-projecten. Na de voltooiing van de basisimplementatie volgt een eindevaluatie, die de Minister aan de Kamer doet toekomen. In deze evaluatie wordt ook duidelijkheid verschaft over de geraamde en gerealiseerde bezuiniging op FTE's.	AO SPEER/ERP, 10 april 2014, 31 460, nr. 48	In behandeling
In de eerstvolgende rapportage wordt de Kamer nader geïnformeerd over de vragen van het lid Knops over de 50 vte'n en de € 130 miljoen met betrekking tot de kazerne in Vlissingen.	AO vastgoed, 22 april 2014, 33 763, nr. 47	Afgedaan met 33 358, nr. 5 van 12 juni 2014
De Kamer blijft ieder half jaar een rapportage vastgoed Defensie ontvangen en de Kamer wordt daarnaast, zoals gebruikelijk geïnformeerd over grotere tussentijdse wijzigingen in projecten e.d.	AO vastgoed, 22 april 2014, 33 763, nr. 47	In behandeling
De Kamer ontvangt de <i>Public Provat</i> <i>Comperator</i> als een vertrouwelijk document direct na het meireces.	AO vastgoed, 22 april 2014, 33 763, nr. 47	Afgedaan met 33 358, nr. 5 van 12 juni 2014
De Kamer ontvangt nadere informatie over de mogelijkheden voor het integreren van regionale werkgelegenheid in de aanbestedingsprocedures bij DBFMO rond de Marinierskazerne Vlissingen.	AO vastgoed, 22 april 2014, 33 763, nr. 47	Afgedaan met 33 358, nr. 5 van 12 juni 2014
De Minister van Defensie zegt toe de resultaten van het aanvullende onderzoek naar de staat van de IV/ICT van de Defensieorganisatie vóór het zomerreces aan de Kamer toe te zenden.	AO Sourcing, 15 mei 2014	Afgedaan met 31 125, nr. 35 van 1 juli 2014
De Minister van Defensie zegt toe de onderzoeksopzet van het aanvullende onderzoek naar de staat van de IV/ICT van de Defensieorganisatie zo spoedig mogelijk aan de Kamer toe te zenden.	AO Sourcing, 15 mei 2014	Afgedaan met 31 125, nr. 29 van 6 juni 2014
De Minister van Defensie zegt toe de Kamer zo gestructureerd als mogelijk te informeren over de uitkomsten van de Gateway Review.	AO Sourcing, 15 mei 2014	In behandeling
De Minister van Defensie zegt toe de Kamer in de volgende voortgangsrapportage te informeren over de uitkomsten van de onderhandelingen over de kosten van helikopterinzet.	AO MINUSMA, 21 mei 2014	In behandeling

Omschrijving van de toezegging	Vindplaats	Stand van zaken
De Minister van Defensie zegt toe de Kamer in de volgende voortgangsrapportage te informeren over de rechtsposi- onele regeling voor tolken, met name inzake verzekeringen.	AO MINUSMA, 21 mei 2014	In behandeling
De Minister van Defensie zegt toe de Kamer in de volgende voortgangsrap- portage te informeren over de stand van zaken met betrekking tot de vier getrainde bataljons van de Malinese strijdkrachten.	AO MINUSMA, 21 mei 2014	In behandeling
De Minister van Defensie zegt toe de Kamer in de volgende voortgangsrap- portage te informeren over de gehele aanschaf en toepassing van gevechts- kleding.	AO MINUSMA, 21 mei 2014	In behandeling
De Minister van Defensie zegt toe contact op te nemen met de speciale VN-vertegenwoordiger Koenders om aan te dringen op spoedige ontplooiing van MINUSMA in Noord-Mali en zij zal de Kamer daarover informeren in de volgende voortgangsrapportage.	AO MINUSMA, 21 mei 2014	In behandeling
De Kamer ontvangt na de afhandeling van het lopende geschil meer informatie over de stand van zaken met de voorgenomen verhuizing van DMO naar de Kromhoutka- zerne	AO personeel, 27 mei 2014	In behandeling
De Kamer ontvang in de volgende rapportage nadere informatie over de stand van zaken met integriteit, onder andere naar aanleiding van de recente risico-analyse NLDA.	AO personeel, 27 mei 2014	In behandeling
De Kamer ontvangt vanaf de volgende rapportage een gewijzigde opzet van de rapportage.	AO personeel, 27 mei 2014	In behandeling
De Kamer wordt bij toekomstige missies/ operaties voortaan geïnformeerd over de mogelijke gevolgen van de betreffende missie voor de personeelscapaciteit bij de (ondersteunende) onderdelen van de krijgsmacht.	AO personeel, 27 mei 2014	In behandeling
De Kamer wordt later dit jaar nader geïnformeerd over de afhandeling van het incident dat het overlijden van sergeant Van Geffen tot gevolg had.	AO personeel, 27 mei 2014	In behandeling
In het najaar 2014 komt de Minister terug op de samenstelling van medezeggen- schapsraden en specifiek het aandeel officieren daarin.	AO personeel, 27 mei 2014	In behandeling
De Kamer ontvangt nog steeds voor het zomerreces 2014 de reservistennota en daarin zal de Minister terug komen op de in het algemeen overleg gestelde vragen, waaronder over de inzet van reservisten in Mali.	AO personeel, 27 mei 2014	In behandeling

Omschrijving van de toezegging	Vindplaats	Stand van zaken
De Kamer ontvangt tijdig, zodra mogelijk, informatie over de Nederlandse inzet bij de Navo-top in Wales.	AO Navo Defensie ministeriële, 27 mei 2014	In behandeling
De Kamer ontvangt een brief over de financiering van de Navo-taken nu en in het nabije verleden.	AO Navo Defensie ministeriële, 27 mei 2014	In behandeling
De Kamer ontvangt, zodra beschikbaar, meer informatie over het Duitse initiatief «Framework Nation Concept» om te komen tot een gezamenlijke effectieve en doelmatige ontwikkeling van capaciteiten.	AO Navo Defensie ministeriële, 27 mei 2014	In behandeling
De Minister zegt toe de Kamer te informeren over grote tegenvallers, buiten de reguliere informatie-afspraken (dat wil zeggen bovenop de informatievoorziening zoals afgesproken na het combineren van de B, C en D-fase).	AO Materieel, 5 juni 2014	In behandeling
De Minister zegt toe om in de aanloop naar de komende begroting in beeld te brengen c.q. te onderzoeken hoe het staat met de doorlooptijden van CODEMO-aanvragen.	AO Defensie Industrie Strategie en compensatiebeleid, 11 juni 2014	In behandeling
De Minister van Defensie verschaft in de volgende Veteranennota nadere informatie over het collegiaal netwerk.	Notaoverleg veteranen, 23 juni 2014, 30 139 nr. 137	In behandeling
De Minister van Defensie zegt toe de Kamer, naar aanleiding van de diversiteitsbrief, nader te informeren over het thema «vrouwen in de krijgsmacht».	Notaoverleg veteranen, 23 juni 2014, 30 139 nr. 137	In behandeling
De Minister van Defensie zal in de volgende Veteranennota inzicht geven in de positie van vrouwen met betrekking tot hun zorgvraag.	Notaoverleg veteranen, 23 juni 2014, 30 139 nr. 137	In behandeling
De Minister van Defensie zal in de volgende Veteranennota rapporteren over de participatiegraad van scholen in het Scholenproject Veteranen.	Notaoverleg veteranen, 23 juni 2014, 30 139 nr. 137	In behandeling
De Minister van Defensie zegt toe de Kamer in januari 2015 te informeren over de stand van zaken met betrekking tot het Veteranenfonds.	Notaoverleg veteranen, 23 juni 2014, 30 139 nr. 137	In behandeling
De Minister van Defensie zegt toe de regeling en stand van zaken van de nazorg aan reservisten op te nemen in de volgende reservistennota en veteranennota.	Notaoverleg veteranen, 23 juni 2014, 30 139 nr. 137	In behandeling
De Minister van Defensie informeert de Kamer uiterlijk in september 2014 over de procedure met betrekking tot de aanvraag en afwijzing van het Militair invaliditeitspensioen.	Notaoverleg veteranen, 23 juni 2014, 30 139 nr. 137	In behandeling
De Minister van Defensie stelt een stand van zaken op inzake nazorglijsten en informeert de Kamer daarover in de volgende Veteranennota.	Notaoverleg veteranen, 23 juni 2014, 30 139 nr. 137	In behandeling

Omschrijving van de toezegging	Vindplaats	Stand van zaken
De Minister van Defensie zal onderzoek doen naar het bericht dat veteranen voor hun kansen op de arbeidsmarkt uitzendingen van hun curriculum vitae moeten schrappen, omdat werkgevers het idee hebben dat militairen beschadigd van uitzendingen terugkomen. De Minister informeert de Kamer in januari 2015 over de uitkomsten hiervan.	Notaoverleg veteranen, 23 juni 2014, 30 139 nr. 137	In behandeling
De Minister van Defensie zal vóór 1 januari 2015 afspraken maken met de Minister van VWS en de zorgverzekeraars over verzekeringen van veteranen en zij zal de Kamer informeren over de inhoud van die afspraken.	Notaoverleg veteranen, 23 juni 2014, 30 139 nr. 137	In behandeling
De Minister van Defensie zal de Kamer op de hoogte stellen van het vervolg van herdenkingen in Wageningen.	Notaoverleg veteranen, 23 juni 2014, 30 139 nr. 137	In behandeling
De Minister van Defensie zegt toe de Kamer bij brief (nader) te informeren over het besluit tot tijdelijke stillegging van de gezondheidscentra in Ermelo.	AO Jaarverslag IMG, 24 juni 2014	In behandeling
De Minister van Defensie zegt toe vóór de begrotingsbehandeling van 2014 aan de Kamer verslag te doen van uitgevoerde analyse van de problemen bij re-integratiebegeleiding.	AO Jaarverslag IGK, 24 juni 2014	In behandeling
De Kamer ontvangt uiterlijk woensdag 2 juli 2014, 18.00 uur, een brief naar aanleiding van de discussie in het algemeen overleg over de investeringsquota.	WGO jaarverslag en Slotwet Defensie 2013, 24 juni 2014	Afgedaan met 33 750-X, nr. 68 van 2 juli 2014
De weergave van de personeelscijfers in het jaarverslag zullen meer in lijn worden gebracht met de verantwoording in plaats van (alleen) in een personeelsrapportage.	WGO jaarverslag en Slotwet Defensie 2013, 24 juni 2014	In behandeling
De Kamer ontvangt eind 2014 een brief over het resultaat van de vervolgacties van de review van het vastgoed Defensie.	WGO jaarverslag en Slotwet Defensie 2013, 24 juni 2014	In behandeling
De Minister zegt toe in het volgende jaarverslag in te gaan op de opties voor de inzet van drones.	AO Kustwacht Caribisch gebied, 26 juni 2014	In behandeling
De Minister zal bij het <i>Joint Program Office</i> F-35 insisteren op zo spoedig mogelijke openbaarmaking van het SAR-rapport.	AO Informatievoorziening aan de Kamer, 1 juli 2014	In behandeling
De Minister informeert de Kamer zodra het mogelijk is een F-35 naar Nederland te halen.	AO Informatievoorziening aan de Kamer, 1 juli 2014	In behandeling
De Minister neemt ontwikkelingen met betrekking tot de nucleaire taak van de F-35 op in de tweede voortgangsrapportage.	AO Informatievoorziening aan de Kamer, 1 juli 2014	In behandeling

Omschrijving van de toezegging	Vindplaats	Stand van zaken
De Minister zegt toe dat de uitgangspuntennotitie van 4 april 2014 (kenmerk 2014Z05826/2014D12139) de leidraad vormt voor de informatieverschaffing aan de Kamer over het groot project Vervanging F-16.	AO Informatievoorziening aan de Kamer, 1 juli 2014	In behandeling
De Minister onderzoekt of een nader antwoord over de consequenties van de IV/ICT-problematiek voor VOSS aangegeven is.	AO IV/ICT, 2 juli 2014	In behandeling
De Minister zendt een voortgangsrapportage over wat in gang is gezet met betrekking tot het oplossen van de IV/ICT-problematiek en zij zal de Kamer tevens informeren over de financiële consequenties van deze operatie.	AO IV/ICT, 2 juli 2014	In behandeling
De Minister zal onderzoeken welke delen van het Forrester-rapport openbaar gemaakt kunnen worden en zij zal de Kamer daarover zo spoedig mogelijk informeren.	AO IV/ICT, 2 juli 2014	In behandeling
De Minister informeert de Kamer bij brief over de invulling van de HALT-afdoening.	AO MIVD, 2 juli 2014	In behandeling
De Minister informeert de Kamer voor de komende begrotingsbehandeling over de invulling van het beleid met betrekking tot maatwerk.	AO MIVD, 2 juli 2014	In behandeling
De Kamer ontvangt nadere informatie over de inspanningen van Defensie om de capaciteit van de Defensie Materieel Organisatie op orde te houden.	AO Helikopters, 2 juli 2014	In behandeling
De Kamer ontvangt een brief, waarin inzicht wordt gegeven in de financiering van de SAR-taken van Defensie en waarin tevens een relatie wordt gelegd met de helikoptercapaciteit.	AO Helikopters, 2 juli 2014	In behandeling
De Kamer ontvangt in de volgende rapportage nadere informatie over de zogenaamde <i>roadmap</i> van de fabrikant over de oplossing van de problematiek.	AO Helikopters, 2 juli 2014	In behandeling
De Kamer ontvangt met de volgende rapportage ook een overzicht van alle extra kosten en de afhandeling daarvan. Tevens zal dit worden verwerkt in de volgende begroting.	AO Helikopters, 2 juli 2014	In behandeling
De Kamer ontvangt nadere informatie over de afspraken met de fabrikant over de afhandeling van de problematiek en de kosten zodra deze beschikbaar is.	AO Helikopters, 2 juli 2014	In behandeling
De Kamer wordt geïnformeerd over wanneer de politie en marechaussees handvuurwapens krijgen	AO Repatriëringsmisse 29 juli 2014	Afgedaan met 33 997-7 , nr. 7 van 1 augustus 2014
De Kamer wordt geïnformeerd over de rol en positie van journalisten (embedded dan wel niet-embedded)	AO Repatriëringsmisse 29 juli 2014	Afgedaan met 33 997-7 , nr. 7 van 1 augustus 2014

Omschrijving van de toezegging	Vindplaats	Stand van zaken
De Kamer wordt geïnformeerd over de medische capaciteiten	AO Repatriëringsmisse 29 juli 2014	Afgedaan met 33 997-7 , nr. 7 van 1 augustus 2014

4.10. Lijst van afkortingen

ABP	Algemeen Burgerlijk Pensioenfonds
ACOTA	African Contingency Operations Training and Assistance
AEHF	Advanced Extreme High Frequency
AIVD	Algemene Inlichtingen- en Veiligheidsdienst
AO	Algemeen Overleg
AOCS	Air Operations Control Station
AR	Algemene Rekenkamer
AWACS	Airborne Early Warning and Control System
BES	Bonaire, Sint Eustatius en Saba
BETER	Biologische effecten van traumatische ervaringen, behandeling en herstel
BH&OS	Buitenlandse Handel & Ontwikkelingssamenwerking
BSB	Brigade Speciale Beveiligingsopdrachten
C4ISR	Command & Control, Communications, Computers & Information and Intelligence, Surveillance & Reconnaissance
CAO	Collectieve Arbeidsovereenkomst
CARIB	Caribisch Gebied
CBRN	Chemisch, Biologisch, Radiologisch, Nucleair
CC	Central Command
CDC	Commando DienstenCentra
CDS	Commandant der Strijdkrachten
C-IED	Counter Improvised Explosive Devices
CIMIC	Civil-Military Cooperation
CIS	Communicatie- en informatiesysteem
CKMAR	Commando Koninklijke marechaussee
CLAS	Commando landstrijdkrachten
CLSK	Commando luchtstrijdkrachten
CMF	Combined Maritime Forces
CODEMO	Commissie Defensie Materieelontwikkeling
COMPA- TRIOT	Communication Patriot
CPT	Close Protection Team
CRC	Crowd and Riot Control
CV	Commandovoertuig
CZMCARIB	Commandant der Zeemacht in het Caribisch Gebied
CZSK	Commando zeestrijdkrachten
DBBO	Defensie Bewaking en Beveiligingsorganisatie
DBBS	Defensie Bewakings- en Beveiligingssysteem
DBGS	Defensie Bedrijf Grondgebonden Systemen
DC	DienstenCentrum
DCEC	Defensie Cyber Expertise Centrum
DCMO	Datacommunicatie Mobiel Optreden
DEFCERT	Defensiebreed Computer Emergency Response Team
DI	Documentaire Informatie
DIS	Defensie Industrie Strategie
DMO	Defensie Materieel Organisatie
DMP	Defensie Materieel Proces
DSI	Dienst Speciale Interventies
DTO	Defensie Telematica Organisatie
DVD	Dienst Vastgoed Defensie
EOD	Explosieven Opruimingsdienst
EPA	Energie Prestatie Adviezen
ERP	Enterprise Resource Planning

ABP	Algemeen Burgerlijk Pensioenfonds
EU	Europese Unie
EUFOR	European Force
EULEX	European Union Rule of Law Mission (Kosovo)
FNIK	Financiering Nationale Inzet Krijgsmacht
FS	Facility Services
GPW	Groot Pantserwielvoertuig
GZ	Gezondheidszorg
HF	High Frequency
HGIS	Homogene Groep Internationale Samenwerking
HQ	Headquarter
HR	Human Resource
HRF(L)	High Readiness Forces (Land)
HV	Helderheid Versterkend
ICMS	Intensivering Civiel-Militaire Samenwerking
ICT	Informatie- en Communicatietechnologie
IDS	Indringer Detectie Systeem/Intrusion Detection System
IED	Improvised Explosive Device
IFF	Identification Friend or Foe
IG	Innovation Game
IGK	Inspecteur-Generaal der Krijgsmacht
IGV	Infanterie Gevechtsvoertuig
IJC	ISAF Joint Command
IOT&E	Initial Operational Test & Evaluation
IRF	Immediate Response Force
ISAF	International Security Assistance Force
ISTAR	Intelligence Surveillance, Target Acquisition and Reconnaissance
IV	Informatie Voorziening
JISTARC	Joint ISTAR Commando
JIVC	Joint Informatievoorziening Commando
JSCU	Joint SIGINT Cyber Unit
JSS	Joint Support Ship
KFOR	Kosovo Force
KMA	Koninklijke Militaire Academie
KMS	Koninklijke Militaire School
LCW	Logistiek Centrum Woensdrecht
LZV	Landelijk Zorgsysteem Veteranen
MALE UAV	Medium Altitude Long Endurance Unmanned Air Vehicle
MARIN	Maritiem Research Instituut Nederland
MBMD	Maritime Ballistic Missile Defence
ME	Mobiele eenheid
MECHBRIG	Gemechaniseerde Brigade
MGGZ	Militair Geestelijke Gezondheidszorg
MILSATCOM	Military Satellite Communications
MIVD	Militaire Inlichtingen- en Veiligheidsdienst
MKB	Midden- en Kleinbedrijf
MOD	Militair Oorlogs- of Dienstslichtoffer
MOR	Mortier Opsporingsradar
MOU	Memorandum of Understanding
MPO	Materieel Projecten Overzicht
NATO	North Atlantic Treaty Organization
NAVFOR	Naval Force
NAVO	Noord-Atlantische Verdragsorganisatie
NCIRC	NATO Computer Incident Response Capability
NCSC	Nationaal Cyber Security Center

ABP	Algemeen Burgerlijk Pensioenfonds
NDMC	Nationale Datalink Managementcel
NIC	Nationale Inlichtingen Cel
NLD	Nederland
NLDA	Nederlandse Defensie Academie
NLMARFOR	Netherlands Maritime Force
NLR	Nationaal Lucht- en Ruimtevaartlaboratorium
NLTC	Netherlands Liaison Team CENTCOM
NRF	NATO Response Force
NSE	National Support Element
NTM (-A)	NATO Training Mission (- Afghanistan)
NTM-I	NATO Training Mission – Iraq
ODA	Official Development Assistance
OG	Operationeel Gereed
OGRV	Object Grondverdediging
OOCL	Operationeel Ondersteuningscommando Land
OZD	Onderzeedienst
PI	Prestatie-Indicator
PPS	Publiek-Private Samenwerking
PRISMO	Prospectie in stressgerelateerd militair onderzoek
PSFD	Production, Sustainment and Follow – on Development
PTG	Police Trainings Group
PTSS	Post-Traumatisch Stress Syndroom
PZH	Pantserhouwitser
QRA	Quick Reaction Alert
R&D	Research and Development
RC	Regional Command
REFLECS3	Regional Fusion and Law Enforcement Center Safety and Security at Sea
RGD	Rijksgebouwendienst
ROC	Regionaal Opleidingscentrum
RVOB	Rijksvastgoed en Ontwikkelingsbedrijf
RWT	Rechtspersoon met een wettelijke taak
RZO	Raad voor civiel-militaire Zorg en Onderzoek
SAR	Search and Rescue
SBK	Sociaal Beleidskader
SKIA	Strategische Kennis- en Innovatieagenda
SLA	Service Level Agreements
SNMCMG	Standing NATO Mine Countermeasures Group
SNMG	Standing NATO Maritime Group
SPEER	Strategic Process and Enterprise Resource Planning Enabled Reengineering
SSO	Shared Service Organisatie
SSD	Security Sector Development
STARS	Sensor Technology Applied in Reconfigurable Systems for Sustainable Security
SZVK	Stichting Ziektekostenverzekering Krijgsmacht
TACTIS	Tactische Indoor Simulation
TITAAN	Theatre Independent Tactical Army and Airforce Network
TNO	Toegepast Natuurwetenschappelijk Onderzoek
UAS	Unmanned Aerial Systems
UIM	Unit Interventie Mariniers
UN	United Nations
UNMIS	United Nations Mission in Sudan
UNTSO	United Nations Truce and Supervision Organization
VAO	Verslag Algemeen Overleg

ABP	Algemeen Burgerlijk Pensioenfonds
VN	Verenigde Naties
VNVR	Verenigde Naties Veiligheidsraad
VOSS	Verbeterd Operationeel Soldaat Systeem
VPD	Vessel Protection Detachment
VTE	Voltijdsequivalent
WGO	Wetgevingsoverleg
WMO	Wet Maatschappelijke Ondersteuning
YPR	Pantserpersvoertuig, type Y
ZBO	Zelfstandig Bestuursorgaan
ZVW	Zorgverzekeringswet

Rijksbegroting 2015 x Defensie

Aangeboden aan de Voorzitter van de Tweede Kamer
der Staten-Generaal door de Minister van Financiën.

Vervaardiging parlementaire stukken en begeleiding productieproces

Sdu Uitgevers
afdeling Dataverwerking
e-mail traffic@sdu.nl

Vormgeving omslag
Studio Dumbar

Uitgave
Ministerie van Financiën

www.rijksbegroting.nl

Sdu UITGEVERS

